

3664
ΤΕΥΧΟΣ Α΄

ΕΠΙΤΟΜΟΣ
ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΜΕΤΑ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΧΑΡΤΟΥ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΥΠΟ

ΔΟΜΝΗΣ ΘΩΜΑ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΒΗΥΣΗΜΕΝΗ

Ἐγκρίθει τῆς Κεντρικῆς Πατριαρχ. Ἐπιτροπῆς.

ΑΔΕΙΟΥ ΚΑΛΛΙΦΡΟΝΕΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΗ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΑΙ
ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

Γ. Ι. ΣΕΪΤΑΝΙΔΗΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΗΣ

Γαλατῶ, ὁδὸς Μαχμουδιέ, ἀριθ. 7—9.

1895.

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν σφραγίδα τοῦ
ἐκδότου θεωρεῖται κλοπιμαῖον καὶ καταδιώκεται
κατὰ τὸν περὶ τύπου νόμον.

Ἄδεια τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δημ. Ἐκπαιδείσεως
(ὑπ' ἀριθ. 358, 11 Σεφέρ., 1312).

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Ν. Γ. ΚΕΦΑΛΙΔΟΥ
(Ὁδὸς Πενταποταζάρου, ἀριθμ. 1)

Τοῖς φίλοις συναδέλφοις.

Μετὰ τῆς δευτέρας ταύτης ἐκδόσεως τῆς Γεω-
γραφίας μου δέξασθε, φίλοι καὶ φίλοι συναδέλ-
φοι, καὶ τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας διὰ τὴν εὐ-
μενῆ προθυμίαν, μεθ' ἧς ἀπεδέξασθε τὴν πρῶ-
την τοῦ ταπεινοῦ μου ἔργου ἔκδοσιν.

Πέποιθα ὅτι τῆς αὐτῆς ἐκτιμήσεως καὶ εὐγε-
νοῦς ὑποστηρίξεως θέλει τύχει παρ' ὑμῶν καὶ ἡ
παροῦσα ἔκδοσις, ἀφοῦ μάλιστα ἰδιερρυθμίσθη
καὶ ἐπὶ τὸ τελειότερον διὰ νέων προσθηκῶν καὶ
ἀφαιρέσεων, καὶ ἰδίᾳ διὰ τῆς προσθήκης ἐν τῷ
κειμένῳ καὶ τοπογραφικοῦ τῆς Κωνσταντινου-
πόλεως χάρτου, οὕτινος στεροῦνται οἱ πρὸς με-
λέτην τῶν διδασκομένων Γεωγραφικῶν Ἀτλαντες.

Ἐρρωσθε

Δ. ΘΩΜΑ

Μακροχώριον, 11 Ἰουνίου 1895.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐν τῶν κυριωτέρων μαθημάτων τῆς δημοτικῆς παιδείσεως εἶνε καὶ ἡ Γεωγραφία. Ἐξ οὐδεμιᾶς σχολῆς ἐλλεῖπει ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τούτου, καὶ ὅμως πλειότερα εἶνε τὰ περιλαμβάνοντα αὐτὴν προγράμματα ἢ οἱ μανθάνοντες γεωγραφίαν. Γενικὴ κατὰ τοῦ μαθήματος τούτου ἐπικρατεῖ ἀντιπάθεια καὶ ὡς ὀχληρὸν καὶ ἀτερπὲς καὶ φορτικὸν λίαν παρὰ τῶν μαθητῶν θεωρεῖται, διὸ καὶ παραμελεῖται ὅλως ὑπ' αὐτῶν ἀδιαφορούντων πρὸς τὰς προτροπὰς καὶ νουθεσίας καὶ αὐτὰς τὰς τιμωρίας τῶν διδασκόντων. Ἡ δὲ τοιαύτη ἀπογοήτευσις καὶ ἀντιπάθεια προέρχεται μὲν καὶ ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ τοῦ μαθήματος ὄντος λίαν μονοτόνου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς πλημμελοῦς αὐτοῦ διδασκαλίας, ἥτις εὐθὺς

ἐξ ἀρχῆς ἐπιφέρει κόρον εἰς τοὺς μαθητάς. Ἀπὸ τοῦ πρώτου αὐτοῦ βήματος εἰς τὸ μάθημα τοῦτο ὁ μαθητὴς ἀπαντᾷ ὡς φοβερὸν πρόσκομμα εἰς τὴν ἀσθενῆ αὐτοῦ ἀντίληψιν σειρὰν ξηρῶν ὀρισμῶν, οἵτινες ἀλλεπάλληλοι ὄντες ἐπισκοτίζουν σὴν διάνοιαν αὐτοῦ καὶ ἐμπνέουσιν αὐτῷ τὴν φοβερὰν ἐκείνην κατὰ τῆς γεωγραφίας ἀντιπάθειαν, ἥτις αὐξάνει καθόσον προβαίνει τὸ μάθημα, καὶ μεταπίπτει ὁ μαθητὴς ἐκ τῶν ἀφηρημένων ὀρισμῶν καὶ τῶν ἀκαταλίπτων τῆ νεαρῆ ἡλικία κοσμογραφικῶν καὶ μαθηματικῶν γνώσεων εἰς τὸ ὄχληρὸν ἐκεῖνο ὀνοματολόγιον τῶν πόλεων, ποταμῶν, ὀρέων καὶ πεδιάδων καὶ τῆς ἀτελευτήτου σειρᾶς τῶν πληθυσμῶν. Οὕτω λοιπὸν διὰ τοῦ αἰφνιδίου ἐκείνου φωτὸς τῶν ποικίλων ἐπιστημονικῶν γνώσεων, αἵτινες εὐθύς προβάλλονται τῷ μαθητῇ σκοτίζεται ἡ τῆς διανοίας ὄρασις, καὶ ἀμβλύνεται ἡ ζωηρὰ τοῦ παιδὸς προθυμία πρὸς τὸ γινώσκειν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε θεωρεῖ κατόπιν ὁ παῖς τὸ τῆς γεωγραφίας μάθημα ὡς σκληρὰν καταδίηκν. Ἡ δὲ κατ' ἀνάγκην πλέον γιγνομένη μελέτη εἶνε μηχανικὴ τις ἀποστήθισις καὶ μονομερὴς τοῦ νοὸς ἐργασία, καθ' ἣν αἱ μὲν ἄλλαι δυνάμεις ἀποναρκοῦνται,

μόνη δὲ ἡ μνήμη ἀποταμιεύει βιαίως καὶ ἐπιπολαίως ἀσαφῆ τινα καὶ ἀσυνάρτητα, ἵνα ἐκχύση ταῦτα ἐνώπιον τοῦ διδασκάλου καὶ ἀπαλλαχθῆ εἶτα τοῦ ὄχληροῦ τούτου φορτίου. Ἐὰν δὲ βλέπωμεν μαθητὰς διατηροῦντας ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῶν ὀνόματά τινα ἐκ τῆς γεωγραφίας, καὶ ἀποστηθίζοντας διάφορα αὐτῆς τεμάχια, τοῦτο δὲν εἶνε ἀπόδειξις ὅτι ἐνθυμοῦνται τὴν γεωγραφίαν. διότι καὶ εἰς σάκκον σίτου κενωθέντα μένουσι βεβαίως κόκκοι τινές, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει ὅτι ὁ σάκκος εἶνε πλήρης.

Ἡ δὲ τοιαύτη τῆς γεωγραφίας διδασκαλία γεννᾷ τὸ περιέργον φαινόμενον, τὸ νὰ μὴ ὑπάρχη μαθητὴς ἔχων κλίσην εἰς τὸ μάθημα τοῦτο, ἐνῶ πολλοὶ τοῦναντίον εἰσὶν οἱ μετὰ ζήλου μελετῶντες ἄλλα μαθήματα.

Καὶ πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ἔχη τις κλίσην εἰς μάθημα, τοῦ ὁποίου τὸ σύστημα τῆς διδασκαλίας ἀντίκειται εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου; Εὐτυχῶς ὅμως ἀπὸ καιροῦ ἤδη ἐπεκράτησαν νεώτεροι ἀρχαὶ ἐν τῷ διδασκαλικῷ συστήματι, αἵτινες λίαν ἐπωφελῶς δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσι καὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ μαθήματος τούτου. Κατὰ τὰς ἀρχὰς ταύτας ἐνόμισα, ὅτι ἡδυνάμην νὰ συν-

θέσω ἐγχειρίδιόν τι, τὸ ὁποῖον προῖδν ὄν ἐπιστα-
μένης ἐργασίας, εἰ καὶ μὴ στερούμενον βεβαίως
ἐλλείψεων, προσθήρω εἰς τὴν δημοτικὴν παιδευ-
σιν ὑπὲρ τῆς προόδου καὶ βελτιώσεως αὐτῆς, ἐλ-
πίζουσα ὅτι ἄλλοι πολλῶ κρείττονες θέλουσι λά-
βει ἀφορμὴν, ἵνα τελειότερον μελετήσωσι καὶ
πληρέστερον καταρτίσωσι τὴν διδασκαλίαν τῆς
γεωγραφίας, ἥτις ὁμολογουμένως ἀποτελεῖ, ἐν
τῶν κρατίστων στοιχείων τῆς δημοτικῆς παι-
δεύσεως.

Δ. ΘΩΜΑ

Ο Δ Η Γ Ι Α Ι

Ἐπειδὴ ἐν τῇ συντάξει τοῦ βιβλίου τούτου ἠκο-
λούθησα τὴν ἀναλυτικὴν μέθοδον, ἥτις ἐκ τῶν γνω-
στῶν καὶ ὑπ' ὄψιν μεταβαίνει φυσικῶς εἰς τὰ ἀγνω-
στα καὶ μεμακρυσμένα, ἔκρινα καλόν, ὅπως προτά-
ξω ὁδηγίας τινὰς πρὸς εὐκολίαν τῆς διδασκαλίας τοῦ
μαθήματος τούτου.

Ἐν τῷ πρώτῳ μαθήματι ὁ διδάσκων ἀποτείνει
τοῖς μαθηταῖς ἐρωτήσεις προεισαγωγικὰς, τινὰς μὲν
προσιτὰς εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν μικρῶν καὶ ἀρχα-
ρίων μαθητῶν, εἰς ἃς καὶ ἀπαντῶσιν οὗτοι, τινὰς δὲ
συναφεῖς πρὸς τὰς πρώτας, εἰς τὰς ὁποίας οἱ μαθη-
ταὶ ἀδυνατοῦσι ν' ἀπαντήσωσι, βοηθεῖ δὲ εἰς αὐτὰς
ὁ διδάσκων.

Ὁ διδάσκαλος π. χ. ἐρωτᾷ :

— Ποῦ εὕρισκόμεθα τὴν στιγμὴν ταύτην ;

Οἱ μαθηταὶ ἀπαντῶσιν — Εἰς τὸ σχολεῖον.

Δ. — Ποίου μέρους (συννοικίας ἢ χωρίου) ;

Μ. — Τοῦ Μακροχωρίου (1)

(1) Μετεχειρίσθη ἀδιαφόρως τὸ Μακροχώριον ἔνθα γράφω, ἐν-
νοεῖται δὲ ὅτι ὁ Δ. ἄρχεται ἐκ τοῦ μέρους ἢ τῆς συννοικίας ἔνθα
διδάσκει.

Δ.—Τί εἶνε τὸ Μακροχώριον ;

Οἱ Μ. σιωπῶσιν ἢ οἰδοῦσιν ἀνακριθεῖς ἀπαντήσεις, ἄς ἐπανορθῶ ὁ Δ. λέγων ὅτι τὸ Μακροχώριον εἶναι προάστειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐξηγεῖ τί λέγεται προάστειον, συνοικία, πόλις, κωμόπολις, χωρίον κ. λ. (Τὰ περὶ τούτων εὕρισκει ὁ Δ. ἐν οἰκίῳ χωρίῳ).

Δ.—Τὸ Μακροχώριον κεῖται πλησίον τῆς θαλάσσης ;

Μ.—Ναί.

Δ.—Πῶς ὀνομάζονται τὰ μέρη τὰ κείμενα πλησίον τῆς θαλάσσης ;

Οἱ Μ. σιωπῶσιν, ὁ δὲ Δ. λέγει αὐτοῖς ὅτι τὰ μέρη τὰ κείμενα πλησίον τῆς θαλάσσης λέγονται παραθαλάσσια ἢ παράλια, ἐνῶ ἄλλα εὕρισκόμενα μακρὰν τῆς θαλάσσης λέγονται μεσόγεια.

Δ.—Πρὸς ποῖον μέρος τοῦ Μακροχωρίου κεῖται ἡ θάλασσα; Οἱ Μ. σιωπῶσιν, ὁ δὲ Δ. διδάσκει ἤδη αὐτοῖς τί λέγεται ὀρίζων, καὶ τὸν προσανατολισμόν, ὅσον οἷόν τε σαφῶς καὶ εὐλήπτως. Διατάττει τοὺς Μ. νὰ στρέψωσιν ὄλοι τὸ πρόσωπον αὐτῶν πρὸς τὸ μέρος, ἔνθα βλέπουσι καθ' ἐκάστην ἀνατέλλοντα τὸν ἥλιον, καὶ νὰ ἐκτείνωσι τὰς χεῖράς των ἐκατέρωθεν· καὶ ἐξηγεῖ αὐτοῖς, ὅτι τὸ μέρος ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀνατέλλει ὁ ἥλιος καὶ πρὸς τὸ ὁποῖον ἔχουσιν ἐστραμμένον τὸ πρόσωπόν των λέγεται Ἐνατολή·

τὸ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον ὄυει (βασιλεύει) ὁ ἥλιος καὶ πρὸς τὸ ὁποῖον ἔχουσιν ἐστραμμένα τὰ νῶτα αὐτῶν λέγεται Δύσις· τὸ μέρος πρὸς τὸ ὁποῖον εἶνε ἐκτεταμένη ἡ δεξιὰ αὐτῶν χεὶρ καλεῖται Μεσημβρία, τὸ δὲ μέρος πρὸς τὸ ὁποῖον εἶνε ἐκτεταμένη ἡ ἀριστερὰ αὐτῶν χεὶρ καλεῖται Ἄρκτος. Τοῦτο ἐπαναλαμβάνει πολλάκις διὰ δαιμόρων ἐρωτήσεων, προστιθεῖς, ὅτι ἡ Ἄρκτος ὀνομάζεται καὶ Βορρᾶς, ἡ δὲ Μεσημβρία καὶ Νότος.

Ἀφοῦ δὲ καλῶς ἐννοήσωσιν οἱ μαθηταὶ τὸν προσανατολισμόν καὶ διακρίνωσι καλῶς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, ὁ Δ. ἀποτείνει καὶ πάλιν αὐτοῖς τὴν ἐρώτησιν, πρὸς ποῖον μέρος τοῦ Μακροχωρίου κεῖται ἡ θάλασσα. ἢ ὁ σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου καὶ λοιπά. (Ἐὰν ἡ διδασκαλία γίνηται ἐν συνοικίᾳ τινί, ὁ Δ. ἐρωτᾷ περὶ τῶν συνορευόντων δημοσίων κτιρίων ἢ συνοικιῶν). Εἶτα διδάσκει ἔαν ἡ θέσις τοῦ Μακροχωρίου ἢ τῆς συνοικίας εἶνε ἐπίπεδος ἢ λοφώδης, ὡς καὶ τί λέγεται λόφος, βουνόν, πεδιάς, καὶ ὅτι ἄλλο σχετικὸν περιλαμβανόμενον ἐν τῷ ἐγχειριδίῳ.

Ἀφοῦ δὲ οὕτω τελειώσῃ ἡ λεπτομερὴς περιγραφή τοῦ μέρους, τότε ὁ Δ. σημειοῖ ἐπὶ τοῦ μαυροπίνακος τὸ σχῆμα αὐτοῦ ἐξηγῶν αὐτοῖς συγχρόνως τί παριστάνει τὸ μικρὸν ἐκεῖνο ἐπὶ τοῦ πίνακος σχῆμα, ὡς καὶ ποῖα πλευρὰ τοῦ πίνακος παριστᾷ

τὸ Β. ποία τὸ Ν. ποία τὸ Α. καὶ ποία τὸ Δ. μέρος. Ἐπαναλαμβάνει δὲ καὶ πάλιν τὰ τοῦ προσανατολισμοῦ ἐπὶ τῆς φύσεως καὶ ἐπὶ τοῦ πίνακος ἀποτείνων ποικίλας ἐρωτήσεις τοῖς μαθ. πρὸς τελείαν ἀντίληψιν τῶν διδασκομένων. Π. χ. ζητεῖ παρ' αὐτῶν νὰ δεῖξωσιν ἐπὶ τοῦ πίνακος πρὸς ποῖον μέρος τοῦ Μακροχωρίου κεῖται ἡ θάλασσα, ὁ σταθμός, ὁ Ἅγιος Στέφανος κ. λ. Εἶτα ἐρωτᾷ— Διὰ νὰ μεταβῶμεν ἐκ Μακροχωρίου εἰς Κων)πολιν πρὸς ποῖον μέρος πρέπει νὰ διευθυνθῶμεν; Καὶ ἀφοῦ λάβῃ σαφῆ παρὰ τῶν Μ. ἀπάντησιν, χαράσσει ἐπὶ τοῦ μαυροπίνακος καὶ τὸ τριγωνικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως σχῆμα δίδων τοῖς Μ. τὰς ἀπαιτουμένας περὶ αὐτοῦ ἐξηγήσεις. Εἶτα δὲ ἀκολουθῶν τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν, ἣν χαράσσει ἐπὶ τοῦ πίνακος διδάσκει ἀλληλοδιαδόχως ἀπάσας τὰς ἐπὶ τῆς Προποντίδος συνοικίας, ἀσκῶν αὐτοὺς συγχρόνως καὶ εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν σχεδιαγράφειν τοῦ σχήματος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἄμα φθάσωσιν ἐπὶ τοῦ Χρυσοῦ Κέρατος ὁ Δ. λαμβάνων ἀφορμὴν διδάσκει αὐτοῖς, τί λέγεται ἀκρωτήριον, χερσόνησος, κόλπος, στόμιον καὶ μυχὸς τοῦ κόλπου καὶ λιμῆν. Εἶτα διὰ περίπλου διδάσκει ἅπασαν τὴν ἐπὶ τοῦ Κερατίου κόλπου πλευρὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τοῦ Ἐγιοῦπ. Ἀκολουθῶν δὲ κατόπιν τὴν γραμμὴν τῶν χερσαίων τειχῶν διδάσκει τὰ δέοντα περὶ τῶν πυλῶν καὶ τῶν

παρὰ τὰ τεῖχη συνοικιῶν καὶ τῶν ἀξίων λόγου δημοσίων καθιδρυμάτων. Εἰς ἕκαστον δὲ μάθημα δέον ὁ Δ. νὰ μὴ περιορίζηται εἰς τὴν σύντομον τοῦ βιβλίου περιγραφὴν, ἀλλὰ νὰ προσθέτῃ καὶ ἕτερα λ. χ. περὶ ἀτμοπλοίων, σιδηροδρόμων, φωταερίου καὶ λοιπῶν καθιστῶν οὕτω τὸ μάθημα ἐπαγωγότερον καὶ ὠφελιμώτερον. Ἀφοῦ δὲ λήξῃ ἡ ἐργασία αὕτη, ὁ Δ. κάμνει τὴν ἐπανάληψιν τῶν διδαχθέντων διὰ ποικίλων ἐρωτήσεων' π. χ. ἐρωτᾷ πρὸς ποῖον μέρος τῶν Ὑψωμαθίων κεῖται τὸ Μακροχώριον, τὸ χρυσοῦν Κέρας, τὸ Φανάριον κτλ., ἅτινα ὁ Μ. δεικνύει οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ πίνακος ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ φύσει. Ὑπὸ τίνος θαλάσσης περιβρέχεται τὸ Τζιβαλλίον, ἡ Βλάγκα τὸ Μακροχώριον καὶ λοιπά. Ἀφοῦ δὲ βεβαιωθῇ ὅτι πάντες οἱ Μ. κατέμαθον τὰ διδαχθέντα ὡς καὶ τὴν σχεδιαγράφειν τοῦ σχήματος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τοῦ πίνακος καὶ ἐπὶ τοῦ χάρτου, προβαίνει κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ τῶν λοιπῶν μερῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπαναλαμβάνων ἐκάστοτε τὰ περὶ λόφων, βουνῶν κ. λ.

Μετὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς γεωγραφίας τῆς ἰδίας Κωνσταντινουπόλεως (Βυζαντίου) μεταβαίνει εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Γαλατᾶ καὶ Σταυροδρομίου (Περαίας) καὶ τῶν λοιπῶν προαστείων ἐπὶ τε τῆς μιᾶς καὶ ἑτέρας ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου, ἐξηγῶν συγχρόνως καὶ τί λέγεται πορθμός, ἰσθμός, θάλασσα, καὶ κατα-

λήγει εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν Πριγκηποννήσων.

Ἄπαντα αὕτη ἡ ἐργασία εἰς μὲν γίνη εἰς παιδία μικρᾶς ἡλικίας καὶ μετ' ἐκτάσεως, ἀπαιτεῖ ἐν ἔτος· εἰς δὲ μὲν τὴν παιδία ἀνεπτυγμένα, τότε ἀρκεῖ καὶ μόνον τὸ πρῶτον ἐξάμηνον. Ἴσως ἤθελε φανῆ εἰς τινὰς ὑπερβολικὸς ὁ χρόνος, ἀλλὰ μὴ λησμονῶμεν, ὅτι σκοπὸς ἀπάσης ταύτης τῆς ἐργασίας εἶνε οὐχὶ νὰ πληρώσωμεν τὸν νοῦν τῶν παιδῶν μὲ πληθὺν γεωγραφικῶν γνώσεων, ἀλλὰ νὰ χαράξωμεν αὐτοῖς εὐθὺν τὸν τοῦ μαθήματος τούτου δρόμον, ὅπως δυνηθῶσι κατόπιν εὐθέως καὶ ἀπροσκόπτως νὰ βραίνωσι.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

Μακροχώριον ἢ Μακρούκιοϊ.

Τὸ Μακροχώριον εἶνε προάστιον (*) τῆς Κωνσταντινουπόλεως συγκοινωνοῦν μετ' αὐτῆς διὰ σιδηροδρόμου. Ἐνεκα τοῦ καθαροῦ καὶ ὑγιεινοῦ κλίματός του καὶ τῶν τερπνῶν θαλασσίων λουτρῶν συχνάζεται κατὰ τὸ θέρος ὑπὸ πολλῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀδριανουπόλεως οἰκογενειῶν, ὧν πολλαὶ διαμένουσι καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα. Κατοικεῖται ὑπὸ Ὀρθοδόξων, Ὀθωμανῶν, Ἀρμενίων καὶ Εὐρωπαίων.

Παρὰ τὴν δυτικὴν αὐτοῦ πλευρὰν κεῖται τὸ περιτιδοποιεῖον πέραν δ' αὐτοῦ ὁ

Ἅγιος Στέφανος

προάστιον ἐπίσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως συγκοινωνοῦν μετ' αὐτῆς διὰ σιδηροδρόμου.

Σημείωσις. Ἐὰν ἐκ τοῦ Μακροχωρίου ἀναχωρήσωμεν καὶ διευθυνθῶμεν πρὸς Α. ἀπαντῶμεν δεξιόθεν ἡμῶν πρὸς τὴν θάλασσαν μέγα ἐργοστάσιον τῆς

(*) Ὅρα ὄρισμούς.

Κυβερνήσεως βαμβακερῶν ὑφασμάτων (Μπασμά-γανέ) διερχόμεθα μικρὸν τινα ποταμὸν, ἀπαντῶμεν ἕτερον ἐργοστάσιον σιδήρου (Δεμιρ-γανέ), καὶ φθάνομεν εἰς χωρίον τι ἔξωθεν τοῦ Ἑπταπυργίου (Γεδι-Κουλέ) ὁμώνυμον ἔνθα ὑπάρχουσι πολλὰ βυρσοδεψεῖα καὶ σφαγεῖα. Εἶτα εἰσερχόμεθα διὰ τῶν τειχῶν εἰς τὴν ἰδίως Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπαντῶμεν τὰς ἐξῆς συνοικίας.

Ἑπταπύργιον (Γεδι-Κουλέ).

Ἡ συνοικία αὕτη ὀνομάζεται οὕτως ἐκ τοῦ περιτειχίσματος τῶν ἑπτὰ πύργων, ὧν σήμερον σώζονται μόνον τρεῖς. Κατοικεῖται ὑπὸ Ὀθωμανῶν καὶ Ὀρθοδόξων. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει σταθμὸς καὶ ἐργοστάσια τοῦ σιδηροδρόμου καὶ τοῦ φωταερίου, δι' οὗ φωτίζεται ἅπαντα σχεδὸν ἡ Κωνσταντινούπολις. Ἡ συνοικία αὕτη συνέχεται μετὰ τοῦ Βελιγραδίου πρὸς Β., καὶ τῶν Ὑψωμαθείων πρὸς Α.

Ὑψωμαθεῖα ἢ Ψαμμαθιά.

Ἡ ἀρχαιστάτη αὕτη συνοικία περιλαμβάνει πέντε ἐνορίας, μεγαλειτέρα τῶν ὁποίων εἶνε ἡ τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου. Παρὰ τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγ. Κωνσταντίνου κεῖται τὸ Μιραχὸρ τζαμησί ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας καὶ ἐπισήμου μονῆς τοῦ Στουδίου.

Πρὸς Β. τῶν Ὑψωμαθείων κεῖται ἡ μικρὰ συνοικία

κία τῶν Ἐξ-Μαρμάρων ἢ Ἐξωκιονίου (Ἀλτι-μερ-μὲρ) κατοικουμένη ὡς καὶ τὰ Ὑψωμαθεῖα ὑπὸ Ὀρθοδόξων, Ἀρμενίων καὶ Ὀθωμανῶν.

Βλάχκα.

Μετὰ τῶν Ὑψωμαθείων συνέχεται ἔκτεταμένη ὀθωμανικὴ συνοικία τὸ Ἀβράτ-παζάρ προχωροῦσα ΒΑ. Μετ' αὐτῆς συνέχεται ἡ Βλάχκα κατοικουμένη ὑπὸ Ὀρθοδόξων καὶ Ἀρμενίων καὶ ἔχουσα εὐρυχωροτάτους λαχανοκήπους (Βλάχκα Μποστάν). Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἔκειτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους Βυζαντινοὺς χρόνους ὁ λεγόμενος λιμὴν τοῦ Θεοδοσίου.

Κοντοσκάλιον (Κοῦμ καπύ).

Ἡ ἔκτεταμένη αὕτη συνοικία, ἣτις συνέχεται μετὰ τῆς Βλάχκας, σύγκειται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ νεοκτίστων οἰκοδομῶν, διότι εἶχε καταστραφῆ ὑπὸ μεγάλης πυρκαϊᾶς. Κατοικεῖται ὑπὸ Ὀρθοδόξων καὶ Ἀρμενίων, οἵτινες ἔχουσιν ἑνταῦθα καὶ τὸ Πατριαρχεῖον αὐτῶν.

Σουλτάν Ἀχμέτ ἢ Ἀχμεδιέ.

Πρὸς Α. τοῦ Κοντοσκαλίου ἐκτείνεται μεγάλη ὀθωμανικὴ συνοικία οὔσα ἡ τελευταία ἐπὶ τῆς Προποντίδος. Ὀνομάζεται οὕτως ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ μεγαλοπρεποῦς τεμένους τοῦ Σουλτάν Ἀχμέτ, τὸ ὁποῖον ἔχει πέντε θόλους καὶ ἑξ μιναρέδες. Ἐπὶ τῆς παρα-

λιάς αὐτῆς ὑφούται φάρος φωτίζων τὰ εἰσπλέοντα τὴν νύκτα εἰς τὸν Βόσπορον πλοῖα. Πρὸς Β. τῆς συνοικίας ταύτης ἐκτείνεται ἡ πλατεῖα τοῦ Ἴπποδρομίου (Ἄτ Μειδάν), εἰς τὴν ὁποίαν ἐτελοῦντο αἱ ἵπποδρομῖαι τῶν Βυζαντινῶν. Ἐκ τῶν διαφόρων ἐν αὐτῇ μαρμαρίνων καὶ χαλκίνων ἀγαλμάτων σώζονται νῦν ὁ Ὄβελίσκος (Δικιλι-τάς), ἡ Ὀφιοειδῆς στήλη (Γιλανλῆ-τάς), καὶ ἡ Λιθόκτιστος στήλη, ἧτις ἐχρησίμευεν εἰς τὰς ἵπποδρομίας ὡς ἀφετηρία καὶ τέρμα. ΝΔ. κεῖται τὸ πολυτεχνεῖον καὶ τὸ μουσεῖον τῶν Γενιτσάρων.

Ἁγία Σοφία.

Ἡ περίξ τοῦ ὁμωνύμου τούτου τεμένους συνοικία κειμένη ΒΑ. τοῦ Ἴπποδρομίου κατοικεῖται ἅπασα ὑπὸ Ὀθωμανῶν.

Ἄκρα τοῦ Βυζαντίου (Σεράϊ Μπουρνού).

ΒΑ. τῆς συνοικίας τοῦ Σουλτάν Ἀχμέτ ἐκτείνεται ἡ Ἄκρα τοῦ Βυζαντίου, ἀρχαία ἀκρόπολις, ἐνθα ὑπῆρχον τὰ ἀνάκτορα τῶν Βυζαντινῶν. Νῦν ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῶν ἐν τῷ κέντρῳ ἐγείρονται τὰ Σουλτανικὰ ἀνάκτορα (Τὸπ-καπού-σεράϊ), ὅπου ἄλλοτε διέτριβεν ὁ Σουλτάνος. Ἦδη δὲ ὑπάρχει τὸ αὐτοκρατορικὸν θησαυροφυλάκιον.

Περίξ αὐτῶν ὑπάρχουσι κῆποι ἐκτεινόμενοι μέχρι τῆς παραλίας, ἧτις ἀπολήγει πρὸς Β. εἰς ὄξειαν ἄ-

κραν τὴν τοῦ Χρυσοῦ Κέρατος (Σεράϊ Μπουρνού) εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ λιμένος. Παρὰ τὴν ἀκτὴν αὐτοῦ σχηματίζεται ἰσχυρὸν θαλάσσιον ρεῦμα, ὥστε τὰ πλοιάρια τὰ παραπλέοντα αὐτὴν καὶ πρὸς τὰ ἔσω διευθυνόμενα μὴ δυνάμενα νὰ προχωρήσωσι ρυμουλκοῦνται διὰ σχοινίου ἀπὸ τῆς παραλίας.

Πρὸς Δ. αὐτῆς κεῖται ἡ ἀποβάθρα Σιρκετζῆ (Ξυδόσκαλα), ἐνθα ὑπάρχει ὁ κεντρικὸς σταθμὸς τῶν Ἀνατολικῶν σιδηροδρόμων. Ἀπ' αὐτῆς ἐκτείνεται ἡ ΒΑ. πλευρὰ τῆς Κων/πόλεως ἡ περιβρεχομένη ὑπὸ τοῦ Κερατίου κόλπου, ἐπὶ τῆς ὁποίας κεῖνται αἱ ἐξῆς συνοικίαι.

Γενὶ τζαμί ἢ Βαλιδὲ Σουλτάν.

Ἡ ὀθωμανικὴ αὕτη συνοικία ὀνομάζεται οὕτως ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ τεμένους. Εἰς τὸν περίβολον τοῦ τεμένους τούτου γίνεται καθ' ἐκάστην δευτέραν μεγάλη ἀγορὰ (παζάρ). Ἐν τῷ περιβόλῳ τούτῳ ὑπάρχουσι καὶ τὸ ὑπουργεῖον τῶν τηλεγράφων καὶ ταχυδρομείων. Ἡ παρὰ τὸ Γενὶ Τζαμί ἀκτὴ ὀνομάζεται Ἐμιν ὀνού, καὶ ἐξ αὐτῆς ἄρχεται ἡ γέφυρα ἡ ἐνοῦσα τὴν Κωνσταντινούπολιν μὲ τὸν Γαλατᾶν καὶ ὀνομαζομένη γέφυρα τοῦ Καράκιοῦ. Πρὸς Δ. τῆς συνοικίας ταύτης ἐπὶ τῆς παραλίας κεῖνται τὰ ἰχθυοπωλεῖα (Μπαλοῦκ παζάρ), τὰ τυροπωλεῖα (Πενιρτζίδικα), τὰ λεμονοπωλεῖα (Λεμόν ἰσκελεσεῖ), τὰ ὀ-

πωροπωλεία (Γεμίς Ισκελεσῆ) καὶ ἄλλα διάφορα.

Εἶτα τὰ καταστήματα τῆς πρὸς οἰκοδομὴν ξυλίας (Ὁδὸν καπύ), καὶ ἔπειτα τὰ ἀλευροπωλεία (Οὖν καπάν), ἔνθα ὑπάρχει καὶ ὁμώνυμος ὀθωμανικὴ συνοικία. Ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ ἑτέρα γέφυρα ἢ φθάνουσα εἰς Ἄζάπ καπύ.

Τδουμαλῆ.

Ἡ συνοικία αὕτη συνέχεται μετὰ τοῦ Οὖν καπάν καὶ κατοικεῖται ὑπὸ Ὀρθοδόξων, κατοικούντων ἔξωθεν τοῦ τείχους καὶ ὑπὸ Ὀθωμανῶν ἔσωθεν αὐτοῦ, ὅπου ὑπάρχει καὶ τὸ Γκιούλ-τζαμί.

Φανάριον.

Ἀρχαιοτάτη συνοικία ἔδρα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Ἐνταῦθα ἔκτος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπάρχει καὶ ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τῶν Μογγολίων, ὁ κοινῶς λεγόμενος τοῦ Μουχλιού. Ἐν τῇ συνοικίᾳ ταύτῃ ὑψοῦται μεγαλοπρεπῶς τὸ νέον κτίριον τῆς Πατριαρχικῆς Μεγάλῃς τοῦ Γένους Σχολῆς, ἣτις εἶνε ἀρχαιοτάτη καὶ ἐπίσημος.

Μπαλατᾶς.

Ἡ συνοικία αὕτη κεῖται Β. Δ. τοῦ Φαναρίου καὶ συνέχεται μετ' αὐτοῦ. Κατοικεῖται τὸ πλεῖστον ὑπὸ Ἰουδαίων. Μεσογειῶς αὐτῆς πρὸς Ν. κεῖται ἡ μικρὰ χριστιανικὴ συνοικία τῶν Ταξιαρχῶν.

Ἐγιβάν Σεραΐον (Αγιβασαρί).

Ἡ συνοικία αὕτη συνέχεται μετὰ τοῦ Μπαλατᾶ καὶ κατοικεῖται τὸ πλεῖστον ὑπὸ Ὀθωμανῶν. Ἐν αὐτῇ σώζεται τὸ περιάκουστον ἀγίασμα τῆς Θεοτόκου τῶν Βλαχερνῶν. Ἐν τῇ συνοικίᾳ ταύτῃ ὑπάρχει καὶ ἐργοστάσιον ἐριούχων καὶ φεσίων.

Σημ. Ἄπασα ἡ ἐπὶ τοῦ Κερατίου κόλπου πλευρὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς καὶ ἡ ἐπὶ τῆς Προποντιδος περικλείεται διὰ τείχους, εἰς τὸ ὅποσον ὑπάρχουσι πύλαι, ἐξ ὧν προσονομάζονται πολλάκις τουρκιστὶ καὶ αἱ παρ' αὐταῖς συνοικίαι. Εἶνε δὲ αὗται. Πρὸς τὴν Προποντίδα, Ναρλῆ καποῦ (πύλη τῶν ῥοδιῶν), Πύλη Ὑψωμαθειῶν, Δαούτ-πασσᾶ-καποῦ Γενί-καποῦ (νέα πύλη τῆς Βλάγκας), Κουμκαποῦ (πύλη Κοντοσκαλίου), Τσατλαδῆ-καποῦ (ἡ πύλη τῶν ἄρκτων) Ν. Δ. τοῦ Ἀχμεδιέ, Μπαλοῦκ-χανέ-καποῦ, Δεμίρ-καποῦ καὶ Τόπ-καποῦ ἐπὶ τῆς Ἀκρας τοῦ Βυζαντίου. Πρὸς δὲ τὸν Κεράτιον Μπαχτσέ-καποῦ (ἡ πύλη τοῦ Νεωρίου), Μπαλοῦκ παζάρ-καποῦ (πύλη τῶν ἰχθυοπωλείων), Ζιντάν-καποῦ (πύλη τῶν καταδίκων), Ὁδὸν καποῦ (πύλη τῶν ξύλων), Ἀγίασμα-καποῦ (πύλη τοῦ Ἀγιάσματος), Οὖν-καπάν-καποῦ (πύλη τῶν ἀλεύρων), Τζουμπαλῆ-καποῦ, Ἀγιά-καποῦ, Γενί-καποῦ, Πετρί-καποῦ, Φενέρ-καποῦ, Μπαλάτ-καποῦ, Ἐγιβάν-σεραΐ-καποῦ (ἡ πύλη

τῶν Βλαχερνῶν) καὶ ἡ Ξυλόπορτα. Πολλαὶ ἐκ τῶν πυλῶν τούτων ἐκρημνίσθησαν καὶ μένουσιν ἤδη μόνον τὰ ὀνόματα αὐτῶν. Τὸ δὲ τεῖχος ἐν πολλοῖς εἶνε κατηρειπωμένον.

Ἐγιοῦπ. (*Ἴπου*).

Τὸ Ἐγιοῦπ ἀποτελεῖ πρόστειον κείμενον ἔξωθεν τῶν τειχῶν καὶ κατοικούμενον μόνον ὑπὸ Ὄθωμανῶν. Ὀνομάσθη οὕτως ἐκ τοῦ ἐν αὐτῷ τεμένους, ὃπερ ἱδρύσε Μωάμεθ ὁ Β'. πρὸς τιμὴν τοῦ στρατηγοῦ Ἐμποῦ Ἐγιοῦπ Ἐνσαρί βοηθοῦ καὶ ὀπαδοῦ τοῦ Μωάμεθ. Ἐνταῦθα ζώννυται τὸ ξίφος τοῦ Ὄσμάν πᾶς νέος Σουλτάνος, ὑφ' ἑνὸς ἀρχηγοῦ τῶν Μεβλεβήδων, ἐρχομένου ἐπὶ τούτῳ ἐξ Ἰκονίου, καὶ εἶτα πομπικῶς εἰσέρχεται διὰ τῆς Πύλης τοῦ Πολυανδρίου (Ἐδερνέ-καποῦ), δι' ἧς τὸ πρῶτον εἰσῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν Μωάμεθ ὁ πορθητής. Πρὸς Β. τοῦ Ἐγιοῦπ κεῖνται δύο μικρὰ ὀθωμανικὰ χωρία Ἀϊναλῆ καβὰκ καὶ Μπαχαριέ πέραν τοῦ ὁποίου στενούμενος περατοῦται ὁ Κεράτιος κόλπος.

Πρὸς Β. τοῦ Ἐγιδᾶν Σεραίου, ἔνθα περατοῦνται τὰ θαλάσσια τεῖχη, ἄρχονται τὰ χερσαῖα τὰ περικλείοντα ἅπασαν τὴν Δ. πλευρὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πύλαι αὐτῶν καὶ συνοικίαι παρ' αὐτάς εἶνε αἱ ἐξῆς.

Ἐγροὶ καπὺ (*Κάρσιος ἢ Χαρσία πύλη*).

Ἡ πλησίον τῆς πύλης ταύτης ὀμώνυμος συνοικία κεῖται πρὸς Ν. τοῦ Ἐγιδᾶν Σεραίου. Ἐνταῦθα σώζονται ἐρείπια τῶν βασιλικῶν παλατιῶν τῶν Βλαχερνῶν. Ἐξωθεν τοῦ τείχους ὑπάρχει μέγα ὕδατονομεῖον, ἐξ οὗ διανέμεται ὕδωρ εἰς ἀπάσας τὰς συνοικίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πρὸς Ν. τοῦ Ἐγροὶ καπὺ εἶνε ἡ μικρὰ συνοικία τοῦ Τεκφούρ Σεραγίου. Ἀμφότεραι κατοικοῦνται ὑπὸ ὀρθοδόξων καὶ Ὄθωμανῶν, τὸ δὲ Τεκφούρ Σεράγιον καὶ ὑπὸ Ἐβραίων.

Ἐδερνέ καπὺ (*πύλη Ἀδριανουπόλεως*).

Οὕτως ὀνομάζεται καὶ ἡ συνοικία ἡ πλησίον τῆς πύλης ταύτης, ἧτις πρὶν ὀνομάζετο Πολυάνδριον καὶ Μυριάνδριον. Παρ' αὐτὴν κεῖται καὶ ἡ συνοικία τοῦ Σαλμὰ Τομβρουκίου. Πρὸς Ν. τοῦ Ἐδερνέ καπὺ εἶνε ἡ πύλη τοῦ Πέμπτου (Τετειχισμένη) ἔσωθεν τῆς ὁποίας εἶνε τὸ Σουλού-κουλε ἀθηγαγανικὴ συνοικία, καὶ πρὸς Α. ταύτης τὸ Σαρμασίκι.

Τὸπ καπὺ.

Ἡ παρ' αὐτὴν ὀμώνυμος συνοικία κατοικεῖται ὑπὸ Ἑλλήνων, Ὄθωμανῶν καὶ Ἀρμενίων, ὡς καὶ ἡ ἔξωθεν τοῦ τείχους μικρὰ συνοικία Τακετζῆ μαχαλεσί.

Μεβλεχανέ καπὺ (*Μελαρδησία πύλη*).

Παρ' αὐτὴν κεῖται ἐκτεταμένη ὁμώνυμος ὀθωμανικὴ συνοικία. Ἐνταῦθα κατοικεῖ καὶ ἐν τάγμα τῶν Μεβλεβήδων, ὧν ἡ προσευχὴ ἐν χορῶ γιγνομένη προσελκύει πολλοὺς τοὺς περιέρχους.

Σιλίθρι καπὺ (*πύλη τῆς Πηγῆς*).

Ἡ παρ' αὐτὴν ὁμώνυμος συνοικία εἶνε ὀθωμανικὴ. Ἡ πύλη αὕτη ὠνομάσθη οὕτω, διότι δι' αὐτῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξέρχονται οἱ μεταβαίνοντες εἰς τὸ Ἀγίασμα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς (Βαλουκλή), κείμενον ἔξωθεν τῶν τειχῶν. Ἐπίσης ἔξωθεν τῶν τειχῶν πρὸς Ν. παρὰ τὸ Ἑπταπύργιον κεῖνται καὶ τὰ Ἐθνικὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα, νοσοκομεῖον, φρενοκομεῖον καὶ ὄρφανοτροφεῖον. Πρὸς Ν. τῆς πύλης τῆς Πηγῆς παρὰ τὴν συνοικίαν τοῦ Βελιγραδίου εἶναι ἡ Κλειστὴ πύλη (Καπαλῆ καπύ), ὀνομαζομένη καὶ πύλη τοῦ Ρηγίου, κειμένη ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ Νοσοκομείου, ἧτις ἤδη ἠνεώγη, καὶ νοτιώτερον ταύτης ἡ πύλη τοῦ Ἑπταπυργίου.

Σημείωσις. Ἀφοῦ συμπληρωθῆ οὕτως ἡ διδασκαλία τῆς περιφερείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ γυμνασθῶσιν οἱ μαθηταὶ διὰ διαφόρων ἀσκήσεων εἰς τὴν ἐπανάληψιν καὶ ἐκμάθησιν αὐτῆς, ἄρχεται ἡ διδασκαλία καὶ τῶν λοιπῶν μερῶν. Πρὸς

τοῦτο δὲ ἀρχόμεθα ἀπὸ τῆς ἄκρας τοῦ Βυζαντίου καὶ προχωροῦντες ἐσωτερικῶς ἀπαντῶμεν τὰς ἐξῆς συνοικίας.

Νοῦρι Ὄσμανιέ.

Ἡ συνοικία αὕτη κεῖται πρὸς Β. τῆς Ἀγίας Σοφίας, καὶ ὀνομάζεται οὕτως ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ τεμένου Σουλτάν Ὄσμαν τοῦ Γ'. Ἐνταῦθα ὑπάρχει ἡ Κεκαυμένη καὶ στεφανόδετος στήλη (τουρκιστὶ Γιανμῖς-τάς καὶ Τσεμπερλή-τάς). Πλησίον τῆς στήλης ταύτης κεῖται καὶ τὸ Μαυσωλεῖον Σουλτάν Μαχμούτ τοῦ Β' ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Διδάν-γιολοῦ, δι' ἧς διέρχεται ὁ τροχιόδρομος ὁ διευθυνόμενος ἀπὸ Ἀκ-Σεράϊ εἰς Γέφυραν.

Πρὸς Β. τῆς συνοικίας ταύτης κεῖται ἡ συνοικία τῆς Ὑψηλῆς Πύλης (Πασσᾶ καπύ), ἔνθα ὑπάρχουσι τὰ γραφεῖα τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὸ νομισματοκοπεῖον (Ζάρπ-χανές).

Σουλτάν Βαγιαζήτ.

Ἡ συνοικία αὕτη ὀνομάζεται οὕτως* ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ τεμένου. Μεταξὺ τῆς συνοικίας ταύτης καὶ τοῦ Νοῦρι-Ὄσμανιέ ἐκτείνεται ἡ Μεγάλῃ Ἀγορὰ ἢ τὸ Βεζεστένιον (Τσαρσί), ἧτις ἄνωθεν εἶναι θολοσκεπῆς. Ἡ ἀγορὰ αὕτη εἶνε διηρημένη εἰς τόσας διόδους λαβυρινθώδεις, ὥστε ὁ πρωτόπειρος δυσκόλως εὐρί-

σκει τὴν πύλην δι' ἧς εἰσῆλθε. Πρὸς Β. αὐτῆς, ἐπὶ κατωφερείας ἀγούσης πρὸς τὸ Ζιντάν-καπύ, ἐκτείνεται τὸ Οὐζούν-τσαρσί, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀκμάζει ἡ τορνευτική καὶ ἡ ξυλουργική. Πρὸς Δ. τούτου κείται ἡ λεγομένη Αἰγυπτιακὴ ἀγορὰ (Μισίρ-τσαρσί), ἔνθα πωλοῦνται ἐμπορεύματα τῆς Αἰγύπτου, ἀρώματα καὶ φάρμακα.

Ἐν τῇ συνοικίᾳ ταύτῃ ὑπάρχει πλατεῖα πρὸς Β. τῆς ὁποίας κείται τὸ Σερασκεράτον (ὑπουργεῖον τῶν στρατιωτικῶν) μετὰ στρατῶνος καὶ ἐκτεταμένου περιβόλου, ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ὁποίου ὑψοῦται ὁ πύργος τοῦ Σερασκεράτου, χρησιμεύων ὡς σκοπιά, διὰ νὰ παρατηρῶσι ποῦ ἐξερράγη πυρκαϊά.

Σουλεῦμανιέ.

Βορειοδυτικῶς τοῦ Σερασκεράτου κείται ἡ ὀθωμανικὴ συνοικία Σουλεῦμανιέ χωριζομένη ἀπὸ τῆς συνοικίας Γενί ἢ Βαλιδὲ Τζαμί διὰ τοῦ Οὐζούν Τσαρσίου. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει λαμπρὸν τέμενος καὶ μαυσωλεῖον Σουλτάν Σουλεῦμάν τοῦ Α', καὶ τὸ Σεῖχουσλαμάτον.

Σάχ Ζαδέ.

Κεῖται πρὸς Δ. τοῦ Σερασκεράτου καὶ ἔχει ὁμώνυμον τέμενος. Ἐνταῦθα ὑπῆρχον ἄλλοτε οἱ στρατῶνες τῶν Γενιτσάρων. Πρὸς Ν. τῆς συνοικίας ταύ-

της εἶνε τὸ Λαλελῆ-τζαμί κείμενον πρὸς Β. τῆς Βλάγκας.

Ἄκ Σεράϊ.

Ἡ συνοικία αὕτη κείται πρὸς Δ. τοῦ Λαλελῆ τζαμί καὶ ἐκτείνεται ΒΔ. τῆς Βλάγκας. Ἐνταῦθα ὑπάρχει ὁ κεντρικὸς σταθμὸς τῶν τροχιοδρόμων Κωνσταντινουπόλεως ἔχων τρεῖς διακλαδώσεις, μίαν πρὸς Α. φθάνουσαν μέχρι τῆς γεφύρας τοῦ Καράκιοῦ, ἑτέραν ΝΔ. φθάνουσαν μέχρι τοῦ Ἐπταπυργίου, καὶ τρίτην ΒΔ. φθάνουσαν μέχρι τοῦ Τὸπκαποῦ. Πρὸς Β. τοῦ Ἄκ-Σεράϊ εἶνε ἡ συνοικία τοῦ Ἐτ-μειδάν, ἔνθα ὁ Σουλτάν Μαχμουτ κατέστρεψε τοὺς Γενιτσάρους κατὰ τὸ 1826.

Σουλτάν Μεχμέτ ἢ Μεχμετιέ.

Ἡ συνοικία αὕτη συνέχεται Ν.Α. μετὰ τοῦ Σάχ Ζαδέ. Ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου ὑψοῦται τὸ μεγαλοπρεπὲς τέμενον Μωάμεθ τοῦ πορθητοῦ. Ἐνταῦθα ἔρχονται καὶ προσκυνοῦσιν ἀφοῦ ζωσθῶσιν ἐν Ἐγιοῦπ τὸ ξίφος οἱ νέοι Σουλτάνοι. ΒΔ. ταύτης εἶνε ἡ συνοικία Καρά-Κιουμπρούκ συνεχομένη πρὸς Δ. μετὰ τοῦ Σαρμασιχίου.

Σουλτάν Σελλίμ ἢ Σελλιμέ.

Ἡ συνοικία αὕτη πρὸς Ν. μὲν συνέχεται μετὰ

τοῦ Σουλτάν Μεχμέτ, πρὸς Β. δὲ μετὰ τοῦ Φαναρίου. Ἐνταῦθα ὑπάρχει καὶ ὁμώνυμον τέμενος.

Ἄπασαι αἱ ἀπὸ τοῦ Νοῦρι-Ὄσμανιὲ μέχρι τοῦ Σουλτάν Σελίμ συνοικίαι εἶνε ὀθωμανικαί.

Σημείωσις. Ἀφοῦ ἡ διδασκαλία προχωρήσῃ μέχρι τοῦ σημείου τούτου, καὶ μάθωσιν οὕτως οἱ μαθηταὶ ἅπασαν τὴν ἰδίως Κωνσταντινούπολιν, ἄρχονται τῆς ἐπαναλήψεως αὐτῆς διὰ διαφόρων ἐρωτήσεων καὶ ἀσκήσεων ἐπὶ τοῦ πίνακος καὶ ἐπὶ ἰδίων χαρτογραφημάτων. Διότι ἐὰν οἱ Μ. εἰς ἕκαστον μάθημα βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ Δ. σχεδιάζωσιν ἐπὶ τοῦ πίνακος τὸ σχῆμα, ἀσκῶνται δὲ καὶ κατ' ἰδίαν εἰς τοῦτο (ὅπερ δεόν νὰ γίνηται πάντοτε), ἤδη θέλουσι γινώσκει αὐτὸ καλῶς.

Γαλατᾶς.

Ὁ Γαλατᾶς κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἀπετέλει μέρος ὅλως χωριστὸν ἀπὸ τῆς ἰδίως Κωνσταντινουπόλεως. Τώρα ὅμως ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ καταστήματα τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Εὐρωπαίων, τὸ χρηματιστήριον, αἱ τράπεζαι, ἀσφαλιστικαὶ ἐταιρίαι, τυπογραφεῖα, λιθογραφεῖα, χάνια ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι καταστήματα καὶ γραφεῖα μεγαλεμπόρων, πρακτορεῖα ἀτμοπλοικῶν ἐταιριῶν, τὸ ὑγειονομεῖον, τελωνεῖον, τὸ λιμεναρχεῖον κλ. Κατοικεῖται δὲ ὁ Γαλατᾶς ὑπὸ Ὁρθο-

δόξων, Ἀρμενίων, Εὐρωπαίων, Τούρκων καὶ Ἑβραίων.

Ἐπάρχουσιν ἐν Γαλατᾷ τέσσαρες ναοὶ τῶν Ὁρθοδόξων (ὁ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, τῆς Παναγίας τῆς Καφατιανῆς καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου). Δύο τῶν Καθολικῶν καὶ ἐν μοναστήριον αὐτῶν, τὸ τοῦ Ἁγίου Βενεδίκτου (Σάν-Μπενεδέτο). εἰς τῶν Ἀρμενίων, εἰς τῶν Ἀρμενοκαθολικῶν καὶ εἰς Ἀγγλικανικός. Ἐνταῦθα ὑπάρχει κεντρικὴ γραμμὴ τῶν τροχιοδρόμων, ἧτις ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Ἀζάπ-καπὺ καὶ διερχομένη διὰ τοῦ Καρά-κιοῦ, προχωρεῖ μέχρι τῶν προαστείων Βεσικτὰς καὶ Ὁρτάκιοῦ. Καὶ ἄλλη διακλάδωσις αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Καράκιοῦ ἀνέρχεται μέχρι τοῦ Σισλί. Ἐπάρχει δὲ καὶ ὑπόγειος σιδηρόδρομος καθιστῶν ταχυτάτην τὴν συγκοινωνίαν μετὰ τῶν Γαλατᾶ καὶ Σταυροδρομίου.

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου τοῦ Γαλατᾶ ὑψοῦται ἀρχαῖος πύργος, ἔχων τοσοῦτον ὕψος, ὥστε ἀπὸ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ δύναται τις νὰ ἰδῇ ἅπασαν τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῶν προαστείων αὐτῆς, χρησιμεύων εἰς τὸ νὰ παρατηρῶσι ποῦ ἐξερράγει πυρκαϊά. Πρὸς Β. τοῦ Γαλατᾶ κατὰ τὴν εὐθείαν δὸδὸν τὴν ἀνερχομένην εἰς Σταυροδρόμιον (Γιουκσέκ καλ-διριμ) κεῖται ὁ Τεκὲς τῶν Δερβισσῶν (μονὴ τῶν Μεβλεβήδων), ἄνωθεν τῆς ὁποίας ἄρχεται τὸ Σταυροδρόμιον.

Σταυροδρόμιον ἢ Πέραν.

Τὸ Σταυροδρόμιον (Τουρ. Μπέϊ-δγλου) πρὸ δύο περιπτου αἰώνων ἦτο ἕκτασις ἀκατοίκητος καλυπτομένη ὑπὸ ἀμπελώνων, ἐνῶ σήμερον εἶνε ἡ πολυπληθεστέρα, ὠραιότερα καὶ πλουσιωτέρα συνοικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατοικουμένη ὑπὸ διακεκριμένων ὁμογενῶν καὶ ξένων, καὶ εἶνε ἐστολισμένη διὰ τῶν καλλιτέρων κτιρίων. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ εἶνε διαφόρων ἐθνοτήτων καὶ φυλῶν, ἐν αἷς ὑπερισχύει τὸ Ὀρθόδοξον στοιχεῖον. Ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ τρεῖς ναοὶ τῶν Ὀρθοδόξων, ὁ τῆς Παναγίας, ὁ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου ἐν Καλιοντζή-Κουλουκ καὶ ὁ τῆς Ἀγίας Τριάδος νεόκτιστος ὁ καὶ ὠραιότερος. Ὡσαύτως ἔχουσιν ἐνταῦθα τοὺς ναοὺς των καὶ αἱ ἄλλαι κοινότητες.

Ἐν Σταυροδρομίῳ ὑπάρχουσιν ὅλαι αἱ Πρεσβεῖαι καὶ τὰ Προξενεῖα τῶν ξένων δυνάμεων, ἐκτὸς τῆς Περσικῆς πρεσβείας, ἣτις κεῖται ἐν Κωνσταντινουπόλει πλησίον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Ἐπίσης ἐνταῦθα ὑπάρχουσι διάφοροι σύλλογοι καὶ ἐκπαιδευτήρια ἀρρένων καὶ θηλέων Ἑλληνικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ἰταλικά, Ἀρμενικά καὶ Ὄθωμανικά.

Ἡ κεντρικὴ τοῦ Σταυροδρομίου ὁδὸς ἀπὸ τοῦ Τεκῆ μέχρι τοῦ Γαλατᾶ Σεραίου εἶνε στενὴ ἀλλὰ στολίζεται ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὑπὸ διαφόρων ἐμπορικῶν κα-

ταστημάτων καὶ ἄλλων κτιρίων. Ἐκεῖθεν δὲ πλατυνομένη φθάνει εἰς Ταξιμίον, ὅπου ὑπάρχει στρατῶν καὶ κῆπος τῆς Δημαρχίας ἔχων καλλίστην θέαν εἰς τὸν Βόσπορον.

Ταταῦλα.

Πρὸς Δ. τοῦ Ταξιμίου ἐπὶ ἐτέρου λόφου ἐκτείνονται τὰ Ταταῦλα, προάστειον μεσόγειον, ὑγιεινὸν κατοικούμενον μόνον ὑπὸ Ὀρθοδόξων. Δύο ναοὶ ὑπάρχουσιν ἐν τῷ χριστιανικῷ τούτῳ προαστείῳ, ὁ τοῦ Ἁγ. Δημητρίου εἰς τὸ Β. μέρος τοῦ προαστείου, καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου μετὰ ἀγιάσματος ἐπὶ τῆς δυτικῆς κλιτύος τοῦ προαστείου. ΝΔ. τῶν Ταταούλων εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου κεῖται ὁ ναὸς τῆς Εὐαγγελιστρίας, εἰς ὃν ὑπάρχει καὶ ἡ τιμῖα κάρα τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου.

Παγκάλτιον.

Πρὸς Β. τοῦ Ταξιμίου προχωροῦντες καὶ ἀκολουθοῦντες τὴν εὐθείαν ἐδὸν φθάνομεν εἰς Παγκάλτιον, προάστειον κατοικούμενον τὸ πλεῖστον ὑπὸ Ἀρμενίων καὶ Καθολικῶν καὶ τινων Ὀρθοδόξων. Ἐνταῦθα ὑπάρχει στρατῶν καὶ στρατιωτικὴ ὀθωμανικὴ σχολή, Ρωσσικὴ ἐκκλησία καὶ Ρωσσικὸν νοσοκομεῖον. Βορειότερον τούτου εἶνε τὸ Σισλι ἔνθα ὑπάρχει ὁ τελευταῖος σταθμὸς τῶν τροχιοδρόμων Σταυ-

ροδρομίου. Πέριξ αὐτοῦ ὑπάρχουσι καὶ τὰ νεκροταφεῖα τῶν Ὀρθοδόξων ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπάρχει μικρὸς ναὸς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, καὶ τὰ νεκροταφεῖα τῶν Δυτικῶν, τῶν Ἀγγλων καὶ τῶν Ἀρμενίων.

Φερίκιοϊ.

Προάστειον νέον ΒΔ. τοῦ Παγκαλτίου κατοικούμενον ὑπὸ Ὀρθοδόξων, Ἀρμενίων, Εὐρωπαϊῶν καὶ Μαυροβουνίων. Ἐνταῦθα ὑπάρχει μικρὸς καὶ κομψὸς ναὸς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.

Σημείωσις. Ἐὰν ἐκ τοῦ Γαλατᾶ ἀναχωροῦντες θελήσωμεν νὰ περιπλεύσωμεν τὴν Β. ἀκτὴν τοῦ Κερατίου κόλπου, διευθυνόμεθα ΒΔ. καὶ προχωροῦντες ἀπαντῶμεν τὸν

Κασσίμ-Πασσᾶ.

Τὸ προάστειον τοῦτο κεῖται πρὸς Δ. τοῦ Σταυροδρομίου ἐπὶ κατωφερείας λόφου καὶ κατοικεῖται ὑπὸ Ὀθωμανῶν, Ἀρμενίων καὶ ὀλίγων Ὀρθοδόξων. Ἐπὶ τῆς παραλίας αὐτοῦ ἐγείρεται κομψὸν ἀνάκτορον χρησιμεῖον ὡς ὑπουργεῖον τῶν ναυτικῶν. Ἐν τῷ προαστείῳ τούτῳ ὑπάρχουσι διάφορα βιομηχανικὰ ἐργοστάσια, ὄσον σιδηρουργεῖα, ἀτμόμυλοι κτλ. Πρὸς Δ. τούτου ὑπάρχουσιν ἀποθῆκαι ναυπηγησίων ξύλων, τὸ Ναυαρχεῖον (τερσανᾶς) καὶ ὁ ναύσταθμος μετὰ ναυπηγείων κείμενα ἀπέναντι τοῦ Φαναρίου.

Πρὸς Β. τοῦ Κασσίμ-πασσᾶ κεῖται ἡ ὀθωμανικὴ συνοικία Πιαλῆ-πασσᾶ.

Χάσκιοϊ.

Τὸ προάστειον τοῦτο κεῖται πρὸς Δ. τοῦ Ναυπηγείου ἀντικρὺ τοῦ Μπαλατᾶ καὶ κατοικεῖται τὸ πλεῖστον μὲν ὑπὸ Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ Ὀρθοδόξων, Ἀρμενίων καὶ τινῶν Ἀγγλων. Ὁ ἐν αὐτῷ ναὸς τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς εἶνε ἐπίσημος, διότι ἐν τῷ προαυλίῳ αὐτοῦ ἐθάπτοντο οἱ Πκτριάρχαι, ἀρχιερεῖς καὶ ἐπίσημοι Φαναριῶται. Ὅπισθεν τοῦ Χάσκιο ἐπὶ λόφου κεῖται τὸ νεκροταφεῖον τῶν ἐν Χάσκιο καὶ Μπαλατᾶ Ἰουδαίων. Ὁ μεταξὺ Πιαλῆ-πασσᾶ καὶ Χάσκιο λόφος ὀνομάζεται Ὀκ-Μεϊδάν (πεδιάς τῶν τόξων), διότι ἐν αὐτῷ ἐτελοῦντο γυμνάσια σκοποβολῆς διὰ τόξων ὑπὸ τῶν Σουλτάνων.

Πηρὶ-Πασσᾶ.

Τὸ προάστειον τοῦτο κεῖται ΒΔ. τοῦ Χάσκιο ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ στενευμένου Κερατίου κόλπου καὶ κατοικεῖται ὑπὸ Ὀθωμανῶν. ΒΔ. τούτου εἶνε ἕτερα μικρὰ ὀθωμανικὴ συνοικία, Χαλιτζή-Ὀγλοῦ, εἰς ἣν κατοικοῦσι καὶ ὀλίγοι Ὀρθόδοξοι, Ἀρμένιοι καὶ Ἑβραῖοι. Ἡ συνοικία αὕτη ὡς καὶ ἡ πρὸς Β. αὐτῆς μικρὰ ὀθωμανικὴ συνοικία Σουτλουτζέ κεῖται ἀντικρὺ τοῦ Ἐγιοῦπ. Πρὸς Β. ταύτης εἶνε τὸ

Καρά-'Αγάτς ἐν πῶ μυχῷ τοῦ Κερατίου κόλπου ἔνθα ὑπάρχει αὐτοκρατορικὸν ἐργοστάσιον φυσιγγίων.

Κεάτ χανές.

Ἰονομάζεται οὕτως ἕκτινος ἀρχαίου χαρτοποιείου, τὸ ὅποιον τώρα δὲν σώζεται. Ἐνταῦθα συνέρχονται καὶ ἐκβάλλουσιν εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Κερατίου κόλπου δύο μικροὶ ποταμοὶ Κίδαρις καὶ Βορβύσης.

Παρά τὰς ὄχθας τοῦ Κιδάρεως ὑπάρχουσι δενδροστοιχία θελκτικαὶ καὶ ὠραῖαι τοποθεσίαι, ἕνεκα τῶν ὁποίων θεωρεῖται ὁ Κεάτ-χανές μία τῶν καλλιτέρων ἐξοχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὀνομαζόμενος καὶ γλυκέα ὕδατα τῆς Εὐρώπης. Ἐνταῦθα ὑπάρχει στρατῶν καὶ ὠραῖον ἑαρινὸν περίπτερον τοῦ Σουλτάνου μετὰ λαμπροτάτου κήπου.

Σημείωσις. Ἐνταῦθα γίνεται καὶ πάλιν ἐπανάληψις μετὰ διαφορῶν ἀσκήσεων, καὶ εἶτα ἄρχεται ἡ διδασκαλία τῶν λοιπῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως προαστείων ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου.

Τὸπ χανές.

Ἡ συνοικία αὕτη κεῖται ΒΑ. τοῦ Γαλατᾶ συνοχόμενη μετ' αὐτοῦ. Ἰονομάζεται οὕτως ἐκ τῶν χυτηρίων τῶν πυροβόλων καὶ τηλεβόλων, τὰ ὅποια ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα. Ἐπίσης ὑπάρχει ἐνταῦθα καὶ τὸ ὑπουργεῖον τοῦ πυροβολικοῦ καὶ μέγας στρατῶν

τῶν πυροβολητῶν. Ἀπέναντι τοῦ στρατῶνος ὑψοῦται τζαμίον μικρὸν καὶ πολυτελές. Ἐκτὸς τῆς εὐθείας ὁδοῦ, ἣτις διατέμνει κατὰ μῆκος τὸν Τὸπ-χανέ ὑπάρχει καὶ ἑτέρα πλατεῖα ὁδὸς ἀνωφερῆς ἄγουσα διὰ τοῦ Γενί-τσαρσίου εἰς Σταυροδρόμιον καὶ ἀπολήγουσα εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν Λύκειον (Γαλατᾶ-Σεράι). Ἡ πρὸς τὰ ΒΑ. τοῦ Τὸπ-χανέ συνοικία ὀνομάζεται Σαλῆ-παζάρ ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ καθ' ἑκάστην τρίτην γινομένης ἀγορᾶς. Μεσογειῶς αὐτῆς ἐκείθεν τῆς εὐθείας ὁδοῦ, δι' ἧς διέρχεται ὁ τροχιόδρομος εἶναι ἑτέρα ὀθωμανικὴ συνοικία τὸ Φουντουκλή ('Αργυρούπολις).

ΒΑ. τοῦ Σαλῆ-παζάρ ἐπὶ τῆς παραλίας εἶνε τὸ Καμπάτας, ἔνθα ὑπάρχει τὸ τέμενος τοῦ Ἀπτούλ Μετζήτ, καὶ ἀποθῆκαι ξύλων καὶ ἀνθράκων. Βορείως τοῦ Καμπάτας ἐκτείνεται κοιλάς φθάνουσα πρὸς Β. μὲν μέχρι Ταξιμίου, πρὸς Α. δὲ μέχρι τοῦ Δολμᾶ Βαξέ. Ἐν τῇ κοιλάδι ταύτῃ ὑπάρχει ἐργοστάσιον τοῦ ἀεριόφωτος, δι' οὗ φωτίζονται αἱ τοῦ Πέραν ὁδοί.

Δολμᾶ Βαξέ.

Ἡ παραλία τοῦ Δολμᾶ-Βαξέ στολιζέται ἐκ τῶν κομφοτάτων καὶ λαμπροτάτων ἀνακτόρων τοῦ Σουλτάν Ἀπτούλ Μετζήτ, ὅστις πρῶτος μετέφερε τὸν θρόνον ἐκ τοῦ Βυζαντίου ἐνταῦθα.

Σημ. Ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ Δυτικὴ ἄκτὴ τοῦ Βοσπόρου ἢ καλουμένη Εὐρωπαϊκὴ ἢ Ρούμελη· ἢ δὲ ἀπέναντι αὐτῆς καλεῖται Ἀνατολικὴ ἢ Ἀσιατικὴ. Ἀμφότεραι εἶνε λαμπρῶς ἐστολισμέναι ὑπὸ τῆς φύσεως, ὅθεν καὶ θαυμάζεται ὁ Βόσπορος διὰ τὰς καλλονάς του.

Μπεσίκ-τας (Διπλοκίονιον).

Μπεσίκ-τας ὠνομάσθη ἀπὸ ἓνα τάφον, ὅστις ἔχει σχῆμα κοιτίδος. Διπλοκίονιον δὲ ἔστι ἀπὸ δύο διπλοῦς κίονας, οἵτινες ἦσαν ἐπὶ τῆς παραλίας. Τὸ προάστειον τοῦτο κεῖται ἐπὶ τῆς πεδινῆς παραλίας τῆς δευτέρας κοιλάδος τοῦ Δολμά-Βαζέ, ἧτις ἦτο πρὶν ἀμπελόφυτος. Πρὸς Β. αὐτοῦ εἶνε τὸ Φλαμούριον ὠραία ἐξοχὴ ἐπὶ θελκτικῆς θέσεως. Πρὸς Α. τοῦ Βεσίκ-τας ἐπὶ τῆς παραλίας κεῖνται τὰ ἀνάκτορα τοῦ Τσεραγιάν καὶ βορειότερον αὐτῶν τὸ αὐτοκρατορικὸν περίπτερον τοῦ Ἀστέρος (Γιλδίξ).

Ἄγ. Φωκάκιον (Μεσεχώριον).

Τὸ προάστειον τοῦτο ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ὠνομάζετο Ἅγιος Φωκάς ἐκ τοῦ ἐν αὐτῷ μοναστηρίου τοῦ Ἅγ. Φωκᾶ. Πλησίον τῆς ἀποβάθρας αὐτοῦ ὑψοῦται μαρμάρινον τέμενος τῆς Βασιδῆ Σουλτάνας μητρὸς τοῦ Ἀζίζ. Βορειότερον αὐτῆς εἶνε τὸ ἀκρωτήριον Κλειθρον (Δερδερδάρ-μπουρνοῦ καὶ πλησίον αὐτοῦ ὁ τελευταῖος σταθμὸς τῶν τροχιοδρόμων Γαλατᾶ.

Κουροῦ Τσεσμέ (Ξηροκρήνη).

Ἐνταῦθα ὑπῆρχε πρὶν ἡ Πατριαρχικὴ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολή, ἧτις κατόπιν μετεφέρθη εἰς Φανάριον.

Ἄρναούτκιοῖ (Μέγα Ρεῦμα).

Ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ὠνομάζετο Μιχαήλιον καὶ τῶν Ἀσωμάτων. Τώρα δὲ ὠνομάζεται Μέγα Ρεῦμα, διότι τὰ ρεύματα τοῦ Βοσπόρου ἐνταῦθα εἶνε πολὺ ὀρμητικὰ. Τὸ προάστειον τοῦτο κατοικεῖται ὑπὸ Ὀρθοδόξων καὶ Ἀρμενίων. Ἐκτὸς τοῦ ναοῦ τῶν Ταξιαρχῶν, ὅστις κεῖται ἐν τῷ κέντρῳ αὐτοῦ ἔχει καὶ τὸν κομψότατον ναὸν τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ ὑπὸ λόφου.

Βεβέκ (Χηλαί).

Τὸ χωρίον τοῦτο κεῖται ἐπὶ γραρικῆς θέσεως ἐντὸς τοῦ ὠραιότερου κόλπου τοῦ Βοσπόρου, καὶ κατοικεῖται ὑπὸ Ὀρθοδόξων, Εὐρωπαϊῶν, Ἀρμενίων καὶ Ὀθωμανῶν. ΒΑ. τῶν Χηλῶν κεῖται τὸ Ἐρμαῖον Ἀκρωτήριον (Κηζλάρ-μπουρνοῦ), πλησίον τοῦ ὁποίου τὸ ρεῦμα εἶνε ὀρμητικώτατον.

Ῥούμελι-χισᾶρ (Φρούριον τῆς Εὐρώπης).

Τὸ ἐνταῦθα φρούριον ἐκτίσθη τὸ ἔτος 1452 ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' ὅμοιον πρὸς τὸ ἐπὶ τῆς ἀπέναντι

Ἀσιατικῆς ἀκτῆς. Ἐπὶ τοῦ πλησίον λόφου ὑψοῦται τὸ Ῥοβέρτειον Λύκειον (Ἀγγλική σχολή).

Μπαλτὰ-λιμὰν (*Λιμὴν τοῦ πελέκεως*).

Ἵθωμανικὸν προάστειον, ἔχον κόλπον περιβαλλόμενον ὑπὸ λόφων ἀμπελοφύτων.

Μπογιατζῆ κιοϊ (*Βαφειοχώριον*).

Ἵνομάσθη οὕτως ἐκ τῆς συνοικίας τῶν βαφένων, οἵτινες ἅπαντες εἶνε μέτοικοι καταγόμενοι ἐκ Σχράντα ἐκκλησιῶν. Πρὸς Β. αὐτοῦ εἶνε τὸ

Ἐμιογκιάν.

συνεχόμενον μετ' αὐτοῦ. Ἐνταῦθα ὑπάρχει ὠραῖον παλάτιον τοῦ πρώην ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου Ἰσμαήλ πασσᾶ.

Στένη.

Πρὶν ὠνομάζετο Σωσθένιον καὶ Λεωσθένιον. Ἔχει τὸν μεγαλειότερον, εὐρυχωρότερον καὶ ἀσφαλέστερον κόλπον τοῦ Βοσπόρου.

Νεοχώριον (*Γενι-κιοϊ*).

Εἶνε τὸ μεγαλειότερον χωρίον τοῦ Βοσπόρου κατοικούμενον ὑπὸ Ὀρθοδόξων, Ἀρμενίων, Εὐρωπαϊῶν καὶ Ἵθωμανῶν, καὶ ἔχον τρεῖς ἐκκλησίας τῶν Ὀρθοδόξων. Ἀνωθεν περικυκλοῦται ἀπὸ ὠραίους λόφους

καταφύτους ἀπὸ ὑψηλὰ δένδρα καὶ ἀμπελῶνας χαμοκεράσων καὶ σταφυλῶν. Πρὸς τὸ Β. μέρος τοῦ προαστείου τούτου ὑπάρχει μικρὸς κόλπος κατάλληλος πρὸς ἀλιεῖαν καὶ ὀνομαζόμενος Καλενδέρι. Τὸ μέρος τοῦτο θεωρεῖται μίᾳ τῶν ὠραιότερων ἐξοχῶν.

Θεραπεῖα.

Ἐν τῷ προαστείῳ τούτῳ ὑπάρχουσι πολλαὶ λαμπραὶ οἰκίαι πλουσίων ἑμογενῶν καὶ τὰ θερινὰ μέγαρα τῆς Ἰταλικῆς, Ἀγγλικῆς καὶ Γαλλικῆς πρεσβείας. Τὸ προάστειον τοῦτο εἶνε καὶ ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Δέρκων.

Πρὸς Β. τῶν Θεραπειῶν κεῖται τὸ μικρὸν ἀκρωτήριον Κιρέτζ-Μπουρνοῦ ἄλλοτε Κλειθρα, ἔνθα ὑπάρχει τὸ ἀγίασμα τῆς Ἀγ. Κυριακῆς.

Βουγιούκ Δερὲ (*Βαθυρρύαξ*).

Ἵνομάζεται οὕτως ἐκ τοῦ μεγάλου ρύακος, ὅστις ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ. Ἐν αὐτῷ ὑπάρχει τὸ θερινὸν μέγαρον τῆς Ῥωσικῆς πρεσβείας μετὰ λαμπρῶν κήπων. ΒΔ. τοῦ προαστείου τούτου ἐκτείνεται τὸ δάσος τοῦ Βελιγραδίου, ἔνθα ὑπάρχει τὸ Βαξέ-κιοϊ καὶ τὰ μεγάλα ὑδραγωγεῖα (Μπέντια).

Σαοι-γεοι.

Χωρίον ἱθωμανικὸν κατοικούμενον καὶ ὑπὸ ὀλί-

γων Ὀρθοδόξων ἔχον δὲ λαμπροὺς κήπους καὶ ὠραία ὕδατα.

Γενὶ Μαχαλὲ (Νεῖα συνοικία).

Κατοικεῖται τὸ πλεῖστον ὑπὸ Ὀρθοδόξων, οἵτινες καταγίνονται εἰς τὴν ἀλιείαν.

Ῥούμελη Καβάκ.

Χωρίον ὀθωμανικὸν παρά τὰς ἐκβολὰς τοῦ Χρυσορροῦ ῥύακος. Εἶνε ὁ τελευταῖος σταθμὸς τῆς ἀτμοπλοίας τοῦ Βοσπόρου ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς. Βορειότερον αὐτοῦ εἶνε τὸ Μπουγιούκ-λιμὰν (μέγας λιμὴν) ὁ πρῶτος ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου λιμὴν τοῦ Βοσπόρου ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς. Πρὸς Β. αὐτοῦ εἶνε τὸ ὀθωμανικὸν χωρίον Καριπτζέ, ἔνθεν ἄρχεται ὁ Βόσπορος νὰ πλατύνηται.

Ῥούμελη Φενέρ ἢ Φαναράκιον.

Ὀνομάζεται οὕτως ἐκ τοῦ φάρου, ὅστις ὑπάρχει εἰς τὸ μέρος τοῦτο φωτίζων τὰ πλοῖα τὰ εἰσπλέοντα τὴν νύκτα εἰς τὸν Βόσπορον.

Ἐνταῦθα ὑπάρχουσι καὶ ὄχυρά φρούρια. Ἀπέναντι τοῦ Φαναρακίου εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου εἰσοδὸν τοῦ Βοσπόρου κεῖνται αἱ Κυάνεαι πέτραι ἢ σκόπελοι (Οὐρεκὲχ-τασῆ), ὀνομαζόμεναι καὶ Συμπληγάδες.

Σημείωσις. Ἵνα δυνηθῶσιν οἱ μαθηταὶ νὰ μάθωσι καλῶς καὶ κατὰ σειράν τὰ προάστεια ταῦτα, δεόν νὰ ἐπαναλάβωσιν αὐτὰ πολλάκις προχωροῦντες, ὅτε μὲν ἐκ τῆς Προποντίδος εἰς τὸν Εὐξείνου, ὅτε δὲ ἐκ τοῦ Εὐξείνου εἰς τὴν Προποντίδα, ἢ καὶ ἐξ ἑνὸς προαστείου εἰς ἕτερον.

ΑΣΙΑΤΙΚΗ ΑΚΤΗ

Ἐὰν ἐκ τοῦ Φαναρακίου πλεύσωμεν ΝΑ. διασχίζομεν τὸν Βόσπορον, καὶ φθάνομεν ἐπὶ τῆς ἐτέρας αὐτοῦ ἀκτῆς τῆς Ἀσιατικῆς εἰς τὸ μέρος τὸ καλούμενον Ἀνατὸλ Φενέρ. Ὁ ἐν αὐτῷ φάρος διαφέρει τοῦ δυτικοῦ καθότι τὸ φῶς αὐτοῦ εἶναι λευκὸν καὶ μένει ἀκίνητον, ἐν ᾧ ἐκεῖνου εἶνε ποικιλόχρουν καὶ περιστρέφεται.

Ἀνατὸλ Καβάκ.

Κεῖται ἀπέναντι τοῦ Ρούμελη Καβάκ καὶ εἶνε ὁ τελευταῖος σταθμὸς τῆς ἀτμοπλοίας τοῦ Βοσπόρου ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς. Τὸ χωρίον τοῦτο κατοικεῖται ὑπὸ Ὀθωμανῶν. Πρὸς Ν. αὐτοῦ εἶνε τὸ Μαζχάρ καλεσῆ, καὶ νοτιώτερον αὐτοῦ τὸ μικρὸν χωρίον Ὀμουρ γερή ΝΑ. αὐτοῦ μεσογειῶς εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων ὥρῶν εἶνε τὸ Καρὰ κουλάκ σουγιοῦ, ὅπου ἀναβρῦει ὕδωρ διαυγέστατον.

Βεϊκοζ (*Νυμφαϊορ*).

Περίξ τοῦ προαστείου ὑπάρχει δάσος μετὰ καταφύτων κοιλάδων. Οἱ πλείστοι τῶν κατοίκων αὐτοῦ εἶνε Ὀθωμανοί, ὀλίγοι Ὀρθόδοξοι καὶ ὀλίγοι Ἀρμένιοι. Ὁ κόλπος αὐτοῦ εἶνε κατάλληλος πρὸς ἀλιείαν.

Πρὸς Ν. αὐτοῦ εἶνε τὸ Σουλτανιὲ σύσκιοσ καὶ θελκτικὴ πεδιάς.

Παδοῶ Βαξέ (*Ἰρτζίρ κιοῖ*).

Μικρὸν προάστειον κατοικούμενον ὑπὸ Ὀρθοδόξων καὶ Ὀθωμανῶν καὶ ἔχον ἐκτεταμένους κήπους παράγοντας διαφόρους καρπούς καὶ ἰδίως σῦκα.

Τσίμπουκλῆ.

Μικρὸν ὀθωμανικὸν χωρίον συχναζόμενον ὑπὸ Ὀθωμανῶν μεγαιστάνων. Πλησίον αὐτοῦ σώζονται ἱχνη μοναστηρίου. Κεῖται ἀντικρὺ τοῦ Ἐμιργκιάν.

Κάλιντζα.

Κεῖται ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ μικροῦ κόλπου Φρίζου ἢ Πλακὸς ἀντικρὺ τοῦ Βαφεοχωρίου, καὶ κατοικεῖται ὑπὸ Ὀθωμανῶν.

Ἀνατόλ Χισὰρ (*Φρούριον τῆς Ἀνατολῆς*).

Κεῖται ἀντικρὺ τοῦ Ρούμελη-Χισὰρ καὶ κατοικεῖται ὑπὸ Ὀθωμανῶν. Πρὸς Ν. αὐτοῦ ἐκβάλλουσι δύο ποταμοί, ἐξ ὧν ὁ μεγαλύτερος ὀνομάζεται Ἀρε-

ταὶ καὶ Μέγα Γκιόκ-σουγιοῦ ὁ ἄλλος μικρὸν Γκιόκ-σουγιοῦ, οἵτινες ποτίζουσι τὴν μεγάλην ἐνταῦθα καὶ τερπνὴν πεδιάδα. Ἐνταῦθα ὑπάρχει ὀθωμανικὸν περὶπτερον, καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα ἀγίασμα τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, εἰς ὃ τελεῖται τῇ 8ῃ Σεπτεμβρίου πανήγυρις.

Κανδυλλί.

Ἀπέναντι τοῦ Βεβεκίου. Προάστειον πολυάνθρωπον κατοικούμενον ὑπὸ Ὀθωμανῶν, Ὀρθοδόξων καὶ Ἀρμενίων. Πλησίον αὐτοῦ ὑπάρχει λόφος ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου φαίνεται ἅπασ ὁ Βόσπορος καὶ ἡ Κων]πολις. Ἀπὸ τοῦ λόφου τούτου ἀγγέλλονται αἱ πυρκαϊαὶ δι' ἐκπυρσοκροτήσεως ἐπὶ τὰ τηλεβόλων.

Βανίκιοῖ.

Προάστειον ὀθωμανικὸν ἀπέναντι τοῦ Μεγάλου Ρεύματος.

Τσεγκέλ-κιοῖ (*Χωρίον Ἀγκύρας*).

Κατοικεῖται τὸ πλείστον ὑπὸ Ὀρθοδόξων. Ἐπὶ τῆς παραλίας αὐτοῦ ἐκτείνεται εὐρὺς στρατῶν.

Βεϊλῆρ-βέν.

Ἀπέναντι τοῦ Ὀρτάκιοῖ προάστειον ὀθωμανικόν. Ἐνταῦθα ὑπάρχει κομψὸν θερινὸν βασιλικὸν περίπτερον.

Κουθκουνζούκ.

Ὦνομάσθη καὶ Χρυσοκέραμος ἐκ τῶν κεράμων τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγ. Παντελεήμονος, οἵτινες ἦσαν ἐπίχρσοι. Κατοικεῖται τὸ πλεῖστον ὑπὸ Ἑβραίων. Ἐνταῦθα κατοικεῖ καὶ ὁ Ἀρχιρραβῖνος τῶν Ἑβραίων (Χαχάμ-πασῆς). Πρὸς Ν. αὐτοῦ εἶνε μικροὶ ὄρμοι Οὐκίους-λιμᾶν (Βοδὸς πόρος), ἔνθα ὑπάρχουσιν ἀποθηκαὶ σίτων. Μεσογείως αὐτοῦ πρὸς Ν. ὑψοῦται τὸ ὄρος Μπουλγουργλού, ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου παρουσιάζεται ὡς ὠραῖον πανόραμα ἅπας ὁ Βόσπορος καὶ ἡ Προποντὶς καὶ τὰ ὄρη καὶ αἱ πεδιάδες τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ ὄρους ἀναβρῦει ὕδωρ διαυγέστατον ῥέον μεταξύ πυκνοφύλλων πλατάνων καὶ θεωρούμενον ὡς τὸ ἄριστον τῆς Κων]πόλεως. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τούτου ὑπάρχουσι καὶ τὰ χωρία Μεγάλη καὶ Μικρὴ Τσάμλιτζα.

Σκούταρι (Χρυσούπολις τουρκ. Οὐσκουθάρ).

Λέγουσιν ὅτι ὠνομάσθη Χρυσούπολις ἐκ τοῦ Χρύσου υἱοῦ τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τῆς Χρυσῆδος, ἡ μᾶλλον διότι ὅταν δύη ὁ ἥλιος ἀπαστρέπτει χρυσιζουσα ἀπὸ τῶν ἀντανακλωμένων ἀκτίνων. Ἐνεκα τῆς ὠραίας αὐτῆς θέσεως, τῶν ἐξοχῶν καὶ τῶν ἀμπελώνων κατοικεῖται ὑπὸ πολλῶν μεγιστάνων Ὀθωμανῶν. Εἶνε ἐκτισμένη ἐπὶ γηλόφων καὶ κεῖται ἀπέ-

ναντι τῆς ἰδίως Κων]πόλεως καὶ τοῦ Κερατίου κόλπου εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ Βοσπόρου.

Ἡ πόλις αὕτη χρησιμεύει ὡς σταθμὸς εἰς τοὺς ἐρχομένους ἐκ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀσίας εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ εἰς τοὺς μεταβαίνοντας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἀσίαν. Ἀντικρὺ τῆς Χρυσουπόλεως ἐν τῷ μέσῳ τῆς θαλάσσης ἐπὶ ὑφάλου ὑψοῦται πυργίσκος ὀνομαζόμενος Κήζ-κουλέ (πύργος τῆς παρθένου), ὅστις χρησιμεύει ὡς φάρος. Ὦνομάσθη οὕτως ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἐκ μυθώδους τινὸς παραδόσεως. Ὦνομάζεται δὲ καὶ πύργος τοῦ Λεάνδρου.

Σημείωσις. Ἀφοῦ λήξη ἡ διδασκαλία δλων τῶν προαστείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου, καὶ μάθωσιν οἱ Μ. αὐτὰ καλῶς, ἐξακολουθοῦσιν ἔτι ἐπ' ὀλίγον τὸν περίπλου τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς μέχρι τῆς Χαλκηδόνος, διότι καὶ αὕτη ἀποτελεῖ προάστειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Εἶτα διδάσκει ὁ Δ. καὶ τινα περὶ τῶν Πριγκηποννήσων.

Χαλκηδὼν (Καδη-κ2οῖ).

Πρὸς Ν. τοῦ Σκουτάρως εἶνε ὁ Χαϊδάρ Πασσᾶς, ἔνθα ὑπάρχει ἀποβάθρα τῶν ἀτμοπλοίων, καὶ ὁ πρῶτος σταθμὸς τῶν αὐτοκρατορικῶν σιδηροδρόμων τῆς Ἀνατολῆς. Πρὸς Ν. αὐτοῦ ἐκτείνεται ἡ Χαλκηδὼν ἀρχαία πόλις, χρησιμεύουσα ἤδη ὡς προά-

στειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκτίσθη ὑπὸ Μεγαρέων πρὸ τῆς κτίσεως τοῦ Βυζαντίου. Ὀνομάσθη δὲ Χαλκηδὼν ἐκ μικροῦ ποταμοῦ Χαλκίτου ὀνομαζομένου, ὅστις ῥέει παρ' αὐτήν. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἶνε Ὀρθόδοξοί, Ἀρμένιοι καὶ Εὐρωπαῖοι.

Πρὸς Ν. αὐτῆς ἐκτείνεται τὸ ἀκρωτήριον Μόδαμπουρνοῦ ἢ Μαλῆ, τὸ ὁποῖον κλείει τὸν κόλπον τοῦ Καλοῦ ἀγροῦ ἢ τοῦ Εὐτροπίου τοῦ ὀνομαζομένου καὶ Καλαμίτσια. ΝΑ. αὐτοῦ εἶνε τὸ Φενέρ-Βαξέ (Ἑραῖον ἀκρωτήριον), ὀνομαζόμενον οὕτως ἐκ τοῦ ἐν αὐτῷ φάρου.

Νῆσοι τοῦ Πριγκηπος.

Ἐπὶ τῆς Προποντίδος ἀπέναντι τοῦ Ἑραίου ἀκρωτηρίου κεῖνται αἱ Πριγκηπόννησοι ὀνομαζόμεναι οὕτω, διότι ἄλλοτε ἐχρησίμευον ὡς κατοικία τῶν πριγκήπων. Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὀνομάζοντο Δημόνησοι Προποντίδες καὶ Πανδονήσια, καὶ εἶνε ἑννέα τὸν ἀριθμόν. Ἐκ τούτων αἱ τέσσαρες εἶνε μεγαλειτέραι καὶ κατοικοῦνται. Ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ὀνομάζονται Κηζήλ-ἀδαλάρ (ἐρυθραῖ νῆσοι).

Πρώτη.

Ἐχει μικρὸν χωρίον. Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὀνομάζετο Ἀκονίτις, ἐκ τῆς πληθῆος τῶν ἐν αὐτῇ λίθων, οἷτινες χρησιμεύουσιν ὡς ἀκόναι.

Ἀντιγόνη (Μπουργὰζ ἢ Μπογαζ.λῆ ἀδά).

Ἐχει ὠραῖον χωρίον κείμενον πρὸς Α. ἐπὶ τῆς πεδινῆς παραλίας. Ὀνομάσθη Ἀντιγόνη ἐκ τοῦ Ἀντιγόνου υἱοῦ τοῦ Καίσαρος Βάρδα, οὔτινος ἦτο κτήμα ἢ ἄλλοτε καλουμένη Πάνορμος.

Χάλκη (Χεῖμπελῆ).

Ὀνομάσθη οὕτως ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ ὑπάρχοντος χαλκοῦ. Τὸ χωρίον αὐτῆς κεῖται πρὸς Α. καὶ κατοικεῖται ὑπὸ Ὀρθοδόξων. Πρὸς τὸ νότιον μέρος ὑπάρχει λιμὴν ὀνομαζόμενος τῶν Πευκῶν (Τσάμ λιμάν). Ἡ Χάλκη κοσμεῖται ὑπὸ πολλῶν ὠραίων καὶ ἐπισήμων κτιρίων. Ἐπὶ τῆς ἀποβάθρας εἶνε ἡ Ναυτικὴ σχολὴ μετὰ τζαμίου, ἐπὶ τοῦ πρὸς Α. λόφου ἢ Θεολογικὴ σχολὴ ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἀγ. Τριάδος καὶ ἐπὶ ἐτέρου λόφου ἢ Ἐμπορικὴ Σχολή.

Πριγκηπος.

Εἶνε ἡ μεγαλειτέρα δλων, ὅθεν καὶ ὀνομάζεται μεγάλη νῆσος (τουρ. Μπουγιούκ ἀδά). Ὀνομάζεται Πρίγκηπος, διότι ἐνταῦθα κυρίως περιωρίζοντο οἱ πρίγκηπες καὶ αἱ πριγκήπισσαι κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους. Τὸ χωρίον αὐτῆς κεῖται πρὸς Β. καὶ στολιζεται ὑπὸ λαμπρῶν κτιρίων. Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ὑπάρχουσι τρεῖς μοναί. Ἡ τοῦ Ἀγ. Νικολάου,

ἡ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ ἡ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, ἐπιλεγομένη τοῦ Κουδουνᾶ, εἰς ἣν μεταφέρουσι τοὺς φρενοβλαβεῖς πρὸς θεραπείαν. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἶνε Ὁρθόδοξοι, Εὐρωπαῖοι, Ἀρμένιοι καὶ Ὀθωμανοί.

Αἱ λοιπαὶ πέντε νῆσοι εἶνε μικραὶ καὶ ἀκατοίκητοι καὶ ὀνομάζονται Ἀντιβρόβηθος τὸ πάλαι Τερέβινθος (τουρκ. Σεδέφ-άδᾶ) Νεϊανδρος ἢ Νεάνδρος, Πήτα, Ὁξεία καὶ Πλάτη.

Κλίμα.

Τὸ κλίμα τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶνε λίαν εὐκραές καὶ ὑγιεινὸν καὶ μάλιστα τοῦ Βοσπόρου καὶ τῶν νήσων κατὰ τὸ θέρος εἶνε τερπνότατον. Μόνον κατὰ τὸν χειμῶνα ἕνεκα τῶν συχνῶν βροχῶν κλίνει μᾶλλον πρὸς τὸ ὑγρὸν.

Ἐκ τῶν κατοίκων αὐτῆς, οἵτινες ὑπολογίζονται εἰς 650,000, οἱ πλεῖστοι καταγίνονται εἰς τὸ ἐμπόριον, τοῦ ὁποίου κυριώτερα εἶδη τῆς μὲν ἐξαγωγῆς εἶνε δημητριακοὶ καρποί, ὀπῶραι, βάμβαξ, καπνός, μέλι, καρποί, οἶνοι, δέρματα, μαλλία κτλ. τῆς δὲ εἰσαγωγῆς ἀποικιακά, ὑφάσματα, ἔπιπλα, ἐνδύματα, βιβλία, χάρτης, χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ κοσμήματα, διάφορα ὑάλινα καὶ πήλινα σκεύη, πλῆθος κομποτεχνημάτων μεταφερομένων ἐξ Εὐρώπης καὶ πλεῖστα ἄλλα.

Ὅρισμοί.

Ὁρίζωρ.—Ἐὰν ἀναβῶμεν εἰς ὑψηλὸν ὑπαιθρον μέρος καὶ παρατηρήσωμεν τριγύρω μας, θὰ ἴδωμεν ὅτι περίξ ἡμῶν σχηματίζεται κύκλος, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου εὕρισκόμεθα ἡμεῖς, καὶ ὅτι εἰς τὰς ἄκρας τοῦ κύκλου τούτου ὁ οὐρανὸς φαίνεται νὰ ἐγγίξῃ τὴν γῆν. Τοῦτο ὁμῶς μόνον μᾶς φαίνεται τοιοῦτοτρόπως, διότι ὅσον καὶ ἂν θελήσωμεν νὰ προχωρήσωμεν, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ οὐρανὸς φαίνεται τόσον χαμηλᾶ, ποτὲ δὲν θὰ φθάσωμεν, ἀλλὰ θὰ βλέπωμεν πάντοτε τὸν ἴδιον, ὅτι δηλ. ὁ κύκλος εἶνε τριγύρω μας καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ. Τὸν κύκλον τοῦτον ὀνομάζουσιν ὀρίζοντα, διότι περιορίζει τὸ βλέμμα μας καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν μακρύτερα. (Ἴδε ἐν ταῖς ὁδηγίαις).

Πόλις, κωμόπολις, χωρίον, συνοικία, προάστειον.—Βλέπομεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἀντὶ νὰ κτίζωσι τὰς οἰκίας των τὴν μίαν μακρὰν τῆς ἄλλης ἕκαστος ὅπου τύχῃ, κτίζουσιν αὐτὰς πλησίον ἀλλήλων καὶ οὕτω σχηματίζουσι τὰς πόλεις, τὰς κωμοπόλεις, τὰ χωρία κλ. Τοῦτο δὲ τὸ πράττουσι, διότι οἱ ἄνθρωποι φύσει μισοῦσι τὴν μοναξίαν, καὶ δεύτερον διὰ νὰ βοηθῆ ὁ εἷς τὸν ἄλλον εἰς τὰς διαφόρους ἀνάγκας. Καὶ πόλις μὲν λέγεται, ὅταν εἶνε πολλαὶ οἰκίαι, πολλὰ καταστήματα καὶ ἐργοστάσια εἰς ἓν μέρος.

κωμόπολις, όταν εἶνε ὀλιγώτερα. Ὅταν δὲ εἶνε ὀλίγαί μόνον οἰκίαι, καὶ οἱ κάτοικοι καταγίνονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς γεωργικὰς ἐργασίας, λέγεται *χωρίον*. Προάστεια δὲ λέγονται τὰ χωρία ἢ αἱ κωμόπολεις, αἱ ὁποῖαι εἶνε πλησίον τῶν πόλεων καὶ ἔχουσιν ἐξοχάς.

Θάλασσα.—Μεγάλη ἔκτασις ὕδατος εἰσχωροῦσα συνήθως μεταξύ τῶν ἠπειρῶν λέγεται *θάλασσα*. Τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης εἶνε ἀλμυρόν, τὸ δὲ χρῶμα αὐτῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κυανοπράσινον, τὸ ὁποῖον δμως μαυρίζει, ὅταν ὁ οὐρανὸς εἶνε συννεφώδης. Τὰ μέρη τὰ ὁποῖα εἶνε πλησίον τῆς θαλάσσης λέγονται παράλια ἢ παραθαλάσσια, ἐν ᾧ ἀπεναντίας τὰ κείμενα μακρὰν αὐτῆς μεσόγεια, ἣ δὲ ἄκρα τῆς θαλάσσης ὀνομάζεται παράλιον, παραθαλάσσιον, ἀκρογιάλια, ἀκτῆ.

Πεδιάς, λειμῶν, κοιλάς, δάσος, δρυμὸς, ἄλλοσος.—Ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἰς τινα μέρη εἶνε ἐπίπεδος, εἰς ἄλλα δὲ ἔχει ὑψώματα καὶ λάκκους. Τὰ ἐπίπεδα μέρη ἐὰν εἶνε ἐκτεταμένα καὶ εὐφορα ὀνομάζονται πεδιάδες. Ἐὰν εἶνε ἐσκεπασμένα μὲ χόρτα παχέα καὶ χρήσιμα εἰς βοσκὴν τῶν ζώων, ὀνομάζονται *λειμῶνες*. Ἐὰν δὲ εἶνε στενὰ καὶ ἔχουσιν ἀπὸ τὸ ἐν καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὑψώματα, λέγονται *κοιλάδες*. Ἐὰν αἱ πεδιάδες εἶνε λίαν ἐκτεταμένα καὶ σχεδὸν ἔρημοι λέγονται *στέππαι* ὡς ἐν Ρωσσίᾳ,

ἐν δὲ τῇ Ἀμερικῇ καλοῦνται *σαβάναι*. Αἱ ἀμμοσκεπεῖς λέγονται *ἔρημοι*. Τὰ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐρήμων σύνδενδρα καὶ κατωκημένα μέρη λέγονται *δάσους*. Ἐκτεταμένους δενδρώδης τόπος καλεῖται *δάσος*. Δρυμὸς δὲ κυρίως τὸ ἐκ δρυῶν δάσος. Τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων εἰς θεοὺς ἢ ἥρωας ἀφιερωμένα δάση ἐλέγοντο *ἄλση* ἢ *τεμένη*.

Γήλοφος, λόφος, βουνόν, ὄρος, πύλαι.—Τὰ ὑψώματα ἐὰν εἶνε μικρὰ λέγονται *γήλογοι*, ἐὰν μεγαλύτερα *λόφοι*, ἐὰν εἶνε ὑψηλότερα λέγονται *βουνά*, ἐὰν δὲ πολὺ ὑψηλὰ καὶ πετρώδη λέγονται *ὄρη*. Τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ ὄρους λέγεται *κορυφή*, αἱ πλευραὶ αὐτοῦ *κλιτύες*, τὰ δὲ κάτω μέρη *πρόποδες* ἢ *ὑπώρειαι*. Ὅταν πολλὰ ὄρη εἶνε συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα καὶ ἐκτείνωνται καθ' ἀκριβῆ καὶ ὀρισμένην διεύθυνσιν καλοῦνται *συνέχεια ὀρέων* ἢ *ὀροστοιχία*. Ἄν δὲ κῆνται ἀτάκτως παρ' ἄλληλα *σειστικὰς ὀρέων*. Ἡ μεταξύ δύο ὀρέων διόδος λέγεται *πάροδος*, *πύλαι*, *στενὰ* (κλεισοῦρα). Αἱ κορυφαὶ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων εἶνε συνήθως *χιονοσκεπεῖς*.

Πηγὴ, ρυάκιον, ρυαξ, ποτάμιον, ποταμὸς, χεῖμαρρος, καταρράκται, πλήμυτρα.—Τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν ἀπορροφώμενα ὑπὸ τῶν ὀρέων ἀναβρῦουσι κατὰ τὰς ὑπωρείας ἢ κλιτύας αὐτῶν καὶ σχηματίζουσι τὰς *πηγὰς*. Τὰ ὕδατα τῶν πηγῶν ἐπειδὴ ὀλονὲν αὐξάνουσιν, ἄρχονται νὰ ρέωσιν εἰς

χαμηλότερα μέρη σχηματίζοντα οὕτω μικρὰ ρυάκια. Τὰ ρυάκια ἐνούμενα σχηματίζουσι τοὺς ρυάκας. Ῥυάκες καὶ ρυάκια πολλὰ ἐνούμενα σχηματίζουσι τὰ ποτάμια. Πολλοὶ ρυάκες καὶ ποτάμια κατὰ τὸν ῥοὺν αὐτῶν ἐνούμενα σχηματίζουσι τοὺς ποταμούς. Οἱ ποταμοὶ εἶνε πλατεῖς καὶ βαθεῖς, ὥστε εἰς πολλοὺς ἐξ αὐτῶν πλέουσι πλοῖα καὶ ἀτμόπλοια, καὶ οὗτοι ὀνομάζονται *πλωτοί*. Μερικοὶ ποταμοὶ ῥέουσι μόνον τὸν χειμῶνα, σχηματιζόμενοι ἀπὸ τὰς βροχάς, τὸ δὲ καλοκαίριον ξηραίνονται· οἱ τοιοῦτοι ὀνομάζονται *χειμάρροι*. Αἱ δύο ἄκραι τοῦ ποταμοῦ ὀνομάζονται *ὄχθαι*. Ὄταν προχωρῶμεν ἀκολουθοῦντες τὸν ῥοὺν ποταμοῦ τινος, τότε ἡ ὄχθη τὴν ὀπίαν ἔχομεν πρὸς τὰ δεξιὰ μας λέγεται *δεξιὰ ὄχθη* ἢ δὲ πρὸς τὰ ἀριστερὰ μας *ἀριστερὰ ὄχθη*. Οἱ ποταμοὶ ῥέουσιν ἕως ὅτου φθάσωσιν εἰς ἄλλον ποταμὸν, ἢ εἰς λιμένα ἢ εἰς θάλασσαν καὶ λέγομεν τότε ὅτι συμβάλλουσιν ἢ ἐκβάλλουσιν. Ὁ ποταμὸς ὁ χυνόμενος εἰς ἄλλον ποταμὸν ὀνομάζεται *παραπόταμος*. Τὸ μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐνοῦνται δύο ποταμοὶ ὀνομάζεται *συμβολή*· τὸ δὲ μέρος ἔνθα ὁ ποταμὸς χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν ἢ εἰς τὴν λίμνην *ἐκβολή* ἢ *στόμιον*. Ἡ αὐλαξ ἐντὸς τῆς ὁποίας ῥεεὶ ὁ ποταμὸς καλεῖται *κοίτη* αὐτοῦ. Ὄταν ὁ ποταμὸς κατὰ τὸν ῥοὺν αὐτοῦ κρημνίζεται ἀπὸ ἀποτόμου βράχου μεθ' ὀρμῆς καὶ πατάγου σχηματίζει τὸν λεγόμενον *καταρράκτην*. Πολλὰ-

κίς τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν ἐξέρχονται τῆς κοίτης αὐτῶν κατακλύζοντα τὰς παρὰ τὰς ὄχθας πεδιάδας· τοῦτο καλεῖται *πλήμμυρα*.

Κόλπος, λιμὴν, ὄρμος. — Εἰς μερικά μέρη ἢ θάλασσα εἰσχωρεῖ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ σχηματίζει τοὺς *κόλπους*. Ὄταν ὁ κόλπος εἶνε μικρὸς καὶ ἔχει τριγύρω ὑψώματα, τὰ ὁποῖα προφυλάττουσιν αὐτὸν ἀπὸ τοὺς ἀνέμους, ὥστε νὰ δύνανται ν' ἀράζωσιν ἀσφαλῶς τὰ πλοῖα καλεῖται *λιμὴν*. Ὄταν εἶνε πολὺ μικρὸς, ὥστε ὀλίγα μόνον πλοῖα ν' ἀράζωσι λέγεται *ὄρμος*. Τὸ ἐνδότερον μέρος τοῦ κόλπου καλεῖται *μυχός*.

Χερσόνησος, ἀκρωτήριο. — Ὄταν μέρος ξηρᾶς εἰσχωρῆ ἐντὸς τῆς θαλάσσης ὀνομάζεται *χερσόνησος* ἢ *ἀκρωτήριο*. *Χερσόνησος* μὲν ὅταν εἶνε ἐκτεταμένον καὶ κατοικήσιμον, *ἀκρωτήριο* δὲ ὅταν εἶνε ἀπότομον καὶ βραχῶδες.

Πορθμός, ἰσθμός. — Στενὴ θάλασσα, ἢ ὁποῖα ἐνώνει δύο μεγάλας θαλάσσας, ὀνομάζεται *πορθμός*. Στενὴ ξηρὰ ἢ τις ἐνώνει δύο μεγάλας ξηρὰς καὶ χωρίζει δύο θαλάσσας, λέγεται *ισθμός*.

Σκόπελος, ὕφαλος. — *Σκόπελος* ὀνομάζεται ὁ βράχος ὅστις ἐξέχει ὀλίγον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ὄταν φθάνη μόνον μέχρι τῆς ἐπιφανείας χωρὶς νὰ φαίνηται ἄνωθεν αὐτῆς λέγεται *ὕφαλος*, καὶ εἶνε επικίνδυνος εἰς τοὺς ναυτιλλομένους.

Νῆσοι. — Ἐκτεταμένη ξηρὰ περιβρεχομένη πανταχόθεν ὑπὸ ὑδάτων λέγεται νῆσος. Ἄθροισμα πολλῶν νήσων, αἱ ὅποια κείνται πλησίον ἀλλήλων, λέγεται Ἄρχιπέλαγος.

Λίμναι, ἔλη ἢ τέλματα. — Ἐντὸς τῶν πεδιάδων ὑπάρχουσι συνήθως ἐκτεταμέναι, οὕτως εἰπεῖν, φυσικαὶ λεκάναι πλήρεις ὕδατος, αἵτινες καλοῦνται *λίμναι*. Ὑδάτα λιμνάζοντα ἠνωμένα μετὰ χώματος καὶ φυτῶν καὶ ἀδιαφανῆ καλοῦνται *ἔλη ἢ τέλματα*.

Κλίμα. — Κλίμα λέγεται ὁ διάφορος βαθμὸς τῆς θερμοκρασίας ἧτοι τῆς θερμότητος καὶ τοῦ ψύχους τόπου τινός.

Προϊόντα. — Πάντα ὅσα παράγουσιν ἡ ξηρὰ καὶ ἡ θάλασσα ἐξ ἑαυτῶν ἢ διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἄτινα ἀνήκουσιν εἰς τὰ τρία βασιλεία τῆς φύσεως καλοῦνται *προϊόντα*.

Ἑὐδηγίαι πρὸς διδασκαλίαν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας καὶ τῶν λοιπῶν μερῶν.

Ἄγονος καὶ ἄσκοπος καθίσταται ἅπασα ἡ μέχρι τοῦδε γενομένη ἐργασία, ἐὰν ἄρξηται ἡ διδασκαλία τῆς ἐκτενεστέρας γεωγραφίας ἄνευ προσοχῆς καὶ περιορισθῆ εἰς τὴν μηχανικὴν πάλιν ἀποστήθισιν ἀπάσης τῆς σειρᾶς τῶν σελίδων τοῦ βιβλίου. Ἐναυθὰ δέον ὁ μαθητῆς νὰ μάθῃ καλῶς τὴν χρῆσιν τῶν γεωγραφικῶν χαρτῶν ἢ πινάκων, ἄνευ τῶν ὁποίων ἡ διδασκαλία τῆς γεωγραφίας εἶνε ὄλως ἀνωφελῆς.

Κατὰ τὸ πρῶτον τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας μάθημα λαμβάνει ὁ Δ. μέγαν χάρτην γεωγραφικὸν ⁽¹⁾ καὶ θέτων αὐτὸν πρὸ τῶν Μαθ. δεικνύει αὐτοῖς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐξηγεῖ πῶς ἐνφ̄ προηγουμένως ἐσχεδιάζεν αὐτὴν τόσον μεγάλην ἤδη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ χάρτου σημειοῦται τόσον μικροσκοπικῆ. Εἶτα προσκαλῶν τινα ἐκ τῶν μαθητῶν, λέγει αὐτῶν

(1) Ἐκάστη σχολὴ δέον νὰ ἔχῃ σειρὰν γεωγραφικῶν πινάκων, εἰ δυνατόν ἐκ τῶν τοῦ Κίπερτ, πρὸς διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος καὶ μελέτην τῶν μαθητῶν, ὅσοι δὲν δύνανται νὰ ἀγοράζωσιν ἴδιον ἄτλαντα πρὸς τὴν κατ' οἶκον μελέτην. Ἐκτὸς δὲ τούτου οἱ γεωγραφικοὶ πίνακες τοῦ Κίπερτ διὰ τῆς λαμπρότητος καὶ σαφηνείας αὐτῶν διεγείρουσιν καὶ τὴν πρὸς μελέτην τῆς γεωγραφίας διάθεσιν τῶν παιδῶν.

νά δείξη τίνα μέρη τοῦ χάρτου παριστῶσι τὴν ξηρὰν καὶ τίνα τὴν θάλασσαν, βοηθῶν αὐτὸν εἰς τοῦτο· ἕτερον τοὺς κόλπους, τοὺς πορθμούς, τὰ ἀκρωτήρια, τὰς νήσους, τοὺς ποταμούς, τὰ ὄρη καὶ λοιπά, χωρὶς βεβαίως νὰ ὀνοματίζη αὐτά. Ἄλλον νὰ δείξη τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος ἐν τῇ φύσει καὶ ἐπὶ τοῦ πίνακος ⁽¹⁾

Ἄφοῦ δὲ πληροφορηθῆ ὅτι καλῶς ἐννοοῦσι πάντες τί παριστάνουσιν αἱ διάφοροι ἐκείναι ἐπὶ τοῦ Χάρτου γραμμαὶ καὶ τὰ σημεῖα, ἄρχεται τῆς διδασκαλίας τῆς ὀνοματολογίας τῶν μερῶν καὶ τῶν λοιπῶν περὶ αὐτῶν εἰδήσεων. Ἐπανέρχεται λ. χ. ὁ Δ. εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ λέγει αὐτοῖς, ὅτι ἡ μεγάλη αὕτη πόλις, ἣτις κατέχει ἐλαχίστην ἐπὶ τοῦ Χάρτου θέσιν εἶνε πρωτ. τῆς Τουρκίας, ἣτις εἶνε χώρα ἐκτεταμένη ἀποτελοῦσα κράτος ἰσχυρὸν τοῦ ὁποίου μέρος εἶνε ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία, τὴν ὁποίαν παριστᾷ ὁ ἀνά χεῖρας Χάρτης. Εἶτα διδάσκει αὐτοῖς ἐπὶ τοῦ Χάρτου τὰ κυριώτερα ὄρη, τοὺς ποταμούς, τὰς λίμνας, τοὺς κόλπους, τὰ ἀκρωτήρια καὶ τὰς χερσονήσους ἀπάσης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Ἐν ᾧ δὲ μελετῶσι τὰ μαθήματα ταῦτα ὀφείλουσι νὰ γυμνα-

(1) Ὄφειλε νὰ γινώσκῃ νὰ διακρίνῃ ταῦτα ὁ Μ. ἐκ τῆς Τοπογραφίας, διότι καὶ ἐκεῖ γίνεται χρῆσις τοῦ Χάρτου. Δέον ὅμως νὰ μὴ προχωρῶσι πρὶν γίνῃ γνωστὸν, ὅτι πάντες οἱ Μ. γινώσκουσιν ταῦτα.

ζωνται οἱ Μ. καὶ εἰς τὴν σχεδιαγράφῃσιν τοῦ σχήματος ἐπὶ τοῦ πίνακος, τοῦ χάρτου ἢ τοῦ ἀβακίου καὶ νὰ παρουσιάζωσι τοῦτο εἰς τὸν Δ. Νὰ κληρῶνται δὲ καὶ δύο ἢ τρεῖς, οἵτινες καὶ ἐνώπιον τοῦ διδασκάλου κατὰ τὴν ὥραν τοῦ μαθήματος νὰ σχεδιάζωσιν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ μελανοπίνακος. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι δὲν πρέπει ν' ἄρχωνται ἀμέσως ὄλου τοῦ σχήματος, ἀλλὰ νὰ σχεδιαγραφῶσι κατ' ἀρχὰς μόνον τὸ σχῆμα τῆς Θράκης, καὶ ἀφοῦ μάθωσιν αὐτὸ καλῶς προσθέτουσιν εἶτα καὶ τὸ τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἡπείρου καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς.

Ἄφοῦ μάθωσιν οὕτως οἱ Μ. καλῶς τὸ σχῆμα πρέπει νὰ γυμνασθῶσι νὰ σημειῶνωσιν ἐπ' αὐτοῦ καὶ τὰ ὄρη, τοὺς ποταμούς, τὰς λίμνας καὶ λοιπά, ὅπως σημειοῦνται ἐν τῷ γεωγραφικῷ πίνακι. Εἶτα διδάσκονται ἐπὶ τοῦ Χάρτου καὶ τὰς πόλεις, ἀρχόμενοι ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ διὰ ταξειδίου προχωροῦντες Ν. Δ. καὶ μακθάνοντες τὰς ἐπὶ τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Αἰγαίου, εἶτα πρὸς Β. καὶ μακθάνοντες τὰς ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου. Σημειοῦσι δὲ αὐτὰς καὶ ἐπὶ τῶν ἰδίων χαρτογραφημάτων, τὰ ὁποῖα ἐν ἀρχῇ τοῦ μαθήματος δεικνύουσιν εἰς τὸν Δ.

Οὕτω θέλουσι δυναθῆ οἱ Μ. κατ' ἀρχὰς μὲν τῇ βοήθειᾳ τοῦ Χάρτου, βαθμηδὸν ὅμως καὶ ἀπὸ μνήμης νὰ σχεδιαγραφῶσιν ἅπαν τὸ διδασκέν μέρος μεθ' ὄλων αὐτοῦ σχεδὸν τῶν λεπτομερειῶν, ὅπερ

μαρτυρεῖ, ὅτι τὸ διδασκῆν ἐνετυπώθη ἐν τῷ νῷ τῶν Μ. καὶ ἐγένετο κτῆμα αὐτῶν. Πρὸς τοῦτο δὲ ἔθεσα καὶ ἀσκήσεις τινὰς ἐν τῷ μεταξὺ, αἵτινες χρησιμεύουσιν εἰς ἐπανάληψιν τῶν διδασκομένων. Δύναται ὁμοίως ὁ Δ. νὰ πληθύνῃ καὶ ποικίλλῃ τὰς ἀσκήσεις ταύτας, διότι δι' αὐτῶν ἡ ἐπανάληψις καθίσταται συχνή καὶ ἤττον ὀχληρά, ἡ δὲ ἐκ ταύτης ὠφέλεια μείζων. Μετὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ἔπεται ἡ τῆς Ἑλλάδος. Δύναται ὁμοίως ὁ θέλων νὰ διδάξῃ πρῶτον τὴν Ἀσιατικὴν Τουρκίαν, ὡς ἀποτελοῦσαν πολιτικῶς μέρος τοῦ Τουρκικοῦ κράτους καὶ ὡς γειτονεύουσιν μᾶλλον εἰς τὴν πρωτεύουσιν αὐτοῦ. Ἄλλ' εἴτε τὸ ἓν, εἴτε τὸ ἕτερον μέρος, ἀρκεῖ νὰ διδάσκῃται πάντοτε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὃν ὑπεδείξαμεν ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ, νὰ συνδέηται δὲ ἡ διδασκαλία αὐτῶν διὰ τῆς ἐπαναλήψεως. Διότι ἄλλως οὐδὲν περὶ Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ἀναφέροντες οἱ Μ. εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἑλλάδος, ἢ οὐδὲν περὶ ἀμφοτέρων εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Εὐρώπης, θὰ ἀποταμιεύσωσιν ἐν τῷ νῷ αὐτῶν γεωγραφικὰς γνώσεις ἀσυναρτήτους καὶ δὲν θὰ εἶνε παράδοξον νὰ θεωρῶσιν ἕκαστον ἐκ τῶν διδασκέντων ὡς χωριστὸν τι ἀπαρτίζον μέρος.

Μετὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος ἔπεται ἡ διδασκαλία τῶν λοιπῶν τῆς Εὐρώπης κρατῶν, κατὰ τὸν ἴδιον πάντοτε τρόπον,

σχεδιαγραφοῦντων τῶν Μ. τὸ σχῆμα ἐκάστου κράτους, καὶ βαθμηδὸν ἀπίσης τῆς Εὐρώπης.

Αἱ λοιπαὶ ἡπειροὶ διδάσκονται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀλλὰ συντομώτερον. Ἄπασα αὕτη ἡ σειρά τῆς γεωγραφικῆς διδασκαλίας δύναται νὰ διαρκέσῃ τέσσαρα ἢ καὶ πέντε ἔτη ἀναλόγως τοῦ ὀρισμένου πρὸς τὸ μάθημα τοῦτο χρόνου.

Εἰς τὸ τέλος ἐκάστου ἔτους θὰ εἶνε καλὸν νὰ σχεδιαγραφῶσιν οἱ μαθηταὶ καὶ Χάρτας κεχρωματισμένους μετὰ τῆς δυνατῆς καλλιτεχνίας καὶ καλλιγραφίας, ἵνα ἀναπτύσσῃται καὶ ἡ καλαισθησία αὐτῶν.

Αἱ ἀναγκαῖαι πρὸς κατάληψιν τῆς Γεωγραφίας στοιχειώδεις γνώσεις, περὶ τοῦ σφαιροειδοῦς τῆς γῆς καὶ λοιπῶν προσετέθησαν εἰς τὸ τέλος τῆς γεωγραφίας τῆς Εὐρώπης. Δύναται ὁμοίως ν' ἀναβληθῇ ἡ διδασκαλία αὐτῶν καὶ μετὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν λοιπῶν ἡπειρῶν.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΟΥΡΚΙΑ

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους (1) καὶ περιλαμβάνει τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἡπειρον καὶ Ἀλβανίαν, νήσους τινὰς ἐν τῷ Αἰγαίῳ καὶ τὴν Κρήτην ἐν τῇ Μεσογείῳ. Ἐκτὸς τούτων περιλαμβάνει καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν, ἣτοι Βόρειον Θράκην, καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βουλγαρίας, τῆς ὁποίας ὁ ἡγεμὼν εἶνε καὶ κυβερνήτης τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας.

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία μετὰ τῆς Σερβίας, τῆς Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης, τοῦ Μαυροβουνίου καὶ τοῦ πρὸς Ν. κειμένου βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖ τὴν τουρκικὴν ἢ Ἰλλυρικὴν χερσόνησον, ἢ ἄλλως λεγομένην χερσόνησον τοῦ Αἴμου.

*Ορον.

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία διασχίζεται ὑπὸ πολλῶν ὁρέων μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐκτείνονται πολλαὶ πεδιά-

(1) Κράτος. — Ὅπως ἐκάστη οἰκία ἔχει τὸν ἀρχηγὸν τῆς, οὕτω καὶ ἕκαστον χωρίον, κωμόπολις καὶ πόλις ἔχουσι τοὺς ἀρχηγούς των, οἱ ὁποῖοι ὅλοι ὑποτάσσονται εἰς ἓνα μέγαν ἀρχηγόν, ὅστις ὀνομάζεται αὐτοκράτωρ ἢ πρόεδρος, καὶ αὐτὸς μὲ τούς ἄλλους κατωτέρους ἀρχηγούς φροντίζει διὰ τὴν πρόοδον καὶ εὐτυχίαν τῆς χώρας, ἢ ὁποία εἶνε εἰς τὴν ἐξουσίαν του. Ἄπαντα ἡ χώρα ἢ ὑπήκουσα εἰς ἓνα ἀρχηγόν, καὶ τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἔχουσι τὴν αὐτὴν σχεδὸν θρησκείαν, γλῶσσαν καὶ καταγωγὴν, καὶ τὰ αὐτὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, ἀνήκουσι δηλ. εἰς ἓν ἔθνος, λέγεται κράτος.

δες, οὐχὶ πολὺ ἐκτεταμέναι ἀλλὰ λίαν εὐφροαι.

Ἐκ τῶν ὁρέων τούτων ἀξιολογώτερα εἶνε.

Ὁ Αἶμος (τουρκ. Βαλκάν) ἐκτεινόμενος κατὰ μῆκος βορείως τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καὶ καταλήγων εἰς τὸ ἀκρωτήριον Αἰμόνιον (Ἐμινέ μπουρνου) ἐν τῷ Εὐξείνῳ. Ἐκ τῶν παρόδων αὐτοῦ ὀνομαστοτάτη εἶνε ἡ Σίπκα, ἐν τῷ μέσῳ σχεδόν, φέρουσα ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας εἰς Τύρνοβον.

Παραλλήλως αὐτοῦ πρὸς Ν. εἶνε τὸ Μέσον ὄρος (Καρατζά-δάγ).

Ἡ Ροδόπη (Δεσποτοβοῦνι καὶ Δουσπάτ) διευθυνομένη πρὸς τὰ ΝΑ. διακλαδίζεται εἰς πολλὰς σειράς, ἐκάστη τῶν ὁποίων λαμβάνει ἴδιον ὄνομα.

Τὸ ὄρος τῆς Στράντζας, κλάδος τοῦ Αἴμου διευθυνόμενον ΝΑ. τῆς Θράκης.

Τὸ Ἱερὸν ὄρος (Τεκέρ-Δάγ), ἐκτεινόμενον ΒΔ. τῆς παραλίας τῆς Προποντιδίδος.

Ὁ Ὀρβηλος (Περὶν-Δάγ) χωριζόμενος ἀπὸ τῆς Ροδόπης διὰ κοιλάδος, ἐντὸς τῆς ὁποίας ῥέει ὁ Νέστος ποταμὸς.

Τὸ Παγγαῖον (Πουρνάγ-Δάγ) ἀπὸ τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου μέχρι τῆς Καβάλλας.

Ὁ Ἄθως (Ἄγιον ὄρος) ἐπὶ τῆς ὀμωνύμου χερσονήσου.

Ὁ Ὀλυμπος ὑψούμενος μεγαλοπρεπῶς ἐπὶ τῆς

παραλίας τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, καὶ τὰ Καμβούνια δυτικώτερον αὐτοῦ.

Ὁ Τόμαρος ΝΔ. τῶν Ἰωαννίνων.

Τὰ Κεραύνια (Βουνὰ τῆς Χιμάρρας) ὑψούμενα ἐπὶ τῆς ΒΔ. πλευρᾶς τῆς Ἠπείρου.

Ὁ Σκάρδος (Τσάρ-δάγ) εἰς τὴν Ἀλβανίαν.

Τὸ Σκόμιον εἰς τὴν Βουλγαρίαν.

Ποταμοί.

Ὁ Ἔβρος (Μαρίτσα) διαρρέων τὴν ἐκτεταμένην καὶ εὐφορωτάτην πεδιάδα τῆς Θράκης καὶ δεχόμενος παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν τὸν Τούντζαν κατερχόμενον ἀπὸ τοῦ Αἴμου, καὶ τὸν Ἄρδαν ἀπὸ τῆς Ροδόπης, περαιτέρω δὲ τὸν Ἀριάνην ἢ Ἐργίνην (Ἐργκνε), ὅστις πηγάζει ἐκ τῶν βουνῶν τῆς Στράντζας, ἐκβάλλει εἰς τὸ Αἰγαῖον παρὰ τὴν Αἴνον.

Ὁ Νέστος διαρρέων τὴν μεταξὺ τοῦ Ὀρβήλου καὶ τῆς Ροδόπης κοιλάδα.

Ὁ Στρυμῶν διαρρέων τὴν πεδιάδα τῶν Σερρῶν διέρχεται διὰ τῆς Κερκινίτιδος λίμνης καὶ χύνεται εἰς τὸν ὁμώνυμον κόλπον.

Ὁ Ἀξιός (Βαρδάρη) διαρρέων τὴν χαμηλὴν πεδιάδα τῆς Μακεδονίας χύνεται εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον.

Ὁ Ἀλιάκμων (Ἰντζέ-καρὰ-σοῦ) διαρρέων τὴν πεδιάδα τῶν Βιτωλίων ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον.

Ὁ Θύαμις (Καλαμᾶς), καὶ ὁ Ἀφῶς (Βοϊούσα) διαρρέοντες τὴν ὄρεινὴν χώραν τῆς Ἠπείρου ἐκβάλλουσιν εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος.

Ὁ Ἄψος εἰς τὴν Ἀλβανίαν.

Ὁ Δρίλλων διαρρέων τὴν ἐκτεταμένην πεδιάδα τῆς Σκόδρας ἐκβάλλει εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν.

Ὁ Δούναβις, ὅστις πηγάζων ἐκ τῶν Ἄλπεων τῆς Ἑλβετίας καὶ τῶν ὄρυμῶν τῆς Γερμανίας καὶ διέρχόμενος τὴν Αὐστρίαν διαρρέει εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς Σερβίας καὶ Βουλγαρίας, καὶ χύνεται διὰ τῆς Βλαχίας εἰς τὸν Εὐξείνιον διὰ τριῶν στομιῶν, ὧν τὸ βόρειον ὀνομάζεται τῆς Κιλίας, τὸ εἰς τὸ μέσον Σουλινᾶ, καὶ τὸ πρὸς νότον τοῦ Ἀγ. Γεωργίου.

Λίμναι.

Ἡ τῆς Σκόδρας (Λαβεῆτις), ἢ τῆς Ὀχριδος (Λυχνίτις), ἢ τῶν Πρεσπῶν, ἢ τῆς Καστορίας, ἢ τῶν Ἰωαννίνων (Παμβῶτις), ἢ Βόλβη καὶ ἢ Κερκινίτις (Ταχινός).

Κόλποι.

Ὁ τοῦ Πύργου ἐν τῷ Εὐξείνῳ, ὁ Κεράτιος ἐν τῇ Προποντίδι, ὁ Μέλας βορείως τῆς Θρακικῆς χερσονήσου, ὁ τῆς Καβάλλας, ὁ Στρυμονικός, ὁ τῆς Ἱερισσοῦ, ὁ Σιγγιτικός, ὁ Τορωναῖος ἢ τῆς Κασσάνδρας καὶ ὁ Θερμαϊκός ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ὁ Ἀμβρακι-

κός ἐν τῷ Ἴονίῳ πελάγει καὶ ὁ τῆς Αὐλῶνος ἐν τῷ Ὀτραντιῳ ἢ πορθμῳ τοῦ Τάραντος.

Ἀκρωτήρια.

Τὸ Αἰμόνιον (Ἐμινὲ Μπουρνού) ἐν τῷ Εὐξείνῳ, τὸ Χρυσοῦν Κέρας ἐν Κων/πόλει, ὁ Ἀκράθως καὶ τὸ Νύμφαιον (Ἅγιος Γεώργιος) εἰς τὰς ὑπαρείας τοῦ Ἄθω. Τὸ Ποσειδῖον ἐν τῇ χερσονήσῳ τῆς Παλλήνης (Κασσάνδρας) καὶ τὰ Ἀκροκεραύνια ΒΔ. τῆς Ἡπειροῦ.

Χερσόνησοι.

Ἡ τοῦ Βυζαντίου ἢ τῆς Κων/πόλεως, ἡ Θρακικὴ ἀρχαία Χερσόνησος καὶ ἡ Χαλκιδικὴ ΝΑ. τῆς Μακεδονίας ὑποδιαιρουμένη εἰς τρεῖς μικροτέρας, τὴν τῆς Παλλήνης (Κασσάνδρας), τῆς Σιθωνίας (Λόγγου) καὶ τῆς Ἀκτῆς ἢ Ἄθω (Ἁγίου ὄρους).

ΘΡΑΚΗ (*)

Αὕτη περιλαμβάνει δύο τοπαρχίας ἢ νομούς (Βι-

(*) Ἐὰν οἱ Μ. ἀπὸ τοῦ πρώτου μαθήματος ἤρχισαν νὰ γυμνάζωνται εἰς τὸ σχῆμα τῆς Θράκης, ἤδη γινώσκουσιν αὐτὴ ἀρκούντως καλῶς· ὅθεν πρὶν ἢ προῶσι περαιτέρω, ἀσκεῖ αὐτοὺς ὁ Δ. νὰ σημειώσιν ἐπὶ τοῦ σχήματος καὶ τὰ ὄρη, τοὺς ποταμοὺς κλ. ἄτινα ἔμαθον ἐν συνόλῳ. Ἐἴτα προβαίνει εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν πόλεων συμπῶνως πρὸς τὰς ὁδηγίας.

Εἰς τοὺς νεωστὶ προσελθόντας μαθητάς, οἵτινες δὲν ἔμαθον τὴν τοπογραφίαν τῆς Κων/πόλεως, ἴσον νὰ ἐξηγῇ καὶ ἐπαναλαμβάνῃ ὁ Δ. τί λέγεται κόλπος, ποταμός, ὄρος καὶ λοιπά.

λαέτ) (1) Α'.) Τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Β') τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Τοπαρχία Κωνσταντινουπόλεως.

Πόλεις τῆς Τοπαρχίας: Κωνσταντινούπολις κειμένη ἐπὶ λαμπροτάτης καὶ ἐπιζήλου θέσεως καὶ οὕσα διὰ τὰς φυσικὰς καλλονάς τῆς ἡ βασιλῆς τῶν πόλεων. Εἶνε πρωτεύουσα τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ἐμπορικωτάτη πόλις, ἔχουσα λιμένα ἀσφαλέστατον καὶ μετὰ τῶν προαστείων αὐτῆς 650,000 κατ. Κεῖται ἐπὶ τῆς Προποντίδος εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Βοσπόρου.

Εἰς τὴν τοπαρχίαν Κωνσταντινουπόλεως ὑπάγονται τὰ ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου καὶ τῆς Προποντίδος πράστεια, ἡ Χρυσούπολις (Σκούταρι), ἡ Χαλκηδών, ἡ Νικομήδεια (Ἴσμιτ) καὶ οἱ Πριγκηπόνησοι.

Σηλύβρια ἔχουσα 4,000 κατ. καὶ μικρὸν λιμένα. Ἐν αὐτῇ κατ' ἔτος τῇ 8ῃ Σεπτεμβρίου τελεῖται πανήγυρις, καθ' ἣν γίνεται καὶ ἀγορά.

Μέτραι (Τσατάλτζα) παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν.

Τοπαρχία Ἀδριανουπόλεως.

Πόλεις Παράλιοι. Ἡράκλεια ἀρχαία Πέρινθος τὸ πάλαι ἐπίσημος, ἥδη δὲ μικρὰ πόλις.

(1) Αἱ τοπαρχίαι ὑποδιαίρουσιν εἰς διακίσεις (Σαντζάκ), αὗται δὲ εἰς ὑποδιοικήσεις (Καϊμακαμλίκ). Ὁ διοικητὴς τῆς τοπαρχίας καλεῖται Βαλῆς, ὁ τῆς διοικήσεως Μουτεσαρίφης καὶ ὁ τῆς ὑποδιοικήσεως Καϊμακάμης.

Ραιδεστός (Τεκίρ-Δάγ), ἔχουσα 30,000 κατ., καλὸν λιμένα καὶ ἐμπόριον σιτηρῶν. Τὸ πάλαι ὠνομάζετο Βισάνθη.

ΝΔ. τῆς Ραιδεστοῦ εἶνε τὰ Γανοχώρα, ὧν ἐπισημότερα εἶνε ὁ Γάνος, ἡ Χώρα, τὸ Μυριόφυτον καὶ ἡ Περίστασις.

ΒΔ. τῶν Γανοχώρων μεσογείως εἶνε τὰ Μάλγα-ρα ἐξάγοντα καλὸν μέλι.

Νοτιώτερον ἐκτείνεται ἡ Θρακικὴ χερσόνησος συνδεομένη μετὰ τῆς στερεᾶς διὰ τοῦ ἰσθμοῦ Ἐξ-αμῆλι, ὅπου ὑπάρχει καὶ χωρίον ὁμώνυμον, ἀρχαία Λυσιμαχία.

Καλλίπολις ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου μὲ 20,000 κατ. Σηστός (Ζεμενίκ) ἀπέναντι τῆς ἐν Ἀσίᾳ πόλεως Ἀβύδου. Ἐνταῦθα κατεσκευάσθη γέφυρα ὁ Ξέρξης καὶ διέβη μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς τὴν Εὐρώπην. Παρ' αὐτὴν ἐκβάλλει μικρὸς ποταμὸς (Αἰγὸς ποταμοί), ὀνομαστὸς εἰς τοὺς ἀρχαίους.

Νοτιοδυτικῶς αὐτῆς εἶνε ἡ Μάδυτος, εἰς δὲ τὴν ἄκραν τῆς χερσονήσου τὸ φρούριον Σετίλ-Μπαχάρ.

Αἶνος ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἔχουσα 8,000 κατ. καὶ ὁμώνυμον λιμένα, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκβάλλει ὁ Ἐβρος ποταμὸς. Ἦτο ἐμπορικὴ πόλις καὶ ἐχρησίμευεν ὡς ἐπίνειον τῆς Ἀδριανουπόλεως. Τὸ ἐμπόριον ὅμως αὐτῆς παρήκμασεν ἀφ' ὅτου ἡ Ἀδριανούπολις συνεδέθη διὰ σιδηροδρόμου μετὰ τοῦ Δεδὲ

Ἀγάτς. Ἐκ τῆς Αἶνου γίνεται μεγάλη ἐξαγωγή καπνιστῶν ἰχθύων (λικουρίνων). Δεδὲ Ἀγάτς πρὸς Δ. τῆς Αἶνου. Ἦτο πρότερον μικρὸν χωρίον τῶρα ὅμως ἐγένετο σπουδαία ἐμπορικὴ πόλις, διότι ἐκ τοῦ λιμένος αὐτῆς γίνεται ἐξαγωγή τῶν περισσοτέρων προϊόντων τῆς Θράκης, ἐπειδὴ συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτῆς διὰ σιδηροδρόμου. Πρὸς Δ. αὐτοῦ εἶνε ἡ Μάκρη καὶ ἡ Μαρώνεια. Παρὰ τὰς ἐκβολὰς δὲ τοῦ Νέστου τὰ ἀρχαία Ἄβδηρα. Πρὸς Β. αὐτῶν μεσογείως εἶνε ἡ Γένιτζε καὶ ἡ Ἐάνθη κέντρον τοῦ ἐμπορίου τῶν καπνῶν.

Ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου εἶνε μικρά τινα χωρία, ὧν μεγαλειότερον εἶνε ἡ Μήδεια (Σαλμαδησός). ΝΑ. αὐτῆς εἶνε ἡ λίμνη Δέρκος, τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα ὡς πόσιμα μετωχτετεύθησαν ὑπὸ ἐταιρίας εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἐκ τῶν μεσογείων πόλεων τῆς Τοπαρχίας ἐπισημότεραι εἶνε ἡ Ἀδριανούπολις πρωτ. τῆς τοπαρχίας συνδεομένη μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ σιδηροδρόμου. Εἶνε ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Τούντζα καὶ τοῦ Ἐβρου, καὶ ἔχει 130,000 κατ. Αὕτη ἐχρησίμευσεν ὡς πρωτεύουσα τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453)· ἔχει βαμβακουργεῖα, ἐριουργεῖα καὶ βυρσοδεψεῖα. Ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὠνομάζετο Ὀρεστιάς. Διδυμότειχον ἐπὶ τοῦ Ἐβρου μὲ 10,000

κατ. καὶ ἐριουργεῖα, μεταξουργεῖα καὶ ἀγγειοπλα-
στεῖα. Παρ' αὐτῇ γίνεται ἡ διακλάδωσις τοῦ σιδη-
ροδρόμου Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀδριανουπόλεως
εἰς Δεδὲ-Ἀγάτς.

Τυρολῶν (Τσορλοῦ) πρὸς Β. τῆς Ἡρακλείας ἐπὶ
τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀδριανουπόλεως μὲ
5,000 κατ.

Σαράντα ἐκκλησίαι πρὸς Α. τῆς Ἀδριανουπό-
λεως μὲ 16,000 κατ., ὧν οἱ πλείστοι ὀρθόδοξοι.
Βιζύη ΝΑ. τῶν Σαράντα-ἐκκλησιῶν ἐπίσημος τὸ
πάλαι.

Τοπαρχία Θεσσαλονίκης.

Πόλεις παράλιοι: Θεσσαλονίκη τὸ πάλαι Θέρμη,
ἐξ οὗ καὶ ὁ κόλπος Θερμαϊκὸς μὲ 100 χιλ. κατ.,
ὧν οἱ ἡμίσεις Ἰουδαῖοι, πρωτ. τῆς τοπαρχίας, ἐμ-
πορικὴ πόλις συνδεομένη μετὰ τῆς Εὐρώπης διὰ σι-
δηροδρόμου. Ἐν αὐτῇ σώζεται ἐντὸς τεμένους ὁ
τάφος τοῦ Ἀγ. Δημητρίου.

Κίτρος ΝΔ. τῆς Θεσσαλονίκης ὀλίγον μακρὰν τῆς
θαλάσσης, μικρὸν χωρίον πλησίον τῆς ὀνομαστῆς
εἰς τοὺς ἀρχαίους Πύδνης. — Πρὸς Α. τῆς Θεσσαλο-
νίκης ἐκτείνεται ἡ Χαλκιδικὴ χερσόνησος ἐπίσημος
τὸ πάλαι διὰ τὰς ἐν αὐτῇ πόλεις. Ἦδη πόλεις ἐπ'
αὐτῆς εἶνε ἡ Ἱερισσὸς ἀρχαία Ἀκανθος εἰς τὸν μυ-
χὸν ὀμωνύμου κόλπου. Ἡ Γαλάτιστα, ἡ Λιαρί-

γκοθη, ὁ Πολύγυρος μεσόγειοι πόλεις καὶ αἱ Καρυαὶ
ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, ὅπου ἐδρεύουσιν οἱ ἀντιπρόσωποι
τῶν μονῶν, οἱ ἀποτελοῦντες τὸ συμβούλιον τῆς Συ-
νάξεως καὶ διευθύνοντες τὰς κοινὰς ὑποθέσεις τῶν
μονῶν. — Καβάλλα εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν
πλησίον τῆς Θράκης ἔχουσα εὐρυχωρότατον λιμένα
καὶ 8,000 κατ. Εἶνε ἐμπορικὴ ἐξάγουσα δημητρια-
κοὺς καρπούς, μέταξαν, σησάμιον καὶ ἐξαιρετον κα-
πνόν. Τὸ πάλαι ὠνομάζετο Δάτος, εἶτα δὲ μετωνο-
μάσθη Νεάπολις.

Πόλεις μεσόγειοι πρὸς Α. τοῦ Στρυμόνος εἶνε :
Σέρραι πρὸς Β. τῆς Κερκινίτιδος λίμνης μὲ 35,000
κατ., ἐν μέσῳ εὐφορωτάτης πεδιάδος παραγωγῆς
βάμβακα, καπνόν καὶ δημητριακοὺς καρπούς. —
Δράμα ΒΑ. τῶν Σερρῶν ὀνομαστὴ διὰ τὸν καπνόν
τῆς. — Μελένικον, Νευροκόπι.

Πόλεις μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ τοῦ Ἀξιοῦ
εἶνε αἱ ἐξῆς: Δοϊράνη (Δοβῆρος) πλησίον ὀμωνύμου
λίμνης. — Στροβυλίτσα (Τιβεριούπολις) μὲ 10,000
κατ. — Βελεσσά ἐπὶ τοῦ Ἀξιοῦ.

Πόλεις πρὸς Δ. τοῦ Ἀξιοῦ εἶνε: Γιαννιτσά (Γενι-
τζέ-Βαρδάρ) ΒΔ. τῆς Θεσσαλονίκης. Παρ' αὐτῇ σώ-
ζονται τὰ ἐρεῖπια τῆς παλαιᾶς πρωτ. τῆς Μακεδο-
νίας Πέλλης. Βοδενά (Αἰγαὶ καὶ Ἐδεσσα) εἰς ὠ-
ραϊαν τοποθεσίαν. Πλησίον αὐτῆς ῥέει ποταμὸς σχη-
ματίζων μεγαλοπρεπῆ καταρράκτην. Νιάουσα ἐξά-

γουσα λαμπρὸν οἶνον. Βέρροια (Καρά-Φέρια) ἐν αὐτῇ ἐδίδαξεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος.

Πρὸς Ν. τῆς τοπαρχίας Θεσσαλονίκης κεῖται ἡ διοίκησις Σερβίων περιλαμβάνουσα μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας. Πόλεις αὐτῆς εἶνε ἡ Σέρβια, ἡ Ἐλασσών καὶ ἡ Σιάτιστα.

Τοπαρχία Βιτωλίων.

Πόλεις τῆς τοπαρχίας: Βιτώλια μὲ 50,000 κατ. πρωτ. τῆς τοπαρχίας. Περλεμπές, Κρούσοβον, Καστορία παρὰ τὴν ὁμώνυμον λίμνην. Κοριτσά παρὰ τὰ μεθόρια τῆς Ἀλβανίας. Ἄχρις (Ὀχρις) παρὰ τὴν λίμνην Λυχνίτιδα.

Τοπαρχία Κοσόυφοπεδίου.

Πόλεις τῆς τοπαρχίας: Πρεζρένη ἐπὶ τῶν βορείων ὑπηρεσιῶν τοῦ Σκάρδου. Καλκάνδελι Σκόπια ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Θεσσαλονίκης. Μητροβίτσα. Κουμάνοβον ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τῆς συνδεούσης τὴν Θεσσαλονίκην μετὰ τῆς Σερβίας καὶ ἐκείθεν μετὰ τῆς Εὐρώπης.

Αἱ τοπαρχίαι Θεσσαλονίκης, Βιτωλίων καὶ Κοσόυφοπεδίου περιλαμβάνονται ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, ἥτις κατοικεῖται ὑπὸ Ὀρθοδόξων, Ὀθωμανῶν, Βουλγάρων καὶ Ἀλβανῶν. Οἱ Ἕλληνες αὐτῆς διακρίνονται εἰς ἰδίως Ἕλληνας καὶ εἰς Βουλγαροφώνους, εἰς

Ἀλβανούς καὶ Ἑλληνοβλάχους (Κουτσοβλάχους).

Τὸ κλίμα τῆς Μακεδονίας εἶνε εὐκρατον καὶ ὑγιεινόν, τὸ δὲ ἔδαφος αὐτῆς καρποφορώτατον. ἀλλὰ καλλιεργείται ἀτελῶς. Ἐκ τῶν προϊόντων αὐτῆς ὀνομαστότερα εἶνε, δημητριακοὶ καρποί, βάμβαξ, μέταξα, ὀρύζιον, ἔλαιον, ὀπωρικὰ καὶ ἄριστος καπνὸς καὶ οἶνος. Προσέτι δὲ κάλλιστος τυρὸς καὶ βούτυρον, τῶν ὁποίων ἐξαγωγή γίνεται ἐκ τῶν λιμένων Θεσσαλονίκης καὶ Καβάλλας.

Ἄσκήσεις.

Σχεδιάσον τὸ σχῆμα τῆς Θράκης, Ἄν. Ρωμουλίας καὶ Μακεδονίας πλήρες, ἤτοι μετὰ τῶν ὁρέων, ποταμῶν, πόλεων κλ.

Ταξείδιον ἀπὸ Θεσσαλονίκης εἰς Καβάλλαν.

Ταξείδιον γραπτὸν ἀπὸ Κων)πόλεως εἰς Θεσσαλονίκην. (1)

ΗΠΕΙΡΟΣ.

Τοπαρχία Ἰωαννίνων.

Πόλεις παράλιοι τῆς Ἠπείρου εἶνε· Πρέβεζα εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἔχουσα φρούριον καὶ 8 χιλ. κατ. Πλησίον αὐτῆς σῶζονται τὰ ἔρείπια τῆς Νικοπόλεως. — Πάργα. ΝΑ. αὐτῆς κεῖ-

(1) Σχέδιον ταξιδίου ἴδε ἐν τῇ τέλει τοῦ τεύχους τούτου.

ται ἡ μυθώδης λίμνη Ἀχερουσία καὶ ὁ ποταμὸς Ἀχέρων. Αὐλῶν ΒΔ. ἐπὶ ὁμωνύμου κόλπου.

Μεσόγειοι πόλεις· Ἰωάννινα ἐπὶ εὐφόρου ὀροπέδιου (1) μὲ 35,000 κατ. Πρὸς Α. αὐτῆς εἶνε ἡ Παμβώτις λίμνη, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας ὑπάρχει νῆσος περιέχουσα διάφορα μοναστήρια, ὧν ἐπισημότερον τὸ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος. — Μέτσοβον ΒΑ. τῶν Ἰωαννίνων. — Φιλιάτες καὶ Παραμυθία ΝΔ. — Δέλβινον ἐπὶ μικρᾶς πεδιάδος καταφύτου ὑπὸ ἐλαιῶνων καὶ λεμονεῶνων. — Ἀργυρόκαστρον πρὸς Β. αὐτοῦ μὲ 10,000 κατ. — Τεπελένη ΒΔ. αὐτοῦ.

Τὸ κλίμα τῆς Ἠπείρου εἶνε εὐκρατον καὶ ὑγιεινόν, τὸ δὲ ἔδαφος αὐτῆς εἶνε ὀρεινόν, διὰ τοῦτο καὶ παράγει ὀλίγα προϊόντα εἰς μόνον τὰ πεδινὰ μέρη, οἷον ἀραβόσιτον, οἶνον, ἔλαιον, καπνόν, λεμόνια, πορτοκάλια καὶ λοιπά.

ΑΛΒΑΝΙΑ.

Τοπαρχία Σκόδρας.

Πόλεις παράλιοι. Δυρράχιον (Ἐπίδαμνος) ἡ ἐμπορικωτέρα πόλις τῆς Ἀλβανίας μὲ 10,000 κατ. — Ἡλέσιον, ἐμπορικὴ πόλις.

Μεσόγειοι. Σκόδρα μὲ 20,000 κατ. ἐπὶ ὑψηλῆς

(1) Ὀροπέδιον λέγεται τόπος ἐπίπεδος ἐκτεινόμενος ἐπὶ ὑψώματος ἢ ἐπὶ κορυφῆς ὄρους.

καὶ τερπνοτάτης θέσεως, πλησίον τῆς ὁμωνύμου λίμνης. — Τυράννα πρὸς Ν. Ἐλβατσάν πρὸς Ν. τῆς Τυράννας καὶ Κρόια πρὸς Β. αὐτῆς. Βεράτιον ἐπὶ τοῦ Ἄψου ποταμοῦ.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀλβανίας καὶ Ἠπείρου διαιροῦνται εἰς Γκέκιδας, Λιπάιδας, Τόσκους καὶ Τσάμιδας. Οἱ Ἀλβανοὶ διακρίνονται διὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸ φιλέκδικον αὐτῶν.

Τὸ κλίμα τῆς Ἀλβανίας εἰς μὲν τὰ ὀρεινὰ εἶνε εὐκρατον, εἰς δὲ τὰ πεδινὰ θερμὸν καὶ νοσηρόν. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶνε εὐφορον ἀλλ' ἀμελῶς καλλιεργημένον.

ΚΡΗΤΗ.

Εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν ἀνήκουσιν αἱ τέσσαρες ἐν τῷ Αἰγαίῳ νῆσοι, Θάσσος, Σαμοθράκη, Ἴμβρος καὶ Λήμνος, καὶ ἡ μεγάλη ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλάσῃ νῆσος Κρήτη.

Ἡ νῆσος αὕτη διατέμενεται κατὰ μῆκος ὑπὸ μιᾶς σειρᾶς ὀρέων, ὧν ὑψηλότεραι κορυφαὶ εἶνε τὰ λευκὰ ὄρη πρὸς Δ., ἡ Ἴδη ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἡ Δίκη πρὸς Α.

Πόλεις αὐτῆς εἶνε τὰ Χανία (Κυδωνία) μὲ 20 χιλ. κατ. — Ῥέθυμνος ἔχουσα φρούριον καὶ 8 χιλ. κατ. — Ἡράκλειον (Μεγαλόκαστρον) πρὸς Α. τῆς Ῥεθύμνου. Σρακιά ἐπαρχία ὀρεινὴ πρὸς Ν. τῶν Λευκῶν ὀρέων.

Ἡ Κρήτη κατοικεῖται ὑπὸ 300,000 ψυχῶν Ὀρθοδόξων καὶ Μουσουλμάνων, διοικουμένων ὑπὸ χριστιανοῦ ἡγεμόνος (Βαλῆ) διοριζομένου ἀνά πενταετίαν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου.

Τὸ κλίμα τῆς νήσου ταύτης εἶνε εὐκραές καὶ ὑγιεινόν, τὸ δὲ ἔδαφός της καίτοι βραχῶδες καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀμμῶδες εἶνε ὁμως γόνιμον. Ἐν αὐτῇ εὐδοκιμεῖ ἡ κτηνοτροφία τῶν προβάτων καὶ αἰγῶν, ἐκ τοῦ γάλακτος τῶν ὀπιῶν κατασκευάζεται ὁ περίφημος κρητικὸς τυρός. Ἐν αὐτῇ ἀκμάζει καὶ ἡ βιομηχανία τῆς σαπωνοποιίας.

Ἄσκήσεις.

Σχεδιάσον τὸ σχῆμα τῆς Κρήτης πλήρες.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΡΩΜΥΛΙΑ.

Αὕτη ἀπετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1879 προνομιούχον ἐπαρχίαν, διοικητοῦ διοριζομένου ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ἐπὶ πενταετίαν. Ἦδη ὁμως ἀπὸ τινων ἐτῶν ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἡγεμονίας τῆς Βουλγαρίας.

Πόλεις αὐτῆς παράλιοι. Πύργος εἰς τὸν μυχὸν ἑμωνώμου κόλπου μὲ 6 χιλ. κατ. — Σωζούπολις (Ἀπολλωνία) πρὸς Ν. τοῦ Πύργου. — Ἀγχιάλος πρὸς Β. — Μεσημβρία βορειότερον τῆς Ἀγχιάλου. Πρὸς Β. αὐτῆς ἐκτείνεται τὸ Αἰμόνιον ἀκρωτήριον.

Πόλεις μεσόγειοι. Φιλιππούπολις ἐπὶ τοῦ Ἐβρου ἐν τῷ μέσῳ εὐφορωτάτης πεδιάδος, ἐπὶ γραφικωτάτων λόφων. Εἶνε πρωτ. τῆς τοπαρχίας, συνδεομένη μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ σιδηροδρόμου, ὅστις διέρχεται διὰ τῆς Ἀδριανουπόλεως· ἔχει καὶ 40,000 κατ. — Στενήμαχος μεγάλη Ἑλληνικὴ κωμόπολις. — Τατάρ Παζαρτζικ ἄλλοτε Βησσαπάρα. Ὀλίγον πέραν αὐτῆς ἔληγε πρὶν ἢ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Φιλιππουπόλεως, ἥτις ἤδη ἐπεκτείνεται μέχρι τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης. — Ἰάμπολις πρὸς Δ. τοῦ Πύργου μὲ 6,000 κατ. Ἐνταῦθα λήγει ὁ ἑτερος τῆς αὐτῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς κλάδος. — Χάσκιοι (Οὐζουντζόβα) ἐπίσημος διὰ τὴν ἐν αὐτῇ τελουμένην κατ' ἔτος ἐμπορικὴν πανήγυριν. — Σίπκα εἰς τοὺς πρόποδας τῆς ἑμωνώμου παρόδου. — Κηζανλήκ μὲ 10,000 κατ. εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Αἴμου ὀνομαστὴ διὰ τοὺς ῥοδῶνάς της. — Ἐσκι-Ζααρά πρὸς Ν. μὲ 25,000 κατ. — Σήλυμνος ὄχυρὰ πόλις, ὀνομαστὴ διὰ τὴν βιομηχανίαν τῶν μαλλίνων αὐτῆς ὑφασμάτων (σαγιακίων καὶ ἀμπάδων).

Τὸ κλίμα τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ὡς καὶ τῆς Θράκης εἶνε εὐκρατον ἐκτὸς τῶν ὀρεινῶν μερῶν, ἔνθα ὑπάρχει ψυχὸς ὄριμύ. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶνε εὐφορον καὶ παράγει πολλοὺς δημητριακοὺς καρπούς, ἐξαιρετον καπνόν, βάμβακα, ὄρυζαν, μέταξαν καὶ τὸ περίφημον ῥοδέλαιον κατασκευαζόμενον εἰς

τάς πεδιάδας τοῦ Κηζανλήκ καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Ἡ κτηνοτροφία ἐν αὐτῇ εἶνε ἀρκούντως ἀνεπτυγμένη, διότι ἔχει πλουσίας νομάς, ὅθεν καὶ ἐξάγει τυρὸν καὶ βούτυρον. Ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ ἀκμάζει ἡ βιομηχανία τῶν μαλλίνων ὑφασμάτων.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ.

Ἡ Βουλγαρία ἀποτελεῖ ἡγεμονίαν ὑποτελεῖ εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ ἐκτείνεται πρὸς Β. τοῦ Αἴμου, ὅστις ἔχει ἐν αὐτῇ πολλὰς διακλαδώσεις.

Ἡ Βουλγαρία ἔχει ἐκτεταμένας πεδιάδας εὐφροωτάτας ἀρδευομένας ὑπὸ τῶν παραποτάμων τοῦ Δουνάβεως, ὧν ἐπισημότεροι ὁ Ἴσκερος καὶ ὁ Ἰάντρας.

Πόλεις αὐτῆς παράλιοι ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου εἶνε. Βάρνα ἐμπορικὴ πόλις συνδεομένη μετὰ τοῦ Ρουσσουκίου διὰ σιδηροδρόμου, ὅστις ἐκτείνεται μέχρι τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης.— Βαλτσίκιον πρὸς Β. μετὰ καλὸν λιμένα.— Καθάρνα πρὸς Α. τοῦ Βαλτσικίου.

Ἄπαν τὸ βόρειον μέρος τῆς Βουλγαρίας διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Δουνάβεως ἐπὶ τοῦ ὁποίου κεῖνται αἱ ἐξῆς πόλεις. Σιλίστρια ὀχυρὰ πόλις.— Ρουσσουκίον μετὰ 50,000 κατ.— Σίστοβα ΝΔ. τοῦ Ρουσσουκίου.— Βιδύνιον ὀχυρὰ πόλις μετὰ 30,000 κατ.

Μεσόγειοι πόλεις. Σοφία πρωτ. τῆς ἡγεμονίας μετὰ 30 χιλ. κατ. Πλεῖνα ἐπίσημος διὰ τὴν γενναίαν ἄμυναν τῶν Τούρκων κατὰ τῶν Ρώσων τῷ 1887.— Τύρναβος ἔχουσα βαμβακουργεῖα, μεταξουργεῖα καὶ ἄλλα βιομηχανικὰ καταστήματα.— Γάβροβον παρὰ τὴν πάροδον τῆς Σίπκας.— Σοῦμλα ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανος πόλις ἐπὶ ὀχυρᾶς θέσεως μετὰ 50 χιλ. κατ.

Πληθυσμὸν ἔχει ἡ Βουλγαρία περὶ τὰ 2,000,000 κατ. κυβερνωμένους αὐτονόμως ὑπὸ ἡγεμόνος φόρου ὑποτελοῦς εἰς τὸν Σουλτάνον.

Τὸ κλίμα τῆς Βουλγαρίας εἶνε τραχὺ καὶ ψυχρὸν ἀλλὰ ὑγιεινόν. Κυριώτερα αὐτῆς προϊόντα εἶνε δημητριακοὶ καρποὶ, βούτυρος, τυρὸς καὶ μέλι.

Ἄσκήσεις.

Σχεδιάσον τὸ σχῆμα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας πλήρες.

Ταξείδιον ἀπὸ Κων]πόλεως εἰς Βάρναν.

Καὶ διάφοροι ἄλλαι ἀσκήσεις πρὸς ἐπανάληψιν τῶν μεμαθημένων.

ΕΛΛΑΣ

Ἡ Ἑλλάς φυσικῶς ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἐξῆς μερῶν. Τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, εἰς ἣν προσετέθη ἡ Θεσσαλία καὶ μέρος τῆς Ἡπείρου, τῆς Πελοποννήσου, ἣτις σχηματίζει χερσόνησον συνεχομένην μετὰ τῆς Στερεᾶς διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ, καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἴονίου πελάγους.

Τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Ἑλλάδος περιβρέχεται ὑπὸ θαλάσσης, ἣτις εἰς πολλὰ μέρη εἰσχωρεῖ βαθέως εἰς τὴν ξηρὰν καὶ σχηματίζει πολλοὺς κόλπους καθιστῶντας εὐκόλον τὴν συγκοινωνίαν. Εἶνε δὲ οἱ ἐξῆς:

Ὁ Παγατητικὸς, ὁ Μαλιακὸς, ὁ Σαρωνικὸς καὶ ὁ Ἀργολικὸς πρὸς Α. σχηματιζόμενοι ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ὁ Μεσσηνιακὸς καὶ ὁ Λακωνικὸς πρὸς Ν. σχηματιζόμενοι ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης, ὁ Κυπαρισσιακὸς, ὁ τῶν Πατρῶν, ὁ Κορινθιακὸς χωρίζων τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου, εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ὁποίου σχηματίζεται ὁ πορθμὸς τοῦ Ῥίου, καὶ ὁ Ἀμβρακικὸς μεταξὺ Ἀκαρνανίας καὶ Ἡπείρου πρὸς Δ. σχηματιζόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἴονίου πελάγους.

Ἀκρωτήρια ὀνομαστὰ εἶνε, τὸ Σούνιον εἰς τὴν Ἀττικὴν, τὸ Ἀρτεμίσιον καὶ ὁ Καφηρεὺς εἰς τὴν Εὐβοίαν, τὸ Ταίναρον (Ματαπᾶς), ὁ Μαλέας καὶ ὁ Ἀκρίτας πρὸς Ν. τῆς Πελοποννήσου, καὶ τὸ Ἀκτιον εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου.

Πολιτικῶς ἡ Ἑλλάς διαιρεῖται εἰς 16 νομοὺς, ἐκ τῶν ὁποίων τρεῖς εἶνε εἰς τὴν Θεσσαλίαν, τῆς Λαρίσσης, τῶν Τρικκάλων καὶ τῆς Ἄρτης· τρεῖς εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος καὶ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας· πέντε εἰς τὴν Πελοπόννησον, Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, Ἀχαΐας καὶ Ἠλίδος, Μεσσηνιας, Λακωνίας καὶ Ἀρκαδίας· δύο εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, τῆς Εὐβοίας καὶ τῶν Κυκλάδων καὶ τρεῖς εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος, τῆς Κερκύρας, τῆς Κεφαλληνίας καὶ τῆς Ζακύνθου.

ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΚΑΙ ΗΠΕΙΡΟΣ

Ὁρη ἐνταῦθα ἄξια λόγου εἶνε: τὰ Καμβούνια καὶ ὁ Ὀλυμπος πρὸς Β., ἡ Ὄσσα (Κίσσαβος) καὶ τὸ Πήλιον πρὸς Α., ἡ Ὄθρυς πρὸς Ν. καὶ ἡ Πίνδος πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἡπείρου. Εἰς τὸ μέσον αὐτῶν σχηματίζεται πεδιάς εὐφορωτάτη ἡ Θεσσαλική, τὴν ὁποίαν διαρρέει ὁ Πηνειὸς (Σαλαμβρίας) ποταμὸς χυνόμενος εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Πρὸς δὲ τὸ μέρος

τῆς Ἠπείρου τὸ ὅποιον εἶνε ὀρεινὸν ῥέει ὁ Ἄραχθος ἐκβάλλων εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον. Παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πηγνείου μεταξὺ Ὀλύμπου καὶ Ὀάσης ἐκτείνεται ἡ χαριεστάτη καὶ ὀνομαστὴ εἰς τοὺς ἀρχαίους κοιλάς τῶν Τεμπῶν.

Λίμναι εἰς τὴν Θεσσαλίαν εἶνε ἡ Νεσσοῖς ΒΑ. τῆς Λαρίσσης, ἡ Βοιδηῖς (Κάρλα), ἡ Ἀσκουρῖς (Νεζερὸ) καὶ ἡ Εὐνιάς (Δαουκλῆ) εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς Ὀθρουοῦ.

Πόλεις παράλιοι τῆς Θεσσαλίας εἶνε· Βῶλος εἰς τὸν Παγασητικὸν κόλπον μὲ 6,000 κατ. συνδεομένη μετὰ τῆς Λαρίσσης διὰ σιδηροδρόμου. Πλησίον ταύτης ἔκειτο ἡ ἀρχαία Ἴωλκός.— Ζαγορὰ εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Πηλίου.— Τρίκερι εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου.

Μεσόγειοι πόλεις. Λάρισσα ἐπὶ τοῦ Πηγνείου ἔχουσα ἐργοστάσια βαμβακερῶν ὑφασμάτων καὶ 30,000 κατ.— Φάρσαλος πρὸς Ν. μὲ 5,000 κατ.— Ἄγυιὰ πρὸς Α. τῆς Λαρίσσης.— Τύρναβος ἐπὶ τοῦ Σαρανταπόρου παραποτάμου τοῦ Πηγνείου μὲ 8,500 κατ.— Ἄλμυρὸς ἐπίσημος διὰ τὰ καπνὰ τῆς.— Βελεστίνος (Φερραὶ) πρὸς Δ. τοῦ Βώλου. Παρ' αὐτῶ κείνται οἱ λόφοι Κυνὸς Κεφαλαί.— Τρίκκαλα ἐπὶ τινος παραποτάμου τοῦ Πηγνείου, ἡ δευτέρα πόλις τῆς Θεσσαλίας ἔχουσα 14,000 κατ.— Καλαμπάκα (Σταγοὶ) ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Πηγνείου. Πρὸς Β. ταύ-

τῆς εἶνε τὰ Μετέωρα ἀρχαῖα Βυζαντινὰ μοναστήρια, ἐπὶ ἀποτόμων βράχων, εἰς τοὺς ὁποίους ἀναβαίνουσιν ἀνελκόμενοι ἄνωθεν διὰ σχοινίων δικτυωτῶν. Καλαρρῦται πλουσία κωμόπολις.— Ἄρτα ἐπὶ τοῦ παραχωρηθέντος μέρους τῆς Ἠπείρου, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἀράχθου ὄχι μακρὰν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου. Καρδίτσα παράγουσα ἐξαιρετον καπνόν.— Δομοκὸν (Θαυμακία) πρὸς Β. τῆς λίμνης Εὐνιάδος.

Προϊόντα τῆς εὐφόρου Θεσσαλίας εἶνε ἄφθονοὶ δημητριακοὶ καρποὶ, ὄρυζα, μέταξα, βάμβαξ, ἐξαιρετος καπνὸς καὶ μεσημβρινοὶ καρποὶ. Ἐν αὐτῇ εὐδοκίμει καὶ ἡ κτηνοτροφία.

Ἄσκήσεις.

Σχεδιάσον τὸ σχῆμα τῆς Εὐρ. Τουρκίας ἀπλοῦν καὶ τῆς Θεσσαλίας πληρῆς.

Ταξείδιον ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Βῶλον.

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ

Νομός Αιτωλίας και Ἀκαρνανίας.

Ἐν τῷ νομῷ οὗτος κείται πρὸς Ν. τῆς Ἡπείρου καὶ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου.

Ἐρη αὐτοῦ εἶνε ὁ Ἀράκυνθος (Ζυγός), τὸ Παναϊτωλικὸν (Ἀραποκέφαλον) καὶ ὁ Τημφρυστός. Ποταμοὶ δὲ ὁ Εὐήνος (Φεῖδαρις) χυνόμενος εἰς τὸν κόλπον τῶν Πατρῶν, καὶ ὁ Ἀχελῷος (Ἀσπροπόταμος) χυνόμενος εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος.

Λίμναι εἶνε ἡ Τριχωνίς.

Πόλεις παράλιοι. Μεσολόγγιον μὲ 8,000 κατοίκ. Πρὸ τοῦ Μεσολογγίου σχηματίζεται λιμνοθάλασσα ἐμποδίζουσα τὰ ἀτμόπλοια νὰ προσεγγίζωσιν εἰς τὴν παραλίαν. Ναύπακτος πρὸς Α. τοῦ Μεσολογγίου εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον. — Ἀστακός εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος. — Βόνιτσα εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον. — Κραθασαράς πρωτ. τῆς ἐπαρχίας Βάλτου.

Μεσόγειοι πόλεις. Ἀγρίνιον (Βραχωῖρι) πρὸς Α. τοῦ Ἀχελῷου μὲ 7,000 κατ. — Καρπενήσιον.

Νομός Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος.

Ἐρη ἐνταῦθα εἶνε ἡ Ὄθρυς, ἡ Οἶτη, ἡ Κνημὶς καὶ ὁ Κόραξ (Βαρδούσια ἔρη). Ποταμὸς εἶνε ὁ Σπερ-

χειὸς (Ἀλαμάννα) χυνόμενος εἰς τὸν Μαλιακὸν κόλπον. Πλησίον τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ κείνται αἱ ὀνομασταὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους Θερμοπύλαι.

Πόλεις παράλιοι. Στυλὶς εἰς τὸν Μαλιακὸν κόλπον ἐπίνειον τῆς Λαμίας. — Νέα Μιζέλα (Ἀμαλιούπολις) ναυτικὸν χωρίον εἰς τὸν Παγασητικὸν κόλπον. Ἀταλάντη (Ὀπούς) πρὸς Ν. τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου ἀπέχουσα ὀλίγον τῆς θαλάσσης. ἤδη κατεστράφη ὑπὸ σεισμοῦ. — Γαλαξείδιον ἐπὶ τοῦ Κρισσαίου κόλπου, ἔχουσα ἐμπορικὸν ναυτικὸν καὶ 4,000 κατ.

Μεσόγειοι πόλεις. Λαμία πρωτ. τοῦ νομοῦ μὲ 7,000 κατ. παράγουσα ἐκλεκτὸν καπνόν. — Ὑπάτη ΝΔ. τῆς Λαμίας. Πλησίον ταύτης κείνται θειοῦχα θερμὰ ἱαματικά λουτρά. — Ἀμφισσα (Σάλωνα) ἔχουσα λαμπροὺς ἐλαιῶνας καὶ 5,000 κατ. — Χρυσὸ (Κρίσσα) ἐλαιόφυτος κώμη. Παρ' αὐτῇ κείται καὶ τὸ Κρισσαῖον πεδίων, ἔνθα ἐτελοῦντο οἱ Πυθικοὶ ἀγῶνες. — Καστρὶ (Δελφοί) ἔνθα ὑπῆρχε τὸ περίφημον μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος. — Λοιδορίκιον μὲ 3,000 κατ. ἀσχολουμένους εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. — Γραβιὰ πρὸς Ν. τῆς Λαμίας.

Νομός Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.

Ἐρη τοῦ νομοῦ τούτου εἶνε εἰς τὴν Ἀττικὴν τὸ Λαύριον, ὁ Ὑμηττὸς περίφημος διὰ τὸ μέλι του, τὸ

Πεντελικὸν καὶ ὁ Πάρνης. Εἰς τὴν Βοιωτίαν ὁ Κιθαिरῶν, ὁ Ἐλικῶν καὶ ὁ Παρνασσὸς μετὰξὺ Φωκίδος καὶ Βοιωτίας.

Ποταμοί. Ὁ Κηφισσὸς καὶ ὁ Ἴλισσὸς χυνόμενοι εἰς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον, καὶ ὁ Ἄσωπὸς πρὸς Ν. τοῦ πορθμοῦ Εὐρίπου.

Λίμναι. Ἡ Κωπαῖς καὶ ἡ Ὑλίκη.

Πεδιάδες ὀνομασται εἶνε ἡ τοῦ Μαραθῶνος, τῶν Πλαταιῶν, τῶν Θηβῶν, τῆς Ἐλευσίνας καὶ τῆς Χαιρωνείας.

Πόλεις παράλιοι. Πειραιεὺς ἐπίνειον τῶν Ἀθηνῶν συνδεόμενος μετ' αὐτῶν διὰ σιδηροδρόμου. Εἶνε ἡ βιομηχανικωτάτη πόλις τῆς Ἑλλάδος ἔχουσα πολλὰ ἐργοστάσια, καλὸν λιμένα καὶ 35,000 κατ. — Ἐλευσίς μικρὰ κώμη, ἔχουσα τὰ εἰρεπία τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τῆς Δήμητρος, ἔνθα ἐτελοῦντο τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια. — Μέγαρον ὀλίγον μακρὰν τῆς θαλάσσης μετ' 5,000 κατ. — Αὐλὶς παρὰ τὸν πορθμὸν τοῦ Εὐρίπου ἐπίσημος ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ.

Μεσόγειοι πόλεις. Ἀθῆναι ὄχι μακρὰν τῆς θαλάσσης μετὰξὺ τῶν ποταμῶν Κηφισσοῦ καὶ Ἴλισσοῦ, πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ἐνδοξοτάτη πόλις τῆς ἀρχαιότητος, διότι ἐν αὐτῇ διέπρεψαν οἱ μεγαλείτεροι σοφοί, καλλιτέχναι, νομοθέται καὶ πολιτικοὶ ἄνδρες. Σῶζονται ἐν αὐτῇ ἐπίσημα ἀρχαῖα μνημεῖα, οἷον ὁ Παρθενῶν, τὸ Ἐρεχθεῖον, ὁ

ναὸς τῆς Ἀπτέρου Νίκης ἐν τῇ Ἀκροπόλει, τὸ Διονυσιακὸν θέατρον, τὸ θέατρον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, τὸ Θησεῖον, τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους, τὸ μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου, ἡ Πύλη τῆς Ἀγορᾶς, αἱ στήλαι τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ πολλὰ ἀγάλματα φυλαττόμενα εἰς τὰ μουσεῖα. Ἐκ τῶν νέων αὐτῆς κτιριῶν διακρίνονται τὰ Ἀνάκτορα, τὸ Πανεπιστήμιον, ἡ Ἀκαδημία, τὸ Πολυτεχνεῖον, τὸ Νοσοκομεῖον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἡ Ῥιζάρειος ἱερατικὴ σχολὴ καὶ πλεῖστα ἄλλα (100 χιλ. κατ.). — Τατόϊ (Δεκέλεια) ὠραῖον χωρίον, ἔνθα ὑπάρχει θερινὴ ἔπαυλις τοῦ βασιλέως. — Ἀμαρούσιον καὶ Κηφισσία τερπνὰ χωρία. — Μαραθῶν ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου πεδιάδος. — Μενίδι (Ἀχαρναί) πρὸς Β. τῶν Ἀθηνῶν. — Θῆβαι εἰς τὴν Βοιωτίαν μετ' 6 χιλ. κατ. ἀσχολουμένους εἰς τὸ ἐμπόριον. Εἶνε πατρὶς τοῦ λυρικοῦ ποιητοῦ Πινδάρου, καὶ τῶν στρατηγῶν Ἐπαμεινώνδα καὶ Πελοπίδα. — Λεῦκτρα ΝΔ. τῶν Θηβῶν ἐπίσημος ἐν τῇ ἱστορίᾳ. — Λεβαθεῖα, περίφημος τὸ πάλαι διὰ τὸ ἐν αὐτῇ μνητεῖον τοῦ Τροφωνίου. — Πλαταιαὶ (Κόκλα) ἐπίσημος ἐν τῇ ἱστορίᾳ. — Χαιρωνεῖα (νῦν Κάπραινα) ἐπίσημος τὸ πάλαι, τῶρα δὲ μικρὰ κώμη. — Τανάγρα πρὸς Α. τῶν Θηβῶν παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἄσωποῦ, ἔχουσα ἀξιολόγους ἀρχαίας ἐπιγραφάς. Ἐν τοῖς τάφοις αὐτοῖς εὐρέθησαν καὶ πῆλινα ἀγγεῖα πολύτιμα διὰ τὴν ζωγραφικὴν καὶ τὴν ἐπι-

χρύσωσιν των. — Ἀράχωβα εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Παρνασοῦ ἐξάγουσα καλοὺς οἴνους. — Δίστομον πρὸς Ν. Εἰς τὸν νομὸν τοῦτον ἀνήκουσι καὶ αἱ ἐν τῷ Σαρωνικῷ κόλπῳ νῆσοι, Σαλαμίς (Κούλουρι) μὲ 4,600 κατ. καὶ ἡ Αἴγινα παράγουσα ἐκλεκτὸν οἶνον, σῦκα καὶ ἀμύγδαλα· ἀμφοτέραι ἐπίσημοι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ.

Τὸ ἔδαφος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶνε λεπτόν, ὀθεν παράγει ὀλίγους δημητριακοὺς καρπούς. Ἐν αὐτῇ εὐδοκιμεῖ ἡ ἐλαιοφυτεία καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἥτις ἐξάγει καὶ καλὰ σῦκα (ισχάδας). Ἐκ τοῦ νομοῦ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας ἐξάγονται σταφίδες. Οἱ κάτοικοι τῶν ὀρεινῶν μερῶν καταγίνονται οἱ πλείστοι εἰς τὴν κτηνοτροφίαν.

• Ἀσκήσεις.

Σχεδιάσον τὸ σχῆμα τῆς Θεσσαλίας καὶ Στερεᾶς Ἑλλάδος πλήρες.

Ταξείδιον ἀπὸ Βώλου εἰς Ἀθήνας.

Ταξείδιον ἀπ' Ἄρτης εἰς Γαλαξείδιον.

Πόθεν ὀρίζεται ἡ Ἑλλάς;

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Νομὸς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.

Ὁρῆ τοῦ νομοῦ τούτου εἶνε ἡ Κυλλήνη, τὸ Ἀρτεμίσιον (Μαλεβὸν) καὶ τὰ Δερβενάκια.

Ποταμοί. Ὁ Ἴναχος καὶ ἄλλοι τινὲς μικροὶ χυνόμενοι εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον, καὶ ὁ Ἄσωπὸς εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον.

Λίμναι ἡ Φενεὸς καὶ ἡ Συμφαλὶς.

Πόλις παράλιος. Ναύπλιον ἐπὶ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου, πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ καὶ μέχρι τοῦ 1834 ἔλου τοῦ βασιλείου, ἔχουσα φρούρια ὀχυρὰ καὶ 7 χιλ. κατ. Παρ' αὐτῇ ἔκειτο ἡ Τίρυνς ἔνθα σώζονται ἀρχαιοτάτα μνημεῖα καὶ τὰ Κυκλώπεια τείχη. — Ἐρμιόνη (Καστρι) ἀπέναντι τῆς Ὑδρας γεωργικὴ καὶ ναυτικὴ κώμη, ἔχουσα ἱαματικὰ ὕδατα. — Νέα Κόρινθος οὐ μακρὰν τῆς ἀρχαίας καὶ ἐπισήμου Κορίνθου, ἥτις κατεστράφη ὑπὸ σεισμοῦ. — Καλαμάκι εἰς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον ἐπίγειον τῆς Νέας Κορίνθου. Μέθανα ἐπὶ ὀμωνύμου μικρᾶς χερσονήσου ἔχουσα θειοῦχα ἱαματικὰ λουτρά.

Μεσόγειοι πόλεις. Ἄργος περὶ τὰ $\frac{3}{4}$ ὄρ. μακρὰν τῆς θαλάσσης μὲ 10 χιλ. κατ. — Χαρβάτι πλησίον τῶν ἐρειπίων τῶν ἀρχαίων Μυκηνῶν. — Τροιζῆν

(Δαμαλᾶς) ἐπίσημος τὸ πάλαι. — Κρανίδιον ὀλίγον μακρὰν τῆς θαλάσσης μὲ 7 χιλ. κατ. — Βασιλικὰ ΒΔ. τῆς Κορίνθου πλησίον τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Σικυῶνος. Εἰς τὸν νομὸν τοῦτον ἀνήκουσι καὶ αἱ ἐξῆς νῆσοι. Πόρος (Καλαυρία) περίφημος τὸ πάλαι διὰ τὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, ἔχουσα λαμπροὺς λεμονεῶνας. — Ὑδρα μὲ ὁμώνυμον πρωτ. νῆσος βραχῶδης ὀνομαστὴ διὰ τὸ ναυτικόν της. — Σπέτσαι μικρὰ νῆσος μὲ ὁμώνυμον πρωτ. καὶ ἐμπορικὸν ναυτικόν. — Κύθηρα πρὸς Ν. τῆς Λακωνίας, ἔνθα ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ἀφροδίτης μεγαλοπρεπέστατος.

Νομὸς Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος.

Ὅρη. Τὸ Παναχαϊκὸν (Βοιδιᾶς) πρὸς Β., ὁ Ἐρύμανθος εἰς τὸ μέσον, καὶ τὰ Ἀροάνια πρὸς Α.

Ποταμοὶ ὁ Κράθις καὶ ὁ Σελινοῦς χυνόμενοι εἰς τὸν Κορινθ. κόλπον, ὁ Πηγεῖος εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος, ὁ Ἀλφειὸς ὅστις πηγάζων ἐκ τῶν ὄρεων τῆς Ἀρκαδίας, καὶ ῥέων ΒΔ. μεταξύ τῆς Μεσσηνίας καὶ Ἡλίδος ἐκβάλλει εἰς τὸν Κυπαρισσιακὸν κόλπον.

Πόλεις παράλιοι. Πάτραι πρωτ. τοῦ νομοῦ, ἡ ἐμπορικωτέρα πόλις τῆς Πελοποννήσου, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξάγεται πολὺ Κορινθιακὴ σταφίς. Ἔχει 40 χιλ. κατ. — Αἴγιον (Βοστίτσα) εἰς τὸν Κορινθια-

κὸν κόλπον, ἐξάγον τὴν ἀρίστην Κορινθιακὴν σταφίδα. — Κατάκωλον ἐπίνειον τοῦ Πύργου.

Μεσόγειοι πόλεις. Καλάβρυτα (Κύναιθα) μὲ 2 χιλ. κατ. Πλησίον ταύτης κεῖνται αἱ ὀνομασταὶ μοναὶ τῆς ἀγ. Λαύρας καὶ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. — Πύργος μὲ 4 χιλ. κατ. ΝΑ. τοῦ Πύργου πλησίον τοῦ Ἀλφειοῦ ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Ὀλυμπία, ὅπου ὑπῆρχε ὁ περίφημος ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ ἐτελοῦντο οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. — Γαστοῦνι παρὰ τὸν Πηνειόν.

Νομὸς Μεσσηνίας.

Ὅρη. Ὁ Ταύγετος, ἡ Ἰθώμη καὶ τὸ Λύκαιον.

Ποταμὸς. Ὁ Πάμισος χυνόμενος εἰς τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον.

Πόλεις παράλιοι. Καλάμαι (Καλαμάτα) εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου, πρωτ. τοῦ νομοῦ ἔχουσα 8,000 κατ., ὠραίους κήπους καὶ ἐξάγουσα σῦκα, σταφίδας καὶ ἔλαιον. — Κορώνη ἔχουσα φρούριον ὀχυρόν. — Μεθώνη ἔχουσα ἐπίσης φρούριον καὶ 2,000 κατ. — Πύλος (Ναυαρίνον ἢ Νεόκαστρον) ἔχουσα ἀσφαλέστατον καὶ ὀνομαστὸν λιμένα. Εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ λιμένος τούτου κεῖται ἡ νῆσος Σφακτηρία ὀνομαστὴ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ.

(Γεωγραφίας τευχ. Α')

— Φιλιατρά πρὸς Β. ἐπὶ πεδιάδος καταφύτου ὑπὸ ἐλαιῶν καὶ σταφίδων. — Κυπαρισσία εἰς τὸν ἠμῶνυμον κόλπον μὲ 4,000 κατ.

Μεσόγειοι πόλεις. Νησίον εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Παμίσου, ἐξάγον καλοὺς οἴνους. — Μαυρομάτι ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Μεσσήνης. — Γαργαλιάνοι ἐπὶ ὠραίας πεδιάδος. — Ἀδρίτσεινα ὄρεινὴ κωμόπολις εἰς τὰς ὑπὸ ὑψείας τοῦ Λυκαίου. Παρ' αὐτῆ σῶζονται τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος.

Νομὸς Λακωνίας.

Ὅρη. Ὁ Ταύγετος καὶ ὁ Πάρνων, ποταμοὶ δὲ ὁ Εὐρώτας.

Πόλεις παράλιοι. Οἴτυλος εἰς τὴν Μάνην παράλιος εἰς τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον. — Γύθειον εἰς τὸν Λακωνικὸν κόλπον ἐπίκειται τῆς Σπάρτης συνδεδεμένον μετ' αὐτῆς δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ. — Μονεμβασία (Ἐπίδαυρος Διμηρὰ) κειμένη ἐπὶ νησιδίου, ὅπερ ἐνοῦται μετὰ τῆς ξηρᾶς διὰ γεφύρας. — Ἀρεόπολις πρὸς Ν. τῆς Οἰτύλου ἢ μεγαλειτέρα κωμόπολις τῆς δυτικῆς Λακωνίας.

Μεσόγειοι πόλεις. Σπάρτη πρωτ. τοῦ νομοῦ, παρὰ τὸν Εὐρώταν. ἔχει μεταξοκλωστήρια καὶ 3,000 κατ. — Μιστράς μὲ ὠραίους κήπους. — Βουρλιᾶς ἐπὶ

τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Σελλασίας. Πρὸς Ν. τῆς Σπάρτης ἔκειτο καὶ ἡ ἀρχαία πόλις Ἀμύκλαι. — Μολάοι ΒΔ. τῆς Μονεμβασίας.

Νομὸς Ἀρκαδίας.

Ὅρη. Τὸ Μαίναλον, τὸ Λύκαιον καὶ ὁ Ἐρύμανθος. Ποταμοί. Ὁ Ἀλφειὸς καὶ οἱ παραπόταμοι αὐτοῦ, οἵτινες διαρρέουσι τὴν Ἀρκαδίαν.

Πόλεις παράλιοι. Λεωνίδιον ὀλίγον μακρὰν τῆς θαλάσσης ἐπὶ πεδιάδος καταφύτου ἐξ ἐλαιῶν, πορτοκαλεῶν καὶ ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων. Εἶνε πρωτ. τῆς ἐπαρχίας Κυνουρίας (Τσακωνίας). — Ἄστρος πρὸς Β. κώμη, ἐκ τοῦ ὄρου τῆς ὁποίας ἐξάγονται διάφορα προϊόντα τῆς Κυνουρίας.

Μεσόγειοι πόλεις. Τρίπολις πρωτ. τοῦ νομοῦ ἔχουσα 10,000 κατ. καὶ βιομηχανίαν σιδηρουργικῆς καὶ χαλκευτικῆς. Παρ' αὐτὴν ἔκειτο καὶ αἱ ἀρχαῖαι πόλεις Μαντίνεια καὶ Τέγαια. — Δημητσάνα ΒΔ. τῆς Τριπόλεως. — Μεγαλόπολις (Σινάνον) κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἐπαμινώνδα μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην (371 π. Χ.) — Βαλτέτσι μικρὸν χωρίον. Πρὸς Β. τούτου ἔκειτο ἡ ἀρχαία Ὀρχομενός. — Καρύταινα ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Γορτυνίου καὶ τοῦ Ἀλφειοῦ.

— Ἅγιος Πέτρος εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Κυνουρίας ὄρεινὴ κοιμόπολις ἔχουσα πολλοὺς κήπους.

Τὸ κλίμα τῆς Πελοποννήσου εἶνε ποικίλον. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς καλύπτεται ὑπὸ πολλῶν ὀρέων, ἐκ τῶν ὁποίων, ἄλλα μὲν εἶνε ὑψηλὰ καὶ χιονοσκεπῆ, ἄλλα δὲ ὀρυμώδη καὶ κατάσκια· ποτίζεται δὲ ὑπὸ ἀπείρων ποταμῶν μεγάλων καὶ μικρῶν καὶ ἔχει κοιλάδας εὐφορωτάτας. Τὰ ἄνθη καὶ φυτὰ αὐτῆς εἶνε κάλλιστα οἱ δὲ καρποὶ γλυκύτατοι.

Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἰδίως περιποιῶνται τὰς ἀμπέλους, ὅθεν καὶ ἀφθονώτερον προῖον αὐτῆς εἶνε ἡ ψιλλὴ μαύρη σταφίς ἢ λεγομένη Κορινθιακὴ, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον εἶδος τῆς ἐξαγωγῆς τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τινὰς ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου ἀκμάζει καὶ ἡ μεταξουργία καὶ ἰδίως ἐν Καλάμαις, τῶν ὁποίων τὰ μεταξωτὰ διακρίνονται.

Ἡ χερσόνησος αὕτη ὀνομάζεται ἀπὸ τοῦ Μεσαιῶνος καὶ Μωρέα (ὅθεν καὶ κοινῶς Μωραΐται).

Ἄσκήσεις.

Σχεδιάσον τὸ σχῆμα τῆς Πελοποννήσου πλήρες. Ταξείδιον ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Καλάμας. Ταξείδιον ἀπὸ Μεσολογγίου εἰς Ναύπλιον.

ΝΗΣΟΙ ΤΟΥ ΑἴΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ.

Νομὸς Εὐβοίας.

Ὁ νομὸς οὗτος σύγκειται ἐκ τῆς νήσου Εὐβοίας καὶ τῶν βορείων Σποράδων, ὧν μεγαλείτεροι εἶνε ἡ Σκόπελος, ἡ Σκύρος, ἡ Σκίαθος, ἡ Ἀλόνησος καὶ ἄλλαι τινὲς μικραί.

Ὅρη τῆς Εὐβοίας. Ἡ Δύρρις, τὸ Κανδύλιον καὶ ἡ Ὀχη (Ἅγιος Ἡλίας). Οἱ ποταμοὶ αὐτῆς εἶνε ἀσήμαντοι.

Πόλεις παράλιοι. Χαλκίς πρωτ. τοῦ νομοῦ ἐπὶ τοῦ στενωτάτου μέρους τοῦ πορθμοῦ Εὐρίπου, συνδεομένη μετὰ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος διὰ σιδηρᾶς κινητῆς γεφύρας καὶ ἔχουσα 7,000 κατ. — Ἐρέτρια (Νέα Ψαρά) ΝΑ. τῆς Χαλκίδος. — Κάρυστος εἰς τὰ νότια τῆς νήσου. — Κύμη ΒΑ. ἀπέχουσα ὀλίγον τῆς θαλάσσης καὶ ἔχουσα μεταλλεῖα γαιανθράκων. — Αἰδηψὸς εἰς τὰ ΒΔ. τῆς νήσου, κώμη περίφημος διὰ τὰ πλησίον αὐτῆς ἱαματικὰ λουτρά. — Λίμνη (Αἰγαί) ΝΑ. τῆς Αἰδηψοῦ, κώμη ναυτικὴ καὶ γεωργικὴ παράγουσα ὠραῖον οἶνον.

Μεσογειοὺς πόλεις ἀξίας λόγου δὲν ἔχει παρὰ μόνον κώμας τινὰς καὶ τὸ Ἐηροχώριον πρωτ. ἐπαρχίας

μέ 2,500 κατ. Ἐκ τῶν Σποράδων, αἵτινες ὑπάρχον-
ται εἰς τὸν νομὸν τοῦτον μεγαλειτέρα καὶ ἐπισημο-
τέρα εἶνε ἡ Σκυῖρος ὀνομασθὴ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ.

Νομὸς Κυκλάδων.

Ὁ νομὸς οὗτος περιλαμβάνει πολλὰς νήσους ἐπὶ
τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Τούτων ἐπισημότεραι εἶνε.
Σύρος με πρώτ. τὴν Ἐρμούπολιν, ἣτις εἶνε καὶ
πρωτ. ὄλου τοῦ νομοῦ με 25,000 κατ.· εἶνε καὶ ἡ
ἐμπορικωτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος ἔχουσα πολλὰ
βιομηχανικὰ καταστήματα καὶ ἀτμοπλοικὴν συγ-
κοινωνίαν μεθ' ἀπάσης τῆς Εὐρώπης.

Δῆλος νῆσος μικρὰ καὶ ἀκατοίκητος ἐπίσημος τὸ
πάλαι, διότι ἐτιμᾶτο ὡς ἱερὰ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ
τῆς Ἀρτέμιδος, ὅπου κατὰ τὴν μυθολογίαν εἶχε
γεννήσει αὐτοὺς ἡ Λητώ.

Κύθνος (Θερμιά) ἔχουσα θερμὰ ἱαματικὰ λουτρά.
Σέριρος περίφημος εἰς τοὺς ἀρχαίους διὰ τὰ με-
ταλλεῖά της.

Ἄνδρος ΝΑ. τῆς Εὐβοίας ἔχουσα δμῶνυμον
πρωτ. καὶ ἀξιόλογον ναυτικόν. Εἶνε νῆσος ὀρεινὴ ἔ-
χουσα δμῶς ἀξιολόγους πρὸς καλλιέργειαν τόπους.

Τῆνος με δμῶνυμον πρωτ. εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρ-
χει καὶ ὁ περιώνυμος ναὸς τῆς Εὐαγγελιστρίας.

Νάξος με δμῶνυμον πρωτ. Εἶνε ἡ μεγίστη καὶ
εὐφωρωτάτη τῶν Κυκλάδων, παράγουσα πορτοκά-
λια, λεμόνια, ἔλαιον, βάμβακα, μέταξαν.

Μύκονος πρὸς Β. αὐτῆς νῆσος τραχεῖα καὶ ἄ-
καρπος.

Πάρος πρὸς Δ. τῆς Νάξου περίφημος τὸ πάλαι
διὰ τὰ μάρμαρά της.

Ἀντίπαρος, μικρὰ νῆσος ὀνομασθὴ διὰ τὸ ἄντρον
της⁽¹⁾, τὸ ὁποῖον εἶνε πλήρες σταλακτιτῶν⁽²⁾.

Μῆλος, ἔχουσα δμῶνυμον πρωτ. με λαμπρὸν λι-
μένα· ἔχει θερμὰς πηγὰς, θεῖον, σίψιν, ἄλας μυλο-
πέτρας καὶ ἄλλα ὀρυκτά. Παράγει δὲ καὶ ἐξαιρετον
οἶνον καὶ ὀπώρας.

Σίφνος με δμῶνυμον πρωτ.

Κίμωλος, νῆσος τραχεῖα καὶ ἄγονος, ἐκ τῆς ὀ-
ποίας ἐξάγεται ἡ κιμωλία γῆ.

Θήρα (Σαντορίνη), ἔχουσα ἐνεργὸν ἠφαιστειον⁽³⁾.

(1) Κόιλωμα κείμενον ὑπογείως ἐντὸς ὄρους καλεῖται σπήλαιον.
Ἄντρον δὲ ἰδιαιτέρως, ὅταν θεωρῆται ὡς ἱερὸν τῶν Νυμφῶν.

(2) Σταλακτιταὶ καλοῦνται οἱ ἐξ ἀποκρυσταλλώσεως ἀποστα-
ζόντων ὑδάτων ἀργιλλωδῶν οὐσιῶν σχηματιζόμενοι ὑπὸ τοὺς θόλους
τῶν σπηλαίων κρυσταλλώδεις ὄγκοι, οἵτινες κατερχόμενοι πολλαίς
μέχρι τοῦ ἐδάφους σχηματίζουσι φυσικὰς στήλας.

(3) Ἠφαιστεία ἢ πυρίπνοια λέγονται τὰ ὄρη, τὰ ὅποια κατὰ
καιρὸν ἐξερεῦγονται καπνόν, φλόγας καὶ ἕλας τετηγημένας. Τὸ ὑπὸ
τῶν ὑλῶν τούτων σχηματιζόμενον καὶ ἐκρέον βεῦμα καλεῖται λάβα.
Ὅταν τὸ ἠφαιστειον ἐνεργῆ λέγομεν ὅτι εἶνε ἐκρηξις. Ἡ ὀπή ἀπὸ
τῆς ὁποίας γίνεται ἡ ἐκρηξις λέγεται κρατήρ.

Ἐν τῷ κόλπῳ αὐτῆς ὑπάρχουσι ἡφαιστειογενεῖς νῆσοι. Ἄμοργός, Ἴος, Ἀνάφη, Σίκινος καὶ Φολέγανδρος, μικραὶ νῆσοι.

Κυριώτερα προϊόντα τῶν νήσων τούτων εἶνε οἶνος, σῦκα, σταφίδες, ἀμύγδαλα καὶ δημητριακοὶ καρποί.

Ἄσκήσεις.

Εἰς ποῖα μέρη τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχουσι θερμὰ λουτρά; Ποία ἢ πολυπληθεστέρα πόλις τῆς Στερεῆς Ἑλλάδος, ποία τῆς Πελοποννήσου καὶ ποία τῶν Κυκλάδων;

ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ

Αἱ νῆσοι αὗται συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Κυθήρων εἶνε ἑπτὰ, ἔθεν ὀνομάζονται καὶ ἑπτάνησοι. Παρεχωρήθησαν δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ 1863 ὑπὸ τῶν Ἄγγλων.

Νομὸς Κερκύρας.

Ὁ νομὸς οὗτος περιλαμβάνει τὴν Κέρκυραν κειμένην ἀντικρὺ τῆς Ἠπείρου, τοὺς Παξοὺς καὶ τὴν Λευκάδα (ἀγ. Μαύραν) ἀπέναντι τῆς Ἀκαρνανίας, αἵτινες εἶνε νῆσοι ὀρειναὶ παράγουσαι ὅμως ἄφθονον ἔλαιον, πορτοκάλια καὶ σῦκα.

Πόλις ἐπισημότεραι εἶνε Κέρκυρα (25,000 κατ.) ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου νήσου, πρωτ. τοῦ νομοῦ καὶ ἡ ἐμπορικωτέρα πόλις τῶν Ἰονίων νήσων. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχει καὶ τὸ σεπτὸν λείψανον τοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνος. — Γάιος ἐπὶ τῶν Παξῶν ἀντικρὺ τῆς Πάργας, ἔχουσα ἀσφαλέστατον λιμένα. — Λευκάς ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου νήσου μὲ 5,000 κατ.

Νομὸς Κεφάληνιας.

Ὁ νομὸς οὗτος περιλαμβάνει τὰς νήσους Κεφαλ-
ληνίαν καὶ Ἰθάκην πατρίδα τοῦ Ὀμηρικοῦ Ὀδυσ-
σέως.

Πόλεις ἐπίσημοι εἶνε τὸ Ἀργοστόλιον, πρωτ. τοῦ
νομοῦ, μὲ 9,000 κατ. — Ληξοῦρι πρὸς Δ. — Ἄσσος
κώμη ἔχουσα φρούριον ὄχυρόν. Παρ' αὐτὴν κεῖται
καὶ ἡ μονὴ ἐν ἣ εὐρίσκεται τὸ σεπτὸν λείψανον τοῦ
προστάτου τῆς νήσου ἁγ. Γερασίμου. — Βαθὺ εἰς
τὴν Ἰθάκην, ἔχουσα καλὸν λιμένα καὶ ναυπηγεῖον.

Προϊόντα τοῦ νομοῦ τούτου εἶνε πορτοκάλια,
ἔλαιον, οἶνος, κορινθιακὴ σταφίς καὶ ὀλίγοι δημη-
τριακοὶ καρποί.

Νομὸς Ζακύνθου.

Ὁ νομὸς οὗτος συνίσταται ἐκ τῆς νήσου Ζακύν-
θου καὶ ἄλλων τινῶν νησιδίων ἀκατοικήτων.

Πόλεις αὐτοῦ εἶναι ἡ Ζάκυνθος πρωτ. τοῦ νομοῦ,
ἔχουσα τὸ σεπτὸν λείψανον τοῦ Ἁγίου Διονυσίου.
Ἡ Ζάκυνθος εἶνε κατάφυτος καὶ καλῶς καλλιεργη-
μένη παράγουσα οἶνον, πολλὴν κορινθιακὴν σταφίδα,
ἔλαιον καὶ μεσημβρινούς καρπούς. Ἦδη ὅμως τὸ
ἄνθος τῆς Ἀνατολῆς ὡς τὴν ἀποκαλοῦσιν οἱ

Εὐρωπαῖοι καλύπτεται τὸ πλεῖστον ὑπὸ ἐρειπίων,
ἕνεκα τοῦ τρομεροῦ σεισμοῦ, ὅστις συνεκλόνησεν αὐ-
τὴν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος.

Τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος εἶνε ἐν γένει εὐκραές καὶ
δροσερόν καὶ μόνον κατὰ τὰ παράλια θερμόν. Τὸ δὲ
ἔδαφος αὐτῆς ποικίλον παράγον διάφορα προϊόντα, ὧν
τινα εἶνε περιζήτητα, καὶ ἰδίως ἡ κορινθιακὴ σταφίς.

Ἐπειδὴ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Ἑλλάδος περιβρέ-
χεται ὑπὸ θαλάσσης, διὰ τοῦτο μέγα μέρος τῶν κα-
τοίκων αὐτῆς καταγίνεται εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ
ἐμπόριον. Τοῦτο δὲ καθιστᾷ καὶ τὴν συγκοινωνίαν
εὐκόλον. Πρὸς πλειοτέραν ὅμως εὐκολίαν τῆς συγ-
κοινωνίας ἐγένετο ἤδη καὶ ἡ διώρυξ τῆς Κορίνθου,
κατασκευάζονται δὲ καὶ διάφοροι σιδηρόδρομοι. Διό-
τι ἐκτὸς τῆς γραμμῆς τῆς συνδεούσης τὸν Πει-
ραιᾶ μετὰ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ταύτης μετὰ τοῦ Λαυ-
ρείου, ἤδη νέα γραμμὴ συνδέει τὰς Ἀθήνας μετὰ
τοῦ Πύργου, διερχομένη διὰ τῆς Κορίνθου καὶ τῶν
Μεγάρων· ἑτέρα δὲ διασχίζει τὴν Θεσσαλίαν συν-
δέουσα τὰς μεσογείους αὐτῆς πόλεις μετὰ τοῦ Βώλου.

Ἄπας ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος ὑπολογίζεται
εἰς 2,000,000 πρεσβεύοντας τὴν ὀρθόδοξον χρι-
στιανικὴν θρησκείαν, πλὴν ὀλίγων δυτικῶν κατοι-
κούντων τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, καὶ τινῶν Μωα-
μεθανῶν καὶ Ἑβραίων.

Τὸ πολίτευμα αὐτῆς εἶνε μοναρχία συνταγματικὴ μεθ' ἑνὸς νομοθετικοῦ σώματος τῆς Βουλῆς.

Ἑσκήσεις.

Τὸ σχῆμα τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶν νήσων πλήρες.
Τὸ σχῆμα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος ὁμοῦ.

Ταξείδιον ἀπὸ Θεσσαλονίκης εἰς Ἄρταν.

Ταξείδιον γραπτὸν ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Βάρναν.

Ταξείδιον ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Θεσσαλονίκην⁽¹⁾.

Ἐὰν ἀναχωρήσωμεν ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῆς περιωνύμου ταύτης πρωτευούσης τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους καὶ θελήσωμεν νὰ μεταβῶμεν εἰς Θεσσαλονίκην, θὰ διευθυνθῶμεν ΝΔ. καὶ περιπλέοντες τὴν ἐπὶ τῆς Προποντίδος ἢ ἄλλως ὀνομαζομένης

(1) Ἐνταῦθα ὁ Δ. ἀνάγκη νὰ ὑποδείξῃ εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν διαφορὰν τῶν ταξιδίων τούτων ἀπὸ τὸν πραγματικὸν πλοῦν, τὸν ὁποῖον ἐκτελοῦσι τὰ πλοῖα πρὸς μετάβασιν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς τόπου εἰς ἄλλον. Ὅτι δηλαδὴ ἐκεῖνα μὲν ἀκολουθοῦσι τὸν συντομώτερον δρόμον, τὰ δὲ τιαυτὰ ταξείδια εἶνε κυρίως περίπλους τῆς παραλίας πρὸς ἀκριθεῖ περιγραφὴν αὐτῆς.

θαλάσσης τοῦ Μαρμαρᾶ παραλίαν τῆς Θράκης, θέλομεν ἀπαντήσαι τὰς ἐξῆς πόλεις: Τὴν Σιλύβριαν ὀνομαστὴν διὰ τὴν ἐν αὐτῇ τελουμένην πανήγυριν τῇ 8ῃ Σεπτεμβρίου, τὴν Ἡράκλειαν ἀρχαίαν Πέρινθον, τὴν Ῥαιδεστόν (Βισάνθην) ἔχουσαν ἐνεργὸν ἐμπόριον σιτηρῶν, ΝΑ. ταύτης τὰ Γανόχωρα, ὧν ἐπισημότερα εἶνε ὁ Γάνος, ἢ Χώρα, τὸ Μυριόφυτον καὶ ἡ Περίστασις. Νοτιανατολικώτερον δὲ τὴν Καλλίπολιν ἀπὸ τῆς ὁποίας στενοῦται ἡ Προποντὶς καὶ ἄρχεται ὁ Ἑλλήσποντος, τὸν ὁποῖον διαπλέοντες θέλομεν ἀπαντήσαι ἐπὶ μὲν τῆς παραλίας τῆς Θρακικῆς χειρτονήσου τὴν Σηστόν καὶ τοὺς Αἰγὸς ποταμοὺς ὀνομαστοὺς διὰ τὴν ἐνταῦθα καταστροφὴν τοῦ Ἀθηναικοῦ στόλου ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἐπὶ δὲ τῆς ἀπέναντι παραλίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τὴν Λάμφακον καὶ Ἄβυδον ἀμφοτέρας ὀνομαστὰς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ, καὶ τὰ Δαρδανέλλια (Τσανά-καλέ) ἔχοντα ὄχυρά φρούρια. Εἶτα εἰσερχόμεθα εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ διευθυνόμενοι πρὸς Δ. ἀφοῦ περιπλεύσωμεν ἅπασαν τὴν παραλίαν τοῦ ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου σχηματιζομένου Μέλανος κόλπου θέλομεν ἀπαντήσαι ἐπὶ τῆς νοτίου παραλίας τῆς Θράκης τὴν Αἶνον παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Ἑβρου καὶ τὸ Δεδε-Ἀγάτς ἐπίνειον τῆς Ἀδριανουπόλεως· καὶ εἶτα ἀφοῦ παρέλθωμεν καὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νέστου ποταμοῦ, ἀρχόμεθα νὰ περιπλέωμεν τὴν παραλίαν τῆς

Μακεδονίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀπαντῶμεν τὴν Καβάλλαν εἰς τὸν ὁμώνυμον κόλπον. Ἐντεῦθεν ὁ περίπλους καθίσταται ποικιλώτερος, διότι ἡ τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου παραλία τὴν ὁποίαν θὰ παραπλεύσωμεν, διατέμνεται ὑπὸ πολλῶν κόλπων, τοῦ Στρυμονικοῦ, εἰς ὃν ἐκβάλλει ὁ ὁμώνυμος ποταμός, τοῦ Σιγγιτικοῦ, τοῦ Τορωναίου καὶ τοῦ Θερμαϊκοῦ, ὑπὸ τῶν ὁποίων σχηματίζονται αἱ τρεῖς μικραὶ χερσόνησοι· ἡ τοῦ Ἄθω ἀνατολικώτερον ὀνομαστὴ διὰ τὰ ἐπ' αὐτῆς μοναστήρια τῶν ὀρθοδόξων, τῆς Παλλήνης καὶ τῆς Κασσάνδρας. Ταύτας πάσας παραπλέοντες καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν σχηματιζόμενα ἀκρωτήρια, ὧν ἐπισημότερον ὁ Ἀκράθως, παρακάμπτοντες εἰσερχόμεθα εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁποίου ἀπαντῶμεν τὴν Θεσσαλονίκην, ἐμπορικὴν πόλιν καὶ πατρίδα τοῦ Ἀγίου Δημητρίου.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α΄ ΤΕΥΧΟΥΣ.